

MASTEROPPGAVE

Emnekode: SPD5003

Navn: Charlotte Toft Liaklev

God barnehagestart for de yngste barna

- En kvalitativ studie av barnehagelæreres arbeid med tilvenning

Dato: 13.05.2023

Totalt antall sider: 100

FORORD

Jeg er ferdig, jeg er faktisk ferdig! Denne masteroppgaven markerer slutten på studieløpet mitt ved Nord Universitet. Å skrive en masteroppgave har vært en langvarig og krevende prosess. Det har vært utfordrende, lærerikt og jeg har reflektert mer enn noen gang. Det blir veldig godt å levere denne masteroppgaven, men på samme side er det noe rart med det å faktisk være ferdig.

Det er mange som fortjener en takk i denne prosessen, men aller først står du Robert, som har tatt seg av hus og barn, korrekturlesing og matlaging mens jeg har jobbet på spreng med å få oppgaven i mål. Du er en stor del av at denne masteroppgaven ble ferdig! Tusen takk Lucas og Hannah for at dere har vært så tålmodige og gitt meg verdifulle avbrekk i en hektisk tid, nå skal vi på tur til bjørneskogen! En stor takk til min inspirerende og tilstedeværende veileder Tove Ingebrigtsen. Du har lest oppgaver til alle døgnets tider og gitt tilbakemelding i rekordfart. Tusen takk til informantene mine som har delt og gitt av seg selv! Og sist men ikke minst.. En stor takk til mine foreldre som har vært barnevakt, oppmuntret meg og jublet med meg for hver eneste milepæl og stilt med middag på kort varsel. Tusen takk mamma og pappa!

Mathilde, takk for at du er du. Til øvrige venner og familie, takk for all støtte og hjelp!

Sandnessjøen, Mai 2023

Charlotte Toft Liaklev

SAMMENDRAG

Denne masteroppgaven handler om hvordan barnehagepersonalet kan legge til rette for god barnehagestart for de yngste barna i barnehagen. Antallet barn i alder 0-2 år øker stadig, som også gjør at behovet for kompetanse om tilvenning øker. Hensikten med prosjektet har vært å undersøke hvordan fire ulike pedagoger fra ulike barnehager reflekterer rundt hva god barnehagestart for de minste er, arbeidet rundt tilvenning og hvilke faktorer som spiller inn på kvaliteten av tilvenningen. Problemstillingen for prosjektet er følgende: *Hvordan kan barnehagepersonalet legge til rette for god barnehagestart for de yngste barna i barnehagen?* Studiens teoretiske forankring er basert på relevant teori og forskning innenfor tilvenning, foreldresamarbeid og tilknytningsbegrepet hvor forskningen til blant annet Bowlby, Ainsworth, Drugli, Bronfenbrenner, Thoresen og Tetzchner har vært viktige referansepunkter. Videre tok studien tok utgangspunkt i fenomenologi som forskningsdesign og kvalitativt intervju som metode. Intervjuene ble gjennomført med fire pedagoger som jobber i fire ulike barnehager, målet var å få relevant data for å kunne svare på problemstillingen. Resultatet av prosjektet viser at det er ulike måter å gjennomføre tilvenning på som resulterer i forskjellige tilbud ut fra hvilken avdeling og barnehage barnet går i. Start i barnehagen viser seg å være erfaringsbasert da god start i barnehagen er forskjellig for de ulike pedagogene ut fra hva de har gjort seg erfaringer med tidligere. Implikasjoner for videre forskning vil være å undersøke statistisk signifikant forskning som sier noe om hvilke rammer som er fordelaktig for de minste barna når de starter i barnehagen som kunne gitt mer svar på hva god start i barnehagen er og kunne føre til økt profesjonsutvikling.

ABSTRACT

This master's thesis is about how kindergartenteachers can facilitate a good start in daycare for the youngest children. The number of children aged 0-2 years old is increasing, which also increases the need for competence in adaptation for the youngest. The purpose of the project has been to investigate how four different kindergarten teachers from different kindergartens reflects on what a good start in kindergarten is for the youngest children, the work around adaptation, and which factors influence the quality of adaptation. The research question for the project is as follows: *How can kindergarten workers facilitate a good start in daycare for the youngest children?* The theoretical foundation of the study is based on relevant theory and research in adaptation, parent cooperation, and attachment concepts, where research by, among others, Bowlby, Ainsworth, Drugli, Bronfenbrenner, Thoresen, and Tetzchner have been important reference points. Furthermore, the study was based on phenomenology as a research design and qualitative interviews as a method. The interviews were conducted with four different kindergarten teachers who work in four different kindergartens, with the goal of obtaining relevant data to answer the research question. The results of the project showed that there are different ways to carry out adaptation, which result in different offers depending on which department and kindergartens the child attends. The start in daycare is based on experience, as a good start in daycare is different for the different educators based on what they have experienced previously. Implications for further research will be to investigate statistically significant research that says something about which frameworks are advantageous for the youngest children when starting in kindergarten, which could provide more answers to what a good start in daycare is and could lead to increased professional development.

Innholdsfortegnelse

Innholdsfortegnelse	iv
1. Innledning.....	1
1.1 Valg av tema.....	2
1.2 Studiens hensikt og problemstilling	4
1.3 Studiens oppbygning og avgrensning	4
1.4 Begrepsavklaring.....	5
1.5 Barnehagens styringsdokumenter	6
2. Teoretisk perspektiv	8
2.1 Perspektiver på barnehagestart.....	8
2.2 Tilknytningsteori	14
2.2.1 John Bowlby's teori om tilknytning.....	14
2.2.2 Tilknytningsmønstre.....	16
2.2.3 Container – contained, å oppfatte barnets signaler	17
2.2.4 Bowlby's tilknytninghierarki	18
2.2.5 Overgangsobjekt.....	20
2.3 Urie Bronfenbrenners økologiske utviklingsmodell	20
2.4 Omsorg og trygghet.....	22
2.5 Forskning på tidlig barnehagestart	25
2.5.1 Småbarnspedagogikk	26
2.5.2 Tilvenning	29
2.5.3 Foreldresamarbeid	30
3. Forskningsdesign og metode	32
3.1 Vitenskapsteoretisk ståsted	32
3.2 Kvalitativ metode	33
3.2.1 Intervju som metode.....	34
3.3 Praktisk gjennomføring	36
3.3.1 Utvalg av informanter	36
3.3.2 Gjennomføring av intervjuene	37
3.4 Analyseprosess	39

3.5 Forskningens kvalitet	40
3.5.1 Forskerrollen	40
3.5.2 Studiens reliabilitet og validitet.....	41
3.6 Forskningsetiske refleksjoner.....	43
3.7 Oppsummering	43
4. Presentasjon og analyse av data	43
4.1 Hva vektlegges når de minste barna skal starte i barnehagen	44
4.1.1 Før barnet starter i barnehagen.....	45
4.1.2 Den første tiden	47
4.1.3 Jobbe med trygg tilknytning når barnet starter i barnehagen	50
4.2 Foreldresamarbeid	51
4.4 Primærkontakt	53
5. Drøfting av resultater	58
5.1 Tilknytningsbegrepet.....	58
5.2 Viktige nøkkelord.....	62
5.3 Tilvenning	63
5.4 Foreldresamarbeid	67
5.5 Primærkontakt	71
5.6 Tilknytningsarbeidet.....	74
5.7 Viktige nøkkelord.....	75
5.7 Relasjonskompetanse	76
6. Avslutning	77
6.1 Videre forskning.....	78
Litteraturliste	81
Vedlegg 1. Intervjuguide.....	88
Vedlegg 2. Informasjonsskriv NSD	90
Vedlegg 3. NSD sin vurdering	94

1. Innledning

I denne masteroppgaven ønsker jeg å sette fokus på hvordan barnehagepersonalet kan være med å legge til rette for god barnehagestart for de yngste barna i barnehagen. Barnehagestart er et viktig og sentralt tema da det omhandler alle som starter i barnehagen, foreldrene og de ansatte i barnehagen. Hvordan og hva vi alle tenker om hva en god start i barnehagen er med på å skape og endre praksiser for starten i barnehagen for de yngste barna.

Barnehagens styringsdokumenter viser til nyere forskning der det presiseres at barnehagestart skal tilpasses barnets behov (Kunnskapsdepartementet, 2017). Det anbefales at perioden med tilvenning i barnehagen burde inneholde føringer som sier noe mer enn antall dager som muligens styres av en foreldrerettighet. Det finnes få styringsdokumenter som sier noe om hvordan tilvenning for de minste barna i barnehagen skal gjennomføres, men rammeplan for barnehagen legger noen føringer. At det er få styringsdokumenter som sier noe om dette utgjør at barnehagene får ansvaret for å planlegge og gjennomføre tilvenningen, det offentlige kommer bare på banen og sier at tilvenningen skal skje i dialog med barnets foreldre. Målet med tilvenningen, og samarbeidet mellom barnets hjem og barnehagen er at barnet skal få en god og trygg start i barnehagen (Kunnskapsdepartementet, 2017). Når barnet og foreldrene har sin første dag i barnehagen begynner en stor tilpasningsprosess for å møte den enkeltes families behov for de ansatte. Hvordan barnehagen samarbeider med barnets foreldre og hvilke forventninger foreldrene har til barnehagen vil ha noe å si for barnet. Trondheim kommune har et pågående folkehelseprosjekt som de har kalt «Liten og ny i barnehagen» som tar for seg ulike måter å gjennomføre tilvenning på (Drugli, 2020). Målsetningen for prosjektet Liten og ny i barnehagen er å finne ut mer om hva en trygg og god start i barnehagen betyr i praksis, hvordan barnets foreldre og de ansatte i barnehagen kan jobbe sammen – men også hver for seg. I prosjektet tar de i bruk ulike tilvenningsmodeller som de evaluerer underveis (Trondheim kommune, 2017).

Når foreldrene er ferdig i permisjon starter gjerne overgangen fra hjemmet til barnehagen. Å søke barnehageplass kan være vanskelig for foreldrene. Hvilken barnehage velger en? Hvor trives barnet mitt? Å være småbarnsforelder kan være veldig sårt, spesielt når den daglige omsorgen delvis flyttes fra hjemmet til barnehagen. Men sammenlignet med tidligere er familier nesten avhengig av barnehagen for å være selv bærende. Fra at det tidligere var

familien som hadde alt ansvar for primærsosialiseringen barnet får er dette nå også blitt en del av samfunnets ansvar.

Hvordan foreldrene føler barnet har det i barnehagen speiles i den kontakten de har med barnehagen ved henting og levering. Drugli (2014) mener det betyr mest for foreldre at barnet deres har det fint og utvikler seg, selv om barna tilbringer mye tid i barnehagen. Her vil det i arbeidet for et godt foreldresamarbeid være viktig at de ansatte på avdelingen viser at de er interesserte i hvordan barnet har det hjemme. Å vise interesse for hvordan barnet har det hjemme vil ikke bare være positivt for foreldrene, men også bidra til at avdelingen barnet starter på får viktig informasjon om barnet. På denne måten blir avdelingen kjent med barnet gjennom foreldrene. Hjemmet og barnehagen utgjør i fellesskap barnets liv, disse to basene burde dermed samarbeide for å i fellesskap gi barna best mulig læring og trivsel (Glaser et al., 2016).

1.1 Valg av tema

Da jeg skulle velge tema til denne masteroppgaven valgte jeg å fokusere på god barnehagestart for de minste blant annet på grunnlag av personlige erfaringer. Både som mor til en fireåring og som pedagogisk leder opplever jeg at temaer som barnehagestart og tilknytning ikke har vært store fokusområdene på de stedene jeg har vært ansatt eller tatt del i som forelder i tilvenningssituasjon. Da jeg startet på barnehagelærerutdanning i 2017 opplevde jeg trygg og god start/tilknytning i barnehagen som en setning i forbifarten, ikke et tema foreleserne gikk i dybden på. Da jeg startet på masterutdanningen tilpasset opplæring i 2020 ble temaet for alvor tatt opp for første gang. Jeg satt igjen med mange spørsmål – hva betyr barnehagestart for de minste barna, hva har tilknytning å si og hvordan fremmer pedagogene en god start for de minste. Jeg har reflektert mye over hvilke fokusområder tidligere barnehager jeg har vært i har hatt. På bakgrunn av at barnehagestart ikke har hatt stort fokus i de barnehagene jeg har jobbet i gjorde det meg svært nysgjerrig på hvordan de ulike barnehagene – både kjente og ukjente - faktisk jobber med å legge til rette for god barnehagestart for de yngste barna. Selv om barnehagene jeg har vært ansatt i ikke har hatt stort fokus på barnehagestart har jeg inntrykk av at det på landsbasis har hatt og har langt større fokus på overgangen mellom hjem og barnehage. De yngste barna i barnehagen har lenge vært tema for debatt, er barnehage bra for de minste? Marte Dæhlen & Siw Ellen Jakobsen (2021) skrev høsten 2021 en artikkel for forskning.no som tar for seg forhøyede stresshormoner, kvalitetsforskjeller i barnehagene og bemanningsnorm. De undrer seg på om diskusjonen bør være fokuset på om barnehage for de minste er skadelig eller om vi burde

interessere oss mer for hva en god barnehage er for de minste barna (Dæhlen & Jakobsen, 2021). Debatten har også i følge Drugli (2017) gått over til å fokusere på kvaliteten i barnehagetilbudet for de yngste barna. Stortingets satsning på «Fremtidens barnehage» (Kunnskapsdepartementet, 2013) tar også for seg kvalitet. Begrepet kvalitet i barnehagen tar for seg trygghet, omsorg, danning og læring. Broberg, Hagström & Broberg (2014) skriver at forskning viser at tilknytning hovedsakelig skjer når barna er små, og at det ut fra dette er et kritisk vindu for etablering av trygg tilknytning for å unngå negative konsekvenser for barnet senere i livet (Brandtzæg et al., 2013). Trondheim kommune startet også i 2018 et femårig folkehelseprosjekt som går ut på å lage en forskningsbasert modell for tilvenning i barnehagen (Trondheim kommune, 2017). Egne erfaringer, forskningsprosjekter, teori og debatter i media samt samtaler med kollegaer, foreldre og kjente gjør meg svært nysgjerrig på temaet som omhandler barnehagestart for de yngste barna.

Barna er yngre enn noen gang når de starter i barnehagen. I 2005 var det 64 179 barn i alder 0-2 år som gikk i barnehagen. Av disse var det kun 26 800 som var mellom 0-1 år. Sammenlignet med tallene for 2022 der hele 98 399 barn mellom 0-2 år går i barnehagen. Av disse barna er 46 506 barn 0-1 år. Tallene her viser oss at mellom 2005-2022 har barn i aldersgruppene 0-2 år nesten doblet seg (Statistisk sentralbyrå, 2023). Ifølge Statistisk Sentralbyrå går 85,4% av alle barn i alderen 1-2 år i barnehagen (Statistisk Sentralbyrå, 2023).

I 1976 kom boka «Åtte spedbarn begynner på daghjem. En undersøkelse av barns behov, tilpasning og utvikling på ulike daghjem» av Kjerstin Sjöblom (Sjöblom, 1976). I 2014 kom boka «Tilknytning i barnehagen. Hva betyr trygg lek og læring?» av Broberg et al. (2014). Begge bøkene bygger på John Bowlby's tilknytningsteori. I 2017 skrev May Britt Drugli «Liten i barnehagen» (Drugli, 2017) og i 2015 utgav Gerd Abrahamsen «Tilknytningsbaserte barnehager» (Abrahamsen, 2015). Både Drugli og Abrahamsen har sin forankring i forskning om tilknytning. Slik jeg oppfatter det har utviklingspsykologien, da med tilknytningsteori i spissen, fått mye av æren for å ta opp barnehagestart som tema.

Jeg ønsker å undersøke dypere hvordan ulike barnehager jobber og gjennomfører tilvenning med fokus på god barnehagestart for de yngste barna. Jeg kommer også til å fokusere på hvordan barnehagepersonalet arbeider med tilknytning når de yngste starter i barnehagen. Når barna starter i barnehagen, er det i oppstartsperioden i foreldrenes fravær, nødvendig at noen går inn og skaper en trygg sekundær tilknytning til barnet. Dersom barnet ikke opplever å ha

en trygg sekundær tilknytning til en av de voksne i barnehagen vil dette kunne føre til negative konsekvenser for barnet i form av stress, barnet kan føle seg utilpass og dette kan videre føre til negativ utvikling for barnet (Brandtzæg et al, 2013). For å skape en god sekundær tilknytning krever dette stødig og god kompetanse samt rutiner for de ansatte på avdelingen. Dette slik at det enkelte barnet skal kunne ha mulighet til å tilrettelegge og ha muligheten til å bli en trygg voksen for barnet.

1.2 Studiens hensikt og problemstilling

Hensikten med denne studien er å få innsikt i hvordan ulike barnehagelærere arbeider med tilvenning for de minste barna. For å skaffe meg innsikt i dette vil jeg se på ulike barnehagelærere og deres erfaringer om hvordan det arbeides for å skape god barnehagestart for de minste barna. Ved å høre ulike erfaringer får jeg innblikk i hvordan arbeidet med god barnehagestart arbeides med i ulike barnehager. Videre kommer jeg også til å se på sammenhengen mellom god barnehagestart og hvordan de ulike barnehagene arbeider med tilknytning i oppstartsfasen. Jeg arbeider som nevnt selv om pedagogisk leder og ønsker på et personlig plan å lære mer for å utvikle kompetansen min. For samfunnet kan jeg håpe og sette arbeidet med god barnehagestart for de minste på kartet og dermed skape enda større bevissthet om viktigheten av trygg tilknytning for barns utvikling og læring som igjen vil være styrkende for samfunnet.

Ut fra dette har følgende problemstilling blitt formulert:

Hvordan kan barnehagepersonalet legge til rette for god barnehagestart for de yngste barna i barnehagen?

Forskningsspørsmål: Hvordan kan barnehagepersonalet arbeide med tilknytning til de yngste barna?

1.3 Studiens oppbygning og avgrensning

Denne oppgaven har seks kapitler, hvor hvert enkelt kapittel består av et eller flere underkapitler.

Kapittel 1 er en introduksjon av studiens tema, problemstilling, oppbygging og problemstilling blir langt frem.

Kapittel 2 vil fokuset være å gi leseren teoretisk perspektiv på tema. Det vil også bli gitt en innføring i sentrale begrep knyttet til tilknytningsteori og arbeidet med tilknytning i barnehager.

Kapittel 3 tar for seg metodisk tilnærming. Her presenteres det valg av forskningsmetode og gir videre leseren et innsyn i hvordan studien er utført. Det blir også reflektert rundt etiske spørsmål og studiens kvalitet.

Kapittel 4 tar for seg resultater og funn gjort i intervjuprosessen.

Kapittel 5 drøfter studiens funn opp mot teori knyttet sammen med problemstillingen.

Kapittel 6 oppsummeres studien med mine refleksjoner rundt studiens funn. Det vil også komme frem forslag til videre forskning på området.

1.4 Begrepsavklaring

Bowlby's teori om tilknytning står sentralt i oppgaven og jeg kommer til å bruke hans begrep «tilknytning». Dette kommer jeg til å gå inn på senere i oppgaven.

På den tiden Bowlby utviklet begrepet «tilknytning» var det vanlig at mor hadde en vesentlig større og viktigere rolle i livet til barnet enn far. I dag har mor og far en mye mer likestilt rolle i tilknytningen til barnet og oppdragelsen. Far tar mye større del i de første tre årene av barnets liv nå enn det som var vanlig når Bowlby utviklet sine teorier. På bakgrunn av dette kommer jeg i denne oppgaven ikke til å fokusere på ordet «mor» men bruke ord som «foreldre» og «omsorgspersoner» når jeg skriver om barnets primære omsorgsgiver. Dette synes jeg er viktig å gjøre oppmerksom på da Bowlby bruker begrepet «mor».

Når jeg i oppgaven omtaler utrygg tilknytning vil jeg påpeke at dette ikke omhandler diagnosen tilknytningsvansker.

I stortingsmelding nr. 41 (Kunnskapsdepartementet, 2009) står det «Departementet tar sikte på å endre tittelen førskolelærer til barnehagelærer». Flere av mine informanter er utdannet førskolelærere, men jeg kommer i denne oppgaven til å bruke «barnehagelærere» på alle.

Begrepet «primærkontakt» blir brukt i denne studien. Dette er personen som vil ta i mot barnet når det starter i barnehagen. Primærkontakt og tilvenningsperson har blitt brukt om hverandre av de ulike informantene i intervjusituasjon, men jeg har valgt å bruke «primærkontakt» da dette er det som oftest blir brukt i nyere litteratur.

Jeg bruker ordet «god» i problemstilling og flere steder i oppgaven. Dette på bakgrunn av rammeplan for barnehagen som sier følgende om når barnet begynner i barnehagen:

Barnehagen skal i samarbeid med foreldrene legge til rette for at barnet kan få en trygg og god start i barnehagen. Barnehagen skal tilpasse rutiner og organisere tid og rom slik at barnet får tid til å bli kjent, etablere relasjoner og knytte seg til personalet og til andre barn. Når barnet begynner i barnehagen, skal personalet sørge for tett oppfølging den første tiden slik at barnet kan oppleve tilhørighet og trygghet til å leke, utforske og lære (Kunnskapsdepartementet, 2017).

«De yngste barna i barnehagen» er noe som går igjen i hele oppgaven min. Når jeg mener de yngste barna snakker jeg om barn mellom 0-2 år. Gunnvor Løkken (2004) omtaler barna i denne aldergruppen for «toddlere», dette oversatt til norsk blir «stabbere». De yngste barna bruker hele seg og uttrykker seg gjennom kroppen sin og bevegelser lenge før de har verbalt språk. Når barna beveger seg lager de seg erfaringer som gjør at barna ser på seg selv om et eget individ (Berg & Kippe, 2006). Gjennom kroppen sin skaper barna mening i eget liv da de selv er til stede i eget liv. Hver gang barnet møter et nytt miljø skaper dette betingelser for utvikling (Berg & Kippe, 2006). For å kunne forstå de yngste barna, spesielt i en sårbar situasjon som overgangen mellom hjemmet og til barnehagen er det viktig å avklare hva jeg definerer som de yngste barna i denne oppgaven.

God er ikke nødvendigvis et objektivt begrep, men jeg har likevel valgt å bruke det da de aller fleste har et forhold til ordet «god». Jeg ser på god som et undefinerbart begrep, da for eksempel i en tilvenningsprosess vil to forskjellige sett foreldre ha ulike definisjoner på hva en god tilvenning er.

1.5 Barnehagens styringsdokumenter

FN's konvensjon for barnets rettigheter står det at handlinger som berører barn, uansett om disse handlingene foretas av offentlige eller private velferdsorganisasjoner, domstoler, administrative myndigheter eller lovgivende organer skal det hele veien være barnets beste som er det grunnleggende hensynet (Barnekonvensjon, 1989, art 3). Det kommer også frem at barnets foreldre har hovedansvaret for barnets omsorg og utvikling (Barnekonvensjon, 1989, art 18).

I barnehageloven står det følgende:

Barnehagen skal møte barna med tillit og respekt, og anerkjenne barndommens egenverdi. Den skal bidra til trivsel og glede i lek og læring, og være et utfordrende og trygt sted for fellesskap og vennskap. Barnehagen skal fremme demokrati og likestilling og motarbeide alle former for diskriminering (Barnehageloven, 2005, §1).

I dette står det klart og tydelig at barnehagen skal møte barna med tillit og respekt og anerkjenne barndommens egenverdi. Når barnet blir møtt på en slik måte er det i seg selv med på å bidra til å skape en god start for barnet.

I januar 2021 ble det skrevet inn en ny paragraf i barnehageloven som omhandler mobbing i barnehagen. I den står det: «Barnehagen skal forebygge tilfeller hvor barn ikke har et trygt og godt barnehagemiljø ved å arbeide kontinuerlig for å fremme helsen, trivselen, leken og læringen til barna» (Barnehageloven, 2005, §41). Hvis dette ses i sammenheng med å skape en god start for de minste som starter i barnehagen er dette også et godt ledd i det viktige arbeidet som legges ned i å lage et godt barnehagemiljø og en god start.

Oppfatning og forståelsen av trygg og god barnehagestart for barna er en sentral del av rammeplanens innhold. Her tydeliggjøres viktigheten av arbeidet med at alle barna skal bli sett og oppleve tilhørighet og trygghet. Det står klart at barnehagen skal tilpasse rutiner og organisere tid og rom, dette i arbeidet med god start. Rammeplanen for barnehagen sier også mye om hvordan personalet i barnehagen skal legge til rette for at barna har mulighet til å skape tilknytning til personalet og til de andre barna. Her skal personalet sørge for at barna opplever trygghet i hverdagen slik at barna skaper tillit til seg selv og andre i barnehagen – både voksne og barn (Kunnskapsdepartementet, 2017).

I meld. St. 24 (2012-2013) er det fokus på kvalitet i stortingets satsning på «fremtidens barnehage». Her legger de vekt på at en barnehage som skaper like muligheter for alle barn er en god barnehage. En kvalitetsbarnehage er bidragsyter til at barn skaper vennskap, trygge gode relasjoner til voksne og andre barn, en barnehage der barn har mulighet til å utvikle seg på alle plan, opplever glede, lærer og ikke minst får omsorg. Det legges også vekt på de voksne i barnehagen, det er avgjørende at de har kunnskap om barns utvikling og hvordan de kan være et støttende stilas for barnet i barns møte med læring og danning i møtet med barnehagen (Kunnskapsdepartementet, 2013). Med trygg tilknytning menes det at de voksne påser at hvert enkelt barn i barnehagen føler seg trygge og skaper gode relasjoner med barna slik at de har mulighet til å utvikle seg. Rammeplan for barnehagens innhold og oppgave (Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 7) sier: «Å møte individets behov for omsorg, trygghet,

tilhørighet og anerkjennelse og sikre at barna får ta del i og medvirke i fellesskapet, er viktige verdier som skal gjenspeiles i barnehagen».

Norge er en av de landene med de best utbygde barnehagetilbudene på verdensbasis. For å imøtekomme dette er det en stor jobb med å bygge kompetanse og kvalitet i barnehagene for at de små menneskene som benytter barnehagen skal oppleve trygghet og tilhørighet blant mange viktige punkt. For å sikre kvaliteten i barnehagen er nøkkelen god og ikke minst relevant kompetanse. Antallet barnehagelærere har økt de siste årene men er fremdeles i mindretall og utgjør 44 prosent av grunnbemanningen i barnehagen. Regjeringen har varslet at de vil stille krav om at 50 prosent av grunnbemanningen i barnehagen skal være barnehagelærere. I 2022 ble det bevilget mer enn 400 millioner kroner til ulike kompetansetiltak rettet mot alle grupper ansatte for å øke kompetansen i barnehagen. Regjeringen foreslår styrkning på 50 millioner kroner som er øremerket til økt kvalitet i barnehagelærerutdanningen. Regjeringen skriver videre at «barnehagelærere er nøkkelen til kvalitet i barnehagen», målet er å sikre alle barn et barnehagetilbud av høy kvalitet (Kunnskapsdepartementet, 2022).

Det er stor forskjell på erfaring- og utdanningsnivået til personalet i barnehager. Dette kan skape utfordringer i arbeidet mot en felles forståelse av et fenomen (Ertesvåg & Roland, 2015). Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver sier at det er den pedagogiske lederen som har ansvaret for det pedagogiske arbeidet som skjer i barnehagen samt ansvar for å veilede resterende av personalet på avdelingen. Styreren i barnehagen har ansvar for å jobbe for felles forståelse for lover gitt i barnehageloven og Rammeplanen for barnehagens innhold og oppgaver. Barnehagen er en organisasjon med fokus på læring og utvikling. Kurs, arbeid i grupper, felles prosjekter i barnehagen og annet påfyll kan være nyttig for å oppnå en felles forståelse for hva god start i barnehagen er for de minste barna.

2. Teoretisk perspektiv

I dette kapittelet skal jeg presentere relevant teori som kan bidra til å belyse oppgavens problemstilling. Dette vil også være bakgrunn for drøfting av studiens funn senere i forskningsoppgaven.

2.1 Perspektiver på barnehagestart

Først et lite tilbakeblikk på utsagn fra Professor Lars Smith og bokforfatter Simen Tveitereid kom med i henholdsvis 2008 og 2009. Disse to viste engasjement for barnehagestart for de

Yngste barna i barnehagen og var med på å belyse problemstillingen min. Professor Lars Smith ved Psykologisk institutt ved Universitetet i Oslo (2009b) hevdet i 2009 at det beste for de minste barna var å være hjemme med mor eller far. Han hevdet også at ADHD, spiseforstyrrelser, depresjon og personlighetsforstyrrelser bunnet i utrygg tilknytning. Simen Tveitereid gikk i 2008 sterkt ut med boken sin «Hva skal vi med barn?» (Tveitereid, 2008) og skrev at ettåringer stresses av å gå i barnehagen og utelukkende må starte i barnehage på grunn av samfunnsøkonomiske grunner. Han skrev videre at det å sende så små barn i barnehagen er et sosialt prosjekt. Som nevnt i innledningen viser tall fra statistisk sentralbyrå en signifikant økning av ettåringer som starter i barnehagen de siste ti årene. Simen Tveitereids nevnte bok *Hva skal vi med små barn?* (2008) rettet kritikk mot barnehagen. Han viste til at flere barn startet tidligere og tidligere i barnehagen og at det ikke var like vanlig at barnet var hjemme med omsorgspersonene sine de første leveårene sine. Han mente det ikke var forsket nok på hvordan de minste barna hadde det i barnehagen og hvordan det kunne påvirke barna og barnas utvikling. Han mente politikerne var for raske å si at det er bra for barna å starte i barnehagen når de er ett år, men at dette bunnet i hensyn til foreldrene og samfunnet. Tveitereid (2008) skrev også at det mest sannsynligvis var de som trengte barnehagetilbudet minst var de som brukte det mest. Han skrev at middelklasseforeldrene var de som brukte tilbudet om tidlig barnehage mest og at arbeiderklasseforeldrene var de som tok ut ulønnet permisjon i mye større grad. Tveitereid (2008) hevdet også at barnehagestart handlet om foreldrenes og ikke barnas behov. Han funderte videre på om middelklasseforeldrene kunne ha mer attraktive jobber å dra tilbake til sett til sammenligning med arbeiderklasseforeldrene slik at middelklasseforeldrene gjorde om barnas beste til foreldrenes beste.

Media skriver ofte om kvalitet i barnehagen der mange av artiklene omhandler læring. I 2005 ble barnehagen overført til Kunnskapsdepartementet, dette lurte førstelektor ved Universitetet i Sørøst-Norge, Ingeborg Tvetter Thoresen (2010) på om er med å gjøre at barnehagen blir mer skolerettet. Stortingsmelding 41 «Kvalitet i barnehagen» understreker også det Tvetter Thoresen (2010) skriver om at kvalitet i barnehagen henger sammen med å gjøre barnehagen mer skolerettet. Stortingsmelding 41 vektlegger kartlegging av alle førskolebarn, dette frarøver barnehagelærerens tid fra å faktisk være på avdeling med barna til å sitte med rapportering og plantid. Thoresen (2010) understreker dette og skriver «fra arbeid med levende mennesker til papirarbeid». Fokusområdet i disse kartleggingsundersøkelsene er å finne barnets mangler og styrker. Fokuset ligger i å forberede barna på skolestart, her er

kunnskap nøkkelen til suksess og fokuset på egenskaper som sosiale ferdigheter, omsorg og det å være en god venn er ikke tilstede. Kartleggingsverktøyene har som hovedmål å oppdage de barna som kanskje trenger hjelp slik at det er mulig å sette inn tidlig innsats (Thoresen, 2010). Pedagogiske ledere i Jessheim Barnehage i Ullensaker (Ropeid, 2010, s. 14) mener dette er bortkastet bruk av ressurser og at det gir barnehagelærere lite tillit. Før stortingsmelding 41 ble vedtatt stormet det og det ble satt i gang underskriftskampanjer mot denne.

Det er en selvfølge at begrepet *kvalitet* er hovedessensen i en stortingsmelding med «Kvalitet i barnehagen» som tittel (St. Meld. Nr. 41 (2008-2009)). Begrepet kvalitet i seg selv er interessant, spesielt for barnehagelærere da kvaliteten i barnehagen er hovedessensen med det pedagogene etterstreber hver eneste dag. En kan undre seg hva politikerne mente når de i 2009 diskuterte «kvalitet i barnehagen». Selv om stortingsmeldingen ble vedtatt og implementert tilbake i 2008-2009 så er tanken og diskusjonen om kvaliteten i barnehagen akkurat like aktuell i 2023. Kvalitet i overganger, kvalitet i planer, kvalitet i læringsutbytte – kvalitet i oppstart for de minste barna i barnehagen.

Fra 2016-2019 gjennomførte Eva Johansson i nært samarbeid med Marit Alvestad forskningsprosjektet *Gode Barnehager for barn i Norge*, også kalt GoBaN-prosjektet (Gode barnehager for barn i Norge, u.å.). Syv barnehager var en del av den kvalitative delen av prosjektet og målet med forskningsprosjektet var å utdype kunnskap om hva som kjennetegner barnehager med god kvalitet og hvilke pedagogiske virksomheter barna tilbys i disse barnehagene. Resultatene i denne studien viser at de pedagogiske virksomhetene i barnegrupper med god kvalitet har høy kompetanse i personalet der flere av barnegruppene innad på avdelingen har to barnehagelærere, felles for gruppene er tilstedeværende og engasjerte voksne. De hadde også en felles visjon om det pedagogiske arbeidet og en helhetlig tilnærming til barns omsorg, lek, læring og danning. Personalet samarbeider godt sammen på avdelingen, med foreldrene og eksterne parter (Alvestad et al, 2019). GoBaN-prosjektet forsker på kvalitet i barnehagen, i all hovedsak prosesskvalitet. Prosesskvalitet beskriver innholdet i barnehagetilbudet og handler om blant annet hvordan planer for barnehagen gjennomføres i praksis. For eksempel hvordan rammeplanen brukes i praksis med fokus på medvirkning, relasjoner og kultur for læring. Prosjektet studerte hvordan barns utvikling, trivsel, lek og læring avhenger av forskjellige forhold, som for eksempel alder ved barnehagestart. Her er det interessant å se om og hvordan alder ved barnehagestart har noe å si

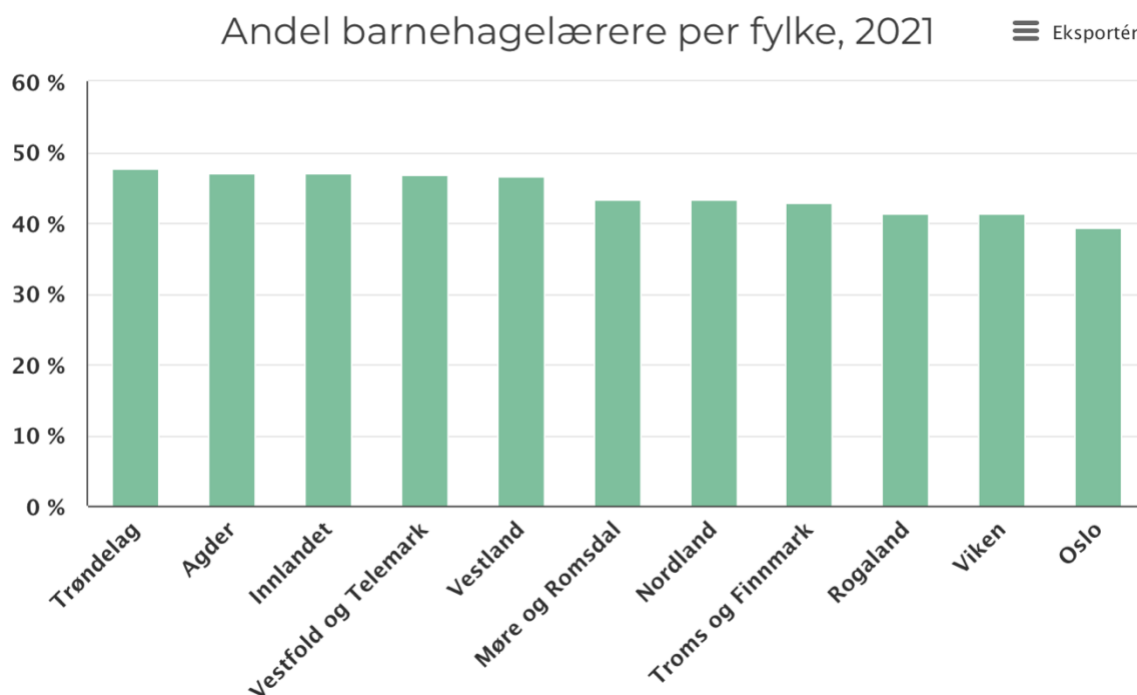
for jobben med å skape en god start i barnehagen for de minste barna (Gode barnehager for barn i Norge, u. å.).

Von Tetzchner (2005) mener at omsorg er grunnmuren i tilvenning for de minste og har stor egenverdi på en småbarnsavdeling. Omsorg henger sammen med helse og trygghet for de minste barna i barnehagen og er en forutsetning for små barns læring og utvikling (von Tetzchner, 2005). Nina Winger og Brit Johanne Eide (2018) skriver om omsorg og livskvalitet for de yngste barna i barnehagen. Winger og Eide's innhold er tatt fra forskningsprosjektet «Blikk for barn» (Os & Winger, 2019). De har tatt utgangspunkt i funn fra seks ulike barnehager og sett på strukturen i barnehagene samt de minste barnas mulighet for å oppleve tilhørighet i barnehagen. De bruker begrepet well-being og forsøker å presisere hva de legger i livskvalitet. Det Einger og Eide oppfatter som livskvalitet handler om å kjenne på omsorg, tilhørighet og det å være en del av et fellesskap. De mener videre at det stilles krav til at den voksne tar ansvar for relasjonen mellom barnet og den voksne og at den voksne hele veien legger til rette for omsorg i barnehagen. Eindarsdottir, Purola, Brostrøm & Emilson (2015) skriver om den nordiske barnehagemodellen som omhandler et barnesentrert og holistisk ideal der fokuset ligger på den gode barndommen. Winger og Eide (2018) forsket også på relasjonene som oppsto mellom barna og de voksne i barnehagen. De var klare på at relasjonene som er i en barnehage kan bære preg av rutinene institusjonen har samt uforutsigbare hendelser som skjer i en barnehage. De konkluderte med at personalet i barnehagen så omsorg som en stor del av hverdagslivet til de yngste barna i barnehagen og presiserte at tid er et stort og viktig element for å kunne skape og gi omsorg. De minste barna i barnehagen kan i forskjellig grad uttrykke deres behov for hva de trenger av omgivelsene sine og de voksne i barnehagen. Det er dermed særs viktig at den voksne i barnehagen ser betydningen av sensitivitet i møtet med barnet samt at de ser viktigheten av gode omsorgsrelasjoner (Eide & Winger, 2018). De skriver videre at deres funn ikke er noen fasit men kan være med å bidra til diskusjon rundt temaet omsorg i barnehagen. Dette synes jeg er relevant til hvordan en kan legge til rette for god tilvenning for de minste barna i barnehagen og er med på å belyse problemstillingen min.

Winger og Eide skriver som nevnt om rutiner i institusjonen og uforutsigbare hendelser. De skriver også at barn i ulik grad kan greier å uttrykke behovene sine. Dette kan bidra til at en kanskje ikke greier å fange opp de minste barnas behov som gjerne ikke uttrykkes med verbalspråk. Som igjen kan bidra frata pedagogens tid og mulighet til å utøve omsorgen en

kanskje ønsker å gi. Jeg skal senere i denne forskningsoppgaven skrive om små barns kommunikasjonsform og hvordan de uttrykker seg, som er langt ut over verbalt språk. Når barnehagelærere skal holde en språktest er språket til små barn så mye mer enn det verbale språket, dette må sees i sammenheng med det nonverbale og det fysiske språket.

Søbstad-utvalget tok i 2004 for seg god kvalitet i barnehagene (Tveitereid, 2008) der det gikk ut en klar anbefaling om at barnehagene bør gjennomgå en signifikant økning av antall barnehagelærere fra 33 til 50% og de neste fem årene. Øking i antall barnehagelærere kan være med på å øke kvaliteten i barnehagen med kompetanse og profesjonell entusiasme blant de ansatte. Flere pedagoger i barnehagen kan ha stor betydning for kvaliteten i arbeidet som legges ned for å skape en god start for de yngste barna i barnehagen. Pedagogisk kvalitet i barnehagen tar for seg de ansattes arbeid med ledelse av barn, men også ledelse av avdelingen og barnehagen. En økning av barnehagelærere kan da være med å legge til rette for en bedre start for de yngste barna i barnehagen. I 2009 var andelen med barnehagelærerutdanning i barnehager 32.4%. I 2017 var antall prosent barnehagelærere 40 mens i 2021 var prosentandelen 44. Dette kan sees i sammenheng med normen for pedagogisk bemanning som ble sterkt skjerpet i 2018. 22% av de ansatte er barne- og ungdomsarbeidere. Andelen ansatte med barnehagelærerutdanning er tilnærmet lik i det kommunale og private, mens andelen barne- og ungdomsarbeidere er mye høyere i kommunale barnehager. Nær en tredjedel av de ansatte har ikke høyere utdanning eller fagarbeiderutdanning, denne andelen er absolutt høyest i private barnehager. (Utdanningsdirektoratet, 2022). Det er kun pedagogiske ledere, barnehagelærere og styrere det stilles krav til godkjent utdanning til. Loven stiller ingen krav til hvor høy andel barne- og ungdomsarbeidere barnehagene skal ha. I 2021 trumfet Trøndelag høyest på rangstigen av andel barnehagelærere i grunnbemanningen med hele 48%, på andre siden har vi Oslo som lå lavest med sine 39% andel barnehagelærere.

Figur 1: Andel barnehagelærere per fylke, 2021. (<https://www.udir.no/tall-og-forskning/statistikk/statistikk-barnehage/analyser/fakta-om-barnehager/tall-om-barnehagen/>)

Fra 1. august 2018 er pedagogisk bemanning hjemlet i §25 i barnehageloven. Loven sier følgende: «Pedagogiske ledere må ha utdanning som barnehagelærer. Likeverdig med barnehagelærerutdanning er annen treårig pedagogisk utdanning på høghskolenivå med videreutdanning i barnehagepedagogikk» (Barnehageloven, 2005, §25). Loven ble på samme tid endret til å inneholde faste rammer om grunnbemanning der det er fokus på at bemanningen skal være tilstrekkelig slik at personalet kan drive en tilfredsstillende pedagogisk virksomhet. Loven sier at barnehagen skal ha minst én ansatt per tre barn når barna er under tre år og én ansatt per seks barn når barna er over tre år (Barnehageloven, 2005, §26).

I januar 2023 kom Kunnskapsdepartementet med en ny rapport: *Barnehagen for en ny tid* som tar for seg den nasjonale barnehagestrategien mot 2030 (Kunnskapsdepartementet, 2023). Denne rapporten støtter Søbstad-utvalget som ser en sammenheng mellom kvalitet og antall barnehagelærere. Regjeringen vil at innen 2030 skal 60 prosent av grunnbemanningen være barnehagelærere samt minst 25 prosent av grunnbemanningen være fagarbeidere. Søbstad-utvalget omtaler kvalitet og antall barnehagelærere som en sammenheng. I rapporten «Barnehagen for en ny tid» er Kunnskapsdepartementet også klare på at pris på

barnehageplass skal holdes lav samt sikre at pengene som brukes på barnehage faktisk brukes på barna (Kunnskapsdepartementet, 2023).

2.2 Tilknytningsteori

Som innledningsvis nevnt ansees tilknytningsteori som svært viktig i arbeidet med å skape og legge til rette for en god start i barnehagen for de minste barna. Som pedagog med fordypning i småbarnspedagogikk, ble tilknytningsteori mitt første møte med en teori som jeg kjente traff og som også gjaldt meg selv som voksen. Tilknytningen mellom barn og mor/far starter fra det øyeblikket når barnet er født. Von Tetzchner definerer tilknytning som «hvordan barn tidlig i utviklingen danner relasjoner og knytter følelser til andre på en måte som er felles for alle mennesker» (Tetzchner, 2005). Ainsworth (referert i Tetzchner, 2005) mener at dersom relasjonen skal oppleves trygg for barnet avhenger av om tilknytningspersonen er tilgjengelig, forutsigbar og pålitelig. Hun skriver også at forskjellen på tilknytningsatferden henger sammen med hvordan omsorgspersonen reagerer på barnet.

2.2.1 John Bowlby's teori om tilknytning

Psykoanalytiker John Bowlby blir også regnet som tilknytningsteoriens far. Dette på bakgrunn av at han var den første som systematisk brukte begrepet *tilknytning* om de sosiale interaksjonene som omsorgspersoner deler med barna sine (Hart & Schwartz, 2009). Bowlby sin forskning baserte seg på observasjon av småbarn i reelle livssituasjoner, han rekonstruerte ikke hendelser. Dette skiller seg fra psykoanalytisk teori på mange måter, for eksempel ved at utgangspunktet ikke var et klinisk syndrom. Bowlby gjorde heller ikke antakelser ut fra tidligere hendelser basert på hva som kunne ha vært en medvirkende faktor. Bowlby mente en burde se på mange hendelser som var med å skape ubalanse i forholdet mellom barn og foreldre fra ung alder. Eksempelvis viste han til barn som hadde blitt adskilt fra en tilknytningsperson tidlig i livet eller barn som hadde vokst opp med omsorgspersoner som var lite tilgjengelige (Smith, 2002). Tilknytningsbegrepet sies å ha sitt utgangspunkt i evolusjonsbiologien. Dette tar for seg menneskets mulighet til overlevelse og omfatter blant annet det følelsesmessige båndet barn skaper rundt og med sine omsorgspersoner. Små barn har ikke evnen til å klare seg alene og blir derfor nødt til å skape bånd til mennesker som kan beskytte de og gi barnet omsorg. Bowlby sin hovedhypotese var at alle barn knytter seg til omsorgspersonene sine uansett hvordan behandling de får. Han mente at barnets atferdsinstinkter fra fødsel hadde som hensikt å fremme god tilknytning mellom mor og barn. Dette viser spedbarnet med gråt, blick og sugeteknikk (referert i Rye, 2008). Tilknytningen

som skapes mellom barn og omsorgspersonen er en gjensidig prosess der begge hele tiden er med på å utvikle tilknytningen (Smith & Ulvlund, 1999). Det samme gjelder tilknytningen mellom barnet og foreldrene til barnet, dette er en prosess som omhandler barnets følelser om tilknytning til de første omsorgspersonene barnet møter. Bowlby var den første som omtalte den unike tilknytningen som skjer mellom barn og foreldre (referert i Hart & Scwartz, 2009). En måte å se dette på er at barnet er anlagt til å bruke sine nærmeste som trygg base. Begrepet trygg base er oversatt fra det engelske begrepet «secure base». Begrepet kom fra John Bowlby og er basert på noen av Sigmund Freuds mest verdifulle kunnskap om utvikling av menneskelig utvikling og nære relasjoner. Begrepet «secure base» beskriver viktigheten av at små barn utvikler nær relasjon med minimum en omsorgsperson for kunne ha adekvat emosjonell utvikling (Bowlby, 2005). Gerd Abrahamsen mener at ved å være barnets trygge base må omsorgspersonene være imøtekommende barnas behov for trygghet og bekreftelse ved å være tilstede (Alvestad, 1999).

Tilknytning handler med andre ord om å skape relasjoner ved å være i samhandling med andre mennesker. Når barn samhandler med andre danner de indre arbeidsmodeller (Tetzchner, 2005). Dette er ikke et «skjema» barnet huker av i, men mønster av erfaringer de gjør seg. Slike mønster skaper barnet tidlig i livet og henger sammen med situasjoner barnet opplever i det daglige, dette skaper igjen grunnlaget for tilknytningen til omsorgspersonen (Tetzchner, 2005).

Bowlby mente at det å utnevne en primærkontakt for barnet før de starter i barnehagen gir muligheter for å knytte bånd med en spesifikk voksen. Bowlby (referert i Drugli, 2017) mente også at oppstartsfasen for de minste barna i barnehagen skal benyttes til å skape gode relasjoner mellom barnet, foreldrene og primærkontakten. Dette mente Bowlby er med å være brobygger i arbeidet med å skape tilknytning til barnet i tilvenningsfasen. Barnet får mulighet til å utforske avdelingen og den nye voksne med primærkontaktene sine til stede som trygge baser. Når den voksne i barnehagen skaper god relasjon med foreldrene i tilvenningsfasen sender de voksne ut signaler til barnet om at den nye relasjonen er god (Drugli, 2017). Selv om vi har endret barnesynet vårt etter Bowlby sin tid blir han fremdeles sett på som en av tilknytningsforskningens virkelig store teoretikere (Tetzchner, 2005). I nyere tid handler tilknytningsteori i større skala om menneskelige faktorer som sterke følelser og felles glede (Brandtzæg et al., 2017). Der det tidligere ble lagt stor vekt på beskyttelsesbehov og frykt som barnets sentrale psykologiske drivkraft, er det i dag en annen oppfatning av grunnsteinene for

trygg tilknytning og utvikling. Dette munner ut i at omsorgspersonene deler barnets gode følelser og evne til å glede seg over felles ting med barnet. Dette ser vi på i dag som viktig for trygg tilknytning (Brandtzæg et al, 2017).

2.2.2 Tilknytningsmønstre

Den amerikanske utviklingspsykologen Mary Ainsworth omtales som tilknytningsteoriens mor. Med kollegaer tok hun Bowlby's forskning videre og utviklet det de sammen ga navnet fremmedsituasjon. De observerte barns atferd i møte med stress i situasjoner der de ble forlatt av mor i fremmede situasjoner. Ved å gjøre disse observasjonene kunne de se hvilke strategier barnet brukte for å skape tilgang til mor igjen eller hvilke strategier barnet brukte for å beskytte seg. Dette gjorde at barnas tilknytningsmønstre kunne kategoriseres (Killén, 2017). Å kunne kategorisere tilknytningsmønstre kan være med på å kunne gi de ansatte i barnehagen et ekstra verktøy i arbeidet med å gi de minste barna best mulig barnehagestart. Ainsworth studerte individuelle forskjeller i tilknytning. Dette ses på som en videreføring av Bowlby's tenking. Ainsworth var svært opptatt av kvaliteten på tilknytningen mellom barnet og omsorgspersonen. Til sammenligning var Bowlby mest opptatt på styrken i tilknytningen (Smith & Ulveland, 1999). Ainsworth mente det er viktig å stadfeste om barnet viste trygghet eller utrygghet i møte med omsorgspersonen. Hun utviklet da en metode som hadde som mål å registrere individuelle forskjeller som oppstår i tilknytningen, denne metoden ble kalt *fremmedsituasjon*. Denne vurderer individuelle forskjeller i tilknytning hos barn i alderen tolv til tjue måneder. Fremmedsituasjon som metode har vært utgangspunkt og vært av stor betydning for forskning som har skjedd om tilknytning (Smith & Ulvlund, 1999).

Ainsworth fremmedsituasjon består av åtte steg:

1. Mor, barn og observatør (30 sekunder): Observatøren følger mor og barn inn i observasjonsrommet og forlater så rommet.
2. Mor og barn (3 minutter): Mor er passiv mens barnet utforsker rommet. Dersom det er nødvendig oppfordrer hun barnet til å leke etter to minutter. En registrerer om barnet bruker mor som en «trygg base» for å utforske det fremmede rommet.
3. En fremmed, mor og barn (3 minutter): En fremmed kvinne kommer inn i rommet. Hun holder seg rolig i ett minutt. Deretter snakker kvinnen med mor i ca. ett minutt. Så starter den fremmede kvinnen å engasjere barnet i lek. Etter tre minutter forlater mor rommet. En observerer så barnets reaksjoner på den fremmede når mor er i rommet og når mor forlater rommet.

4. Den fremmede og barnet (3 minutter): Barnet er adskilt fra mor. Barnets reaksjoner på adskillelsen og i hvilken grad barnet lar seg trøste registreres.
5. Mor og barn (varierende tidsintervall): I dette steget finner den første gjenforenelsen med mor sted, barnets reaksjoner på denne registreres. Moren hilser og trøster barnet. Hun forsøker å få barnet i lek igjen, deretter sier hun «ha det» og forlater rommet.
6. Barnet alene (3 minutter): Barnet har nå hatt den andre adskillelsen fra mor. Barnets reaksjoner blir observert i en situasjon som antas å være mer stressende for barnet. Dette steget kan for barnet oppleves som mer ubehagelig enn i steg 4, da det ikke er noen som kan trøste og fordi barnet i utgangspunktet er mer følsomt for adskillelse.
7. Barnet og den fremmede (3 minutter): Den fremmede kommer inn i rommet og det observeres hvorvidt barnet lar seg trøste av den fremmede.
8. Mor og barn (varierende tidsintervall): I siste steg finner gjenforenelsen sted. Mor kommer inn i rommet, hilser på barnet og løfter barnet. På samme tid forlater den fremmede kvinnen rommet. Barnets reaksjon på gjenforenelsen blir registrert (Smith & Ulvund, 1999).

Når en har observert reaksjonsmønsteret i fremmedsituasjonen klassifiseres barnets tilknytning til omsorgspersonen. Barnets tilknytningsatferd klassifiseres som A *utrygg/unnvikende tilknytning*, B *Trygg tilknytning* og C *utrygg, ambivalent tilknytning*. Main & Smith (referert i Smith & Ulvund, 1999) mener det er hensiktsmessig å legge til en ekstra klassifisering; D *desorganisert/desorientert tilknytning*. Når en legger til denne er målet at flere barn skal bli fanget opp. Tilknytningsteorien sier noe om hva barns trygge relasjoner til omsorgspersonene har å si og mulige konsekvenser ved adskillelse. Fremmedsituasjon egner seg derfor i spørsmålet om hvordan skape god barnehagestart for de yngste barna i barnehagen og hvilke faktorer som er med på å påvirke denne.

2.2.3 Container – contained, å oppfatte barnets signaler

Bion utviklet en teori om forholdet mellom den som rommer (the container) og det som blir rommet (the contained). Når en rommer betyr det å speile noens – for eksempel barnets følelser i en viss relasjon (Rzadkowaska, 2023). Han hevder at evnen barnets omsorgsperson har til å forstå barnets emosjonelle reaksjoner er med på å hjelpe barnet i å utvikle sin psykiske toleranse for nye situasjoner (Rzadkowaska, 2023). Bions teori om «Container-contained» omhandler hvordan barnets omsorgspersoner klarer å oppfatte barnets signaler som nedstemthet, usikkerhet og urolighet – og hjelpe barnet å jobbe gjennom disse følelsene

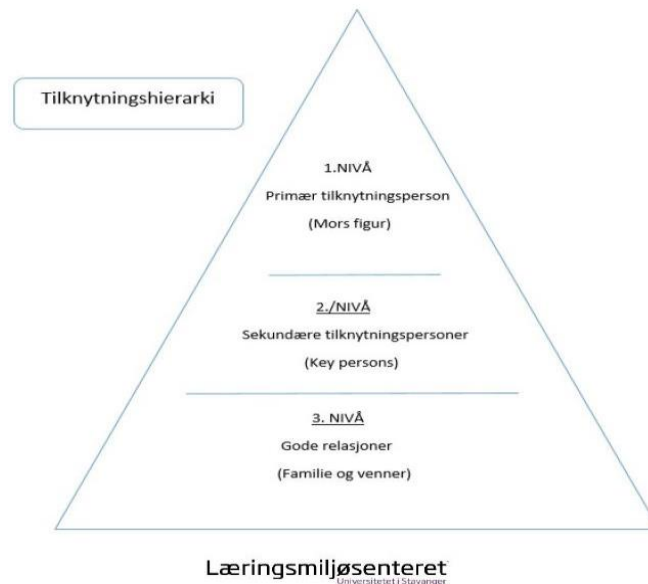
og situasjonene. Det er viktig å påpeke at voksne og barn stiller med forskjellige forutsetninger og at det alltid er omsorgspersonen som skal ta vare på barnet og ikke omvendt. Med dette i bakhodet må den voksne tåle barnets følelser uten å bli overveldet. Barnets omsorgspersoner må derfor lese barnet uten å smittes av følelsene barnet opplever (Abrahamsen, 2015). En kan på mange måter se på det som at omsorgspersonen er en del av barnets mentale fordøyelsessystem. Når barnet storer i barnehagen vil det være viktig at omsorgspersonene rundt barnet speiler barnets følelser og tar del i barnets mentale fordøyelsessystem for å kunne være med på å utvikle barnets psykiske toleranse for nye situasjoner – som barnehagestart.

Dette begrepet viser hvordan små babyers følelser vil kunne påvirkes av omsorgspersonene sine. «Barnet som skriker av sine lungers fulle kraft og med stor fortvilelse, vil i mange tilfeller etter hvert kunne roe seg når vi tar det opp i armene våre og snakker trøstende til det» (Abrahamsen, 1997). Bion mener at ved at omsorgspersonen møter barnet med varme og forklarende ord i slike hendelser gjør at barnets følelser blir avvæpnet. Følelsene overføres til omsorgspersonen og reverseres til barnet i en mer forståelig form (Abrahamsen, 1997). Barnets opplevelse blir satt ord på og dermed brytes det uforståelige og skumle innholdet ned. Bion mener at dersom barnet har opplevd å bli sett av omsorgspersonene sine og de har satt ord på og hjulpet barnet å forstå følelsene sine, vil de enklere klare å finne måter å regulere følelsene sine senere (Abrahamsen, 2015). Dette er relevant når de minste barna starter i barnehagen. Dette viser viktigheten av tilstedeværende omsorgspersoner og sekundære omsorgspersoner og er med på å kunne gi svar på problemstillingen min.

2.2.4 Bowlby's tilknytninghierarki

Barn på rundt ett år har vanligvis tilknytning til foreldrene sine, noen har også tilknytning til andre omsorgspersoner som besteforeldre. Barnets foreldre er ofte barnets primære tilknytningspersoner og er barnets viktigste trygge havn (Brandtzæg et al., 2013). Tilknytning etableres i samspill mellom barnet og den primære omsorgspersonen sin, og etterhvert vil barnet danne ulike tilknytninger til flere personer ut over barnets primære omsorgsperson (Brobert et al., 2014). Selv om barnet etterhvert får økt kapasitet til å knytte seg til flere mennesker, har barnet begrenset kapasitet når det kommer til hvor mange relasjoner det kan ha. I barnets første år har barnet ofte to til tre omsorgspersoner det er knyttet til (Smith, 2002) og i følge Broberg et al. (2014) har de maksimalt fem personer de greier å knytte seg til. Ikke alle relasjonene vil oppleves som like viktige for barnet og Bowlby mente at barnet rangerer

tilknytningspersoner i et hierarki (Brandtzæg et al., 2011). Ut fra Bowlby sin teori om at barnet rangerer tilknytningspersoner i et hierarki er det utviklet en modell som kalles tilknytningshierarki og er bestående av tre ulike nivåer.

Figur 2: Tilknytningshierarki (Evertsen-Stanghelle, 2018, s 96).

På det første nivået finner vi barnets primære tilknytningsperson, den personen som er den viktigste i barnets liv. Ofte blir dette sett på som barnets mor, men det kan også være en annen person som har tatt en signifikant del i barnets liv. På det andre nivået er det sekundære tilknytningspersoner. Disse er mennesker som er av betydning i barnets miljø og kan være besteforeldre, barnehageansatte, faddere, onkler og så videre. Tilknytningen på det første nivået skjer automatisk, tilknytningen som skjer på det andre nivået er avhengig av at barnets primære tilknytningsperson er til stede for barnet i arbeidet med å legge til rette for sekundære tilknytningsrelasjoner. Det siste nivået er ikke nødvendigvis tilknytningsrelasjoner men kan være gode og være med på å utvikle barnet. Skal barnet være i stand til å utforske og være i samhandling samt skape positive relasjoner med personer på det tredje nivået er barnet avhengig av at de primære tilknytningspersonene er med og fungerer som barnets trygge havn (Evertsen-Stanghelle, 2018).

I situasjoner der alle barnets omsorgspersoner er samlet vil det være tydelig hvem som er på nivå en i barnets tilknytningshierarki. Barnet vil søke og vende seg mot barnets primære tilknytningsperson hvis det oppstår en situasjon der barnet trenger en trygg havn. Hvis personen på nivå en ikke er til stede vil barnet oppsøke en person fra nivå to. Dersom

personer fra verken nivå en eller to ikke er til stede vil barnet kunne velge personer fra nivå tre dersom det er etablert trygge relasjoner med disse (Drugli, 2014). Når barnet er trygt vil det aktivt bruke de forskjellige relasjonene til ulike gjøremål. Hvis barnet for eksempel er trøtt og følelsesmessig sliten vil det søke en person, men dersom barnet ønsker å herje vil det kanskje søke en annen person (Drugli 2017).

2.2.5 Overgangsobjekt

Psykoanalytikerens Donald W. Winnicott (1992) var kjent for lekens betydning i barns utvikling og i tilknytningen, men mest kjent var han for *overgangsobjekt*. Han mente at overgangsobjekter som smokk, koseklut, bamse eller lignende som barnet er knyttet til minner barna på det gode de har hjemme. Vi kan også si at et overgangsobjekt har en evokativ funksjon, som vil si at det vekker minner hos barn som de ikke greier å finne frem selv (Abrahamsen, 2015). Abrahamsen skriver også at små barn ikke tenker abstrakt og trenger derfor en voksen for å hjelpe og finne frem de indre bildene barnet har fra hjemmet sitt. Når overgangsobjekter blir tatt i bruk mener Winnicott at de indre bildene til barnet varer over en lengre tidsramme (Winnicott, 1992). Folkehelseprosjektet Liten og ny som Trondheim kommune har jobbet med siden 2018 retter også fokus mot overgangsobjekt (Drugli, 2020). Overgangsobjekt kan som nevnt være så mangt – som for eksempel bilder av de ansatte som liten og ny-prosjektet sender ut til foreldrene før barnet starter i barnehagen.

Det er barna selv som velger hva som for den enkelte kan kategoriseres som et overgangsobjekt. Abrahamsen (2015) sier at det viktigste er ikke hva overgangsobjektet er men hva det betyr for barnet. Det er med på å hjelpe barnet å håndtere at omsorgspersonen ikke er til stede og fungerer som trøst (Abrahamsen, 2015). I en overgangsperiode vil barnet ha god nytte av overgangsobjektet de har med seg inn i den nye situasjonen. Tryggheten det gir de er med på å skape trygghet til barnet mentalt slik at de forstår at foreldrene kommer tilbake selv om de ikke er i barnets umiddelbare nærhet.

2.3 Urie Bronfenbrenners økologiske utviklingsmodell

Jeg har til nå skrevet mye om barnets kobling til primære og delvis sekundære tilknytningspersoner. Barnets start i barnehagen kan også sees i et større perspektiv. Urie Bronfenbrenner gir med sin økologiske utviklingsmodell forståelse for barnet og dets oppvekst og sosiale utvikling (Ogden, 2009). Bronfenbrenner fokuserer på at hvordan barnet utvikler seg må sees i en helhetlig sammenheng. Dette innebærer oppvekstmiljø, biologiske

faktorer og den psykiske utviklingen alle henger sammen. Bronfenbrenner mener også at det er viktig å vektlegge barnets sosiale miljø og bare barnet som person (Imsen, 2005).

Urie Bronfenbrenners modell synliggjør det utviklingsøkologiske perspektivet med de ulike faktorene som påvirker barnets miljø. Modellen viser at faktorer som står nært og i større avstand fra barnet har en viss påvirkning på hverandre og at disse igjen påvirker barnet.

Figur 3: Bronfenbrenners utviklingsøkologiske perspektiv (Bronfenbrenner, 1979).

Det første og innerste nivået vi ser er mikrosystemet, dette er sosiale settinger der to eller flere er i samspill med hverandre (Bø, 1985). På dette nivået er det de betydelige sosialiseringene skjer og en møter mennesker ansikt til ansikt (Bø, 2005). For barnet kan dette være familie, egne og foreldres venner og barnehagen. På mikronivået skjer mye av barnets utvikling, læring og samhandling med andre. Stødige og gode forbilder er avgjørende for barnet på dette nivået og er viktig kunnskap for barnehagen i deres arbeid med å skape god barnehagestart for de yngste.

Det neste nivået i Bronfenbrenners modell er mesonivået. Dette nivået handler om å knytte sammen de forskjellige mikrosystemene, for eksempel kan dette være mellom hjemmet og barnehagen. Viser for eksempel barnet sinne i barnehagen vil dette i mange tilfeller gjenspeile hvordan barnet er blant omsorgspersonene og visa versa (Bø, 1985). Mesosystemet spiller

hvordan det utelukkende gjennom at barnet beveger seg mellom ulike arenaer skaper forbindelser mellom mikronivåer. Det er dette som er et mesosystem. Dette samarbeidet mellom ulike mikronivåene gjør samarbeid mellom barnets omsorgspersoner og barnehagen svært viktig. Bronfenbrenner mener at mesosystemet skaper samtale rundt grunnleggende verdier. Dette i seg selv er med på å skape balanse og trygghet for barnet. Når en har et velfungerende mesosystem vil dette skape gode muligheter for utvikling for barnet. Bronfenbrenner skriver også at barnet oppnår så godt som optimal utvikling når barn og voksne får felles verdier og erfaringer (Bronfenbrenner, 1979).

Det neste nivået er eksonivået og omhandler indirekte påvirkning. Dette nivået inneholder strukturer i miljøet som ikke rører barnet direkte. Dette er ord, steder eller andre innvirkninger som barnet sjeldent møter men som har en viss innvirkning på miljøet rundt barnet. Eksempelvis at far trives på jobb og viser stor entusiasme og energi når far henter barnet i barnehagen. Dette kan føre til at barnet og far får utvidet positiv relasjon som igjen har positiv utvikling på barnets utvikling (Imsen, 2005).

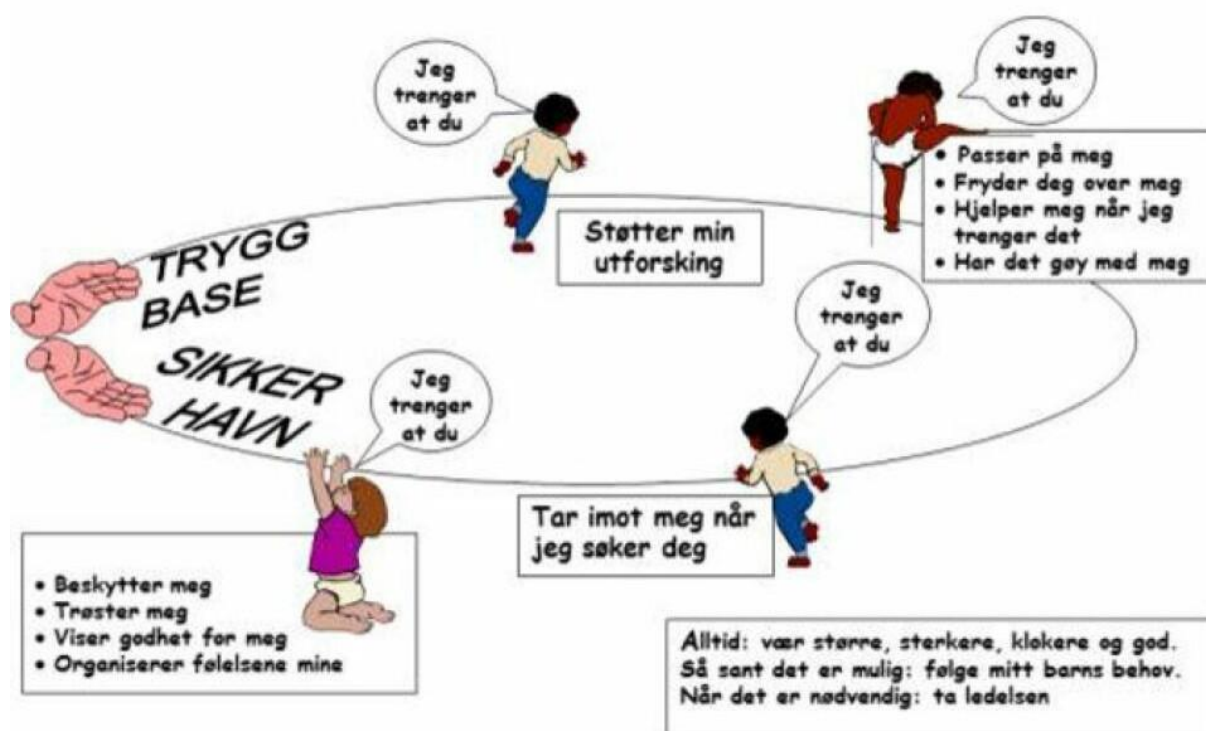
Det siste nivået er makronivået og gjenspeiler samfunnet (Bronfenbrenner, 1979). Dette er ting som kan være med å påvirke barnets utvikling, som politikk, regler og normer som har betydning for barnet i systemet men som ikke er på individnivå (Imsen, 2005). Dette kan eksempelvis være rammeplan for barnehagen som de ansatte i barnehagen må følge. Dette gjør at barn som går i barnehage møter en relativt lik grunnstruktur i deres hverdag i barnehagen.

Bronfenbrenners modell kan brukes i mange sammenhenger, men det er viktig å ikke generalisere og ta hensyn til individuelle forskjeller. Modellen er ikke en absolutt sannhet, men den er fin å bruke for å visualisere og skape forståelse rundt hvordan mange elementer påvirker barnet og barnehagestart. Dette er av stor betydning for barnets tilknytning til sekundære tilknytningspersoner og deres opplevelse av trygghet, som igjen kan være svært viktig for god barnehagestart for de minste barna i barnehagen.

2.4 Omsorg og trygghet

Noe av det mest sentrale begrepet innen tilknytningsteorien er begrepet «trygg base». Som beskriver to aspekter av den voksnes omsorgsevne. De to aspektene er å være en trygg base for barnets utforskning, og å utgjøre en sikker havn som barnet kan vende tilbake til dersom barnet opplever noe de anser som en trussel eller fare (Drugli, 2018). Trygghets sirkelen er

med på å gi barnet best mulig forhold til å utforske å lære. Dette er vesentlig i barnets møte med barnehagen da det gir forutsigbarhet og trygghet både for personalet og barna som igjen er med på å gi barna en god start i barnehagen. Programmet er gruppebasert og går over 20 uker med fokus på foreldreopplæring. Omsorgspersonene deles i grupper på fem eller seks stykker som i fellesskap mottar foreldreveiledning. Målet med veiledningen er å endre mønster i tilknytningsrelasjon ved risikoutsatte foreldre-barn relasjoner. Programmet har som mål å etablere en trygg tilknytning i relasjonen mellom barnet og omsorgspersonen (Marvin, Cooper, Hoffman & Powell, 2002). Flere studier, blant annet Hoffmann, Marvin, Cooper og Powell (2006) viser at foreldreveilederprogrammet Trygghetssirkelen, eller også kalt Circle of security (COS) er en tilknytningsbasert forebyggende intervensjon der målet er å fremme tilknytning mellom barnet og omsorgspersonene samt sekundære omsorgspersoner har ført til oppgang i trygg tilknytning. Studien deres gikk ut på å se om det var i endring i barnas tilknytningsmønster for å finne ut om COS var effektivt for å redusere utrygg og desorganiserte tilknytningsmønstre. Før foreldrekurset ble gjennomført ble 80% av barna plassert i utrygg-båsen, 60% av barna ble plassert i desorganisert-båsen. Etter kurset var de utrygge gått ned til 60% og de desorganiserte til 25%. Fra et terapeutisk synspunkt er trygghetssirkelen med på å nå omsorgspersonene som opplever det som problematisk å tolke atferden til barna sine slik at omsorgspersonene lettere skal kunne sette seg inn i barnas grunnleggende behov (Marvin, Cooper, Hoffman & Powell, 2002). Trygghetssirkelen (Figur 4) illustrerer tilknytningsteorien. Personene bak programmet mener at dersom barnet har en trygg base legger dette grunnlaget for at barna utvikler seg til selvstendige mennesker som har tillit til seg selv og andre rundt seg. Trygghetssirkelen er laget for å enklere visualisere barnets følelser og behov slik at det er lettere å se at barnets behov for tilknytning henger tett sammen med barnets evne til å utforske (Brandtzæg, Smith, & Torsteinson, 2011).

Figur 4, (Tryggetssirkelen – COS (Circle of security) <https://www.barnehage.no/kronikk-laeringsverkstedet-meninger/trygghetssirkelen-som-verktoy-i-tilvenningsperioden/116255>

Figur 1 visualiserer trygghetssirkelen som en sirkel og viser barn som utforsker verden. Barnet utforsker og returnerer til omsorgspersonen sin. Allerede i øverste del av sirkelen trenger barnet omsorgspersonen i utforskerfasen i form av støtte og muligheten til å returnere for trygghet og følelsesmessig påfyll. Powell, Cooper, Hoffman, & Marvin (2015) skriver at den øverste halvdel representere barnets ønske om å utforske. Barnet viser selvstendighet og ønsket om å utforske. Den andre delen av trygghetssirkelen viser barnets behov for en trygg havn i leken i tilfelle barnet trenger trygghet, eller hjelp i situasjonen barnet står i (Powell, Cooper, Hoffman, & Marvin, 2015).

Trygghetssirkelen er med på å gi barnet best mulige forhold for å utforske og lære. Personalet i barnehagen blir barnets sekundære omsorgspersoner og har god nytte av å delta på COS-kurs. Ved at både foreldre og ansatte i barnehagen deltar på COS-kurs skapes en felles forståelse av trygghetssirkelen som gir forutsigbarhet og trygghet, både hos personalet og barna. Et viktig poeng her er at ved å ha gode primære og sekundære tilknytningspersoner er barnet mer beskyttet og ikke føler på stress. Å ha gode primære og sekundære

tilknytningspersoner er viktig i leddet med å skape en god barnehagestart for de minste barna i barnehagen, dette er trygghets sirkelen med på å muliggjøre.

2.5 Forskning på tidlig barnehagestart

Jeg vil presentere forskning som har blitt gjennomført som vil kunne ha betydning for barnehagestart for de minste barna. Jeg tar for meg forskning gjort i USA, Israel, Australia samt ett nytt norsk forskningsprosjekt – *liten og ny i barnehagen* (Trondheim kommune, 2017). Det er generelt ikke mye forskning å finne om små barn og barnehagestart i Norge og verden, og ut fra dette vil det være vanskelig å kunne trekke klare sammenligninger og konklusjoner.

En som har forsket på hva det i det lange løp betyr for barnet å gå i barnehage og hva som er avgjørende faktorer for hva som gjør at barnet kan falle utenfor er Jay Belsky (2009). Da det på 80-tallet begynte å forskes på hva fremmedsituasjon faktisk var og innebar dro Jay Belsky konklusjonen at barnehage (og/eller dagmamma) var en utfordring og en trussel for barnets trygge tilknytning (Belsky, 1986, 1988, 2001). I studien *Are there long-term effects of early child care* fra 2007 tar Belsky opp tråden på det han på 80-tallet så på som et problem. Han publiserte resultater av en studie fra USA der de fulgte 1300 barn fra de var en måned til de var 12 år. Problemstillingen var om det å være hos andre enn mor har noen innvirkning på barnet, og i så fall hvilke innvirkninger det har. Dette er sentralt for hvordan tidlig barnehagestart påvirker de minste barna i barnehagen. Etter Bowlby gav ut sin tilknytningsteori mener mange at en slik form for omsorg setter viktigheten av tilknytning mellom mor og barn i andre rekke. Det påpekes også at dette kan føre til stress hos barnet samt at mors evne til å vise omsorg for barnet svekkes.

I 2009 publiserte Belsky *Early day care and infant-mother-attachment security* der han viser til følgende studie fra USA (Belsky, 2009). Studien viste at barnehager som gjennomgående har god kvalitet øker språkferdighetene til barna, men at de minste barna som tilbrakte mye tid i nevnte barnehager hadde høyere eksistens av problematisk atferd når de startet på skolen sammenlignet med små barn som hadde tilbrakt mer tid hjemme. Her konkluderte Belsky med at det var hvor mye tid de tilbrakte i barnehagen som var en avgjørende faktor til resultatet, ikke hvor gamle de var ved barnehagestart. Han sier dog ikke noe om denne problematferden som spilte seg ut var av alvorlig grad. Et annet svært viktig funn i denne studien var kvaliteten på omsorgen omsorgspersonene gav, da spesielt at samspillet med mor og barn fra fødsel var

av stor betydning for barnets utvikling og hvordan barnet fungerte i skolealder. Mødrenes sensitivitet og samspillet mellom mor og barn trumfet om barnet hadde tilbrakt mye eller lite tid i barnehagen som liten.

The Haifa Study of Early Child Care (Sagi et al.) fra 2002 sluttet seg til konklusjon om at opphold i barnehagen resulterte i at risikoen for utrygg tilknytning til mor økte sammenlignet med hvis barnet var hos dagmamma. Dette på bakgrunn av at omsorgen i barnehagen var for dårlig. Totalt var det 700 barn i alderen 0-2 år som var deltakere i studien og studien lente seg på det Ainsworth har skrevet om *fremmedsituasjon* (se kapittel 2.4.1).

Harrison og Unger gjennomførte i 2002 en undersøkelse i Australia. De forsket på 145 babyer der mor gikk tilbake til jobb før baby hadde fylt seks måneder og hva dette hadde av betydning for babyene. Ainsworth sin fremmedsituasjon ble brukt som forskningsmetode også i denne studien. Harrison og Unger (2002) konkluderte med at babyene som opplevde at mor startet på jobb ved seksmånedersalder hadde større risiko for tilknytningsvansker ved fylte ett år enn de som hadde mødre som var hjemme til ettårsalder.

Som tidligere nevnt er det vanskelig å skulle sammenligne disse studiene da det er gjort i forskjellige rammer og miljøer. De forsker ikke på de eksakt samme tema, nemlig sider ved barnehagestart, men felles for alle er at det bruker fremmedsituasjon som forskningsmetode. Omsorgsformene som ble gitt til barna er heller ikke målbare. Disse sier ikke nødvendigvis noe om norske forhold. Belsky skriver likevel at nevnte studier viser at det kan fremtre som negativt å begynne tidlig i barnehagen. Hvis det stemmer at det kan fremtre som negativt å starte tidlig i barnehagen – eller som Harrison og Unger mente – at det var større risiko for tilknytningsvansker ved fylte ett år vil dette igjen kunne ha noe å si for barnehagens praksis ved barnehagestart. Men ingen av studiene sier noe om kvaliteten i barnehagen eller har stort fokus på praksis eller foreldresamarbeid.

2.5.1 Småbarnspedagogikk

I det følgende kapittelet kommer jeg til å gjøre rede for hva som kjennetegner toddlere og relevant pedagogisk teori i forhold til toddlerenes barnehagestart. Videre gjør jeg rede for hvorfor barns medvirkning i barnehagen er viktig i sammenheng med å bli trygg når barnet starter i barnehagen.

Gunvor Løkken (2004) skriver om den spesielle kulturen som skjer mellom de minste barna i barnehagen. Hun referer til disse barna som «toddlere» da hun ikke synes det finnes noe ord på norsk som forklarer denne aldersgruppen. Hvis toddlere skal direkteoversettes til norsk blir det «stabberer». Løkken (2004) lener seg på den franske eksistensfilosofen Maurice Merleau-Pontys fenomenologi «argumenter for en menneskelig kropp gjennom aktiv, meningssøkende handling/bevegelse vet og forstår» (referert i Løkken, 2004, s. 17). Merleau-Ponty mener at tankegangen er forankret i kroppen, før en kan snakke eller tenke tanker vet kroppen. Dette synet på mennesker og hvordan mennesker fungerer er veldig relevant for denne forskningsoppgaven. Løkken (2004) mener at det typiske mennesket har innebygde tanker i handlinger som utføres, handlingen er dermed meningsfull, enten en er liten eller stor. Løkken (2004, s. 46) skriver at kroppen til toddlere er «et helt og integrert kroppssubjekt *i seg selv*, samtidig som denne kroppen er naturlig integrert i og *flettet sammen med verden* og det sosiale og kulturelle livet der». Merleau-Ponty mener at alle mennesker er sosiale fra fødselen av og at kroppen er tilstede i en konkret verden med flere kropper i samme situasjon helt fra første øyeblikk utenfor mors liv. Kroppen er noe vi er (Merleau-Ponty, 2004). Når en ser på toddlere som skal starte i barnehagen med et fenomenologisk syn er det veldig spennende og viktig å se på hva som ligger bak handlingene deres. Når en ser toddlere som kroppssubjekt ser en toddlere som en: «Integrert menneskekroppslig helhet av tanker, følelser og fysiologi i seg selv, og samtidig og uløselig integrert med den verden som denne konkrete kroppen lever sitt liv i» (Løkken, 2004, s. 47).

Toddlere er til stede med hele seg. Mange av de kroppslige handlingene en toddler gjør er det kun toddlere som kan gjøre (Løkken, 2004). Toddlerne bruker kroppen til å leke, gjøre seg forstått, vise felles interesser og vise følelser. Merleau-Pontys terminologi er overførbar til toddlerenes barnehagestart ved å se hvordan de kommuniserer, hvordan de med kroppen forteller hva de interesserer seg for og svarer hverandre. Båndet toddlerene har med kroppene sine er usynlig, men synlig for toddlerne (Løkken, 2004).

Utviklingspsykologien tar i stor grad for seg voksen-barnrelasjon. Løkken stiller spørsmålsteget om barnets kompetanse er avhengig av kontakt med en voksen. Hun undrer seg på om samspillet mellom toddlerne er avhengig av en aktiv og tilstedeværende pedagog som bruker ordene sine for å forklare det barna gjør for at leken og samspillet mellom barna skal lykkes. Hun undrer seg på om det ikke er like naturlig for barnet å bruke kroppen sin i kommunikasjon med andre barn (Løkken, 2004). Her retter Løkken søkelyset mot toddlerenes

eget samspill de mellom. For at dette skal få mulighet til å gro og at det skal skje vennskap og fellesskap mener hun det er avgjørende at små barn går i barnehage.

I rammeplan for barnehagen står det følgende:

Barnehagen skal være bevisst på barnas ulike uttrykksformer og tilrettelegge for medvirkning på måter som er tilpasset barnas alder, erfaringer, individuelle forutsetninger og behov. Også de yngste barna og barn som kommuniserer på andre måter enn gjennom tale, har rett til å gi uttrykk for sine synspunkter på egne vilkår. Barnehagen må observere og følge opp alle barns ulike uttrykk og behov. (Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 27).

Hovedgrunnen til at jeg velger å ta med dette i min forskningsoppgave er at jeg mener det ikke er mulig å snakke om de minste barna i barnehagen uten å snakke om innholdet i deres barnehagehverdag. Her må ordet *medvirkning* nevnes. Når det i rammeplanen står at barnehagen skal observere og følge opp alle barns ulike uttrykk og behov ser jeg dette sammen med Løkkens (2004) tolkning av de minste barna som kroppssubjekter, og med dette at barna bruker kroppene sine for å uttrykke seg – ikke nødvendigvis verbalspråket. Berit Bae beskriver medvirkning slik:

Det å møte barn som subjekt med rettigheter i forhold til eget liv forutsetter å gi opp tradisjonelle roller hvor voksne ser barn som mangelfulle og tar sin definisjonsmakt for gitt. Det fordrer en ny samfunnsmessig forståelse av barnehagens betydning i barns og familiers liv, samt en voksenrolle hvor voksne tar ansvar for å møte barns perspektiv og opplevelser med omsorg og utfordringer (referert i Johannesen & Sandvik, 2008, s. 33).

Medvirkning er ikke det samme som at toddlerne har rett til å bestemme. Det bunner i at de som jobber i barnehage og generelt med barn må være lydhøre og se barnas behov.

Johannesen og Sandvik (2008) mener at medvirkning handler om etikk i praksis som kan bunne i praktiske avgjørelser, som hva barna vil drikke til lunsj. Hva vil de ha på brødskena. Hva de vil leke med. Det handler ikke om å la barna bestemme at de vil ha sandaler når der snør. Medvirkning handler om samhandling mellom mennesker, holdninger, meninger og hvordan en lytter og behandler mennesker i et *fellesskap*. Å se toddleren og deres signaler i

sammenheng med medvirkning krever et subtilt blikk av pedagogen. Alle mennesker er unike og medlemmer av et felles samfunn på lik linje.

2.5.2 Tilvenning

Det å starte i barnehagen er en stor overgang og det er derfor viktig at foreldre og personalet i barnehagen samarbeider og jobber sammen mot et felles mål. Når de yngste barna starter i barnehagen må de skape seg erfaringer gjennom å være i barnehagen. Målet er at de skal bli kjent med miljøet og pedagogene. De blir kjent med den nye tilværelsen ved å bli møtt med forståelse og voksne som skjønner at overgangen fra å være hjemme med mamma og pappa kan være tøft (Drugli, 2017, s. 126). Tilvenningen for de minste barna i barnehagen kan ofte sees på som følelsesladd for både foreldrene og for barna (Broberg et al., 2014)

De minste barna har begrensede muligheter til å regulere følelsene sine og forstå å skjønne hva det innebærer at mamma eller pappa forlater dem (Drugli, 2017, s. 126). Når barna separeres fra foreldrene sine har ikke barn mulighet til å forstå at de kommer tilbake. Dette er derfor noe de må erfare og situasjonen kan være skremmende. Abrahamsen (2015) skriver «det er et farvel til spedbarnsalderen, og et farvel til en verden som for de fleste barn oppleves som god og nær, oversiktlig og kjent». Når en ser på dette sitatet sier det mye om viktigheten av god og trygg tilvenning.

Broberg et al. (2014) mener at tilvenningen har tre mål. Det første målet er å venne barnet til det nye miljøet. Det andre målet er å gi barnet en sjanse til å bli godt kjent med minst en på avdelingen, dette for at barnet skal ha en person å være trygg på når foreldrene ikke er til stede. Det tredje omhandler å venne barnet til at det går bra hvis foreldrene er borte en periode og bruke pedagogen barnet har knyttet seg til som erstatning. Mange av de minste barna trenger stort nærvær og støtte av personalet i barnehagen for å håndtere separasjonen og avskjeden med foreldrene (Drugli, 2017). Det er dermed særs viktig at barnet føler seg trygg og får tillit til i hvert fall en av de som jobber på avdelingen.

Winnicott (1992) sier at vi må gi barna «verden i små doser». Det handler om at barna ikke greier seg uten foreldrene til stede før de er følelsesmessige klare. Det er derfor viktig å gi «verden i små doser» slik at de ikke blir utrygge, men vi må også gi doser som er store nok til at barnet får mulighet til å utforske horisonten sin. Dette er en balansegang som innebærer at de som jobber på avdelingen følger barnets tempo og støtter reaksjonene deres i de ulike overgangene.

For små barn er objektpermanens utfordrende. Her er «borte-bø» leken fin å bruke med barna. Leken handler om å gjemme noe å ta det frem igjen. Dette gir barna erfaring med at det som blir borte kan komme frem igjen (Broberg et al., 2014). Dette gjenspeiler seg også under tilvenningen, barna må mange ganger erfare at foreldrene drar og kommer tilbake, dette er et viktig moment for de minste i barnehagen. Når barnet skal starte med tilvenning i barnehagen er det ikke bare deres følelser som settes i sving, også foreldrene får kjenne på mange følelser. Det er viktig at både barnet og foreldrene trygges i møte med barnehagehverdagen (Broberg et al., 2014).

2.5.3 Foreldresamarbeid

Det tidligere nevnte Liten og ny-prosjektet (Trondheim kommune, 2017) har stort fokus på tett samarbeid med foreldrene når barna starter i barnehagen. Prosjektet handler om samarbeid med foreldrene for å legge til rette for god start i barnehagen. De tre ulike modellene for tilvenning liten og ny-prosjektet bunner i er alle fokusert på foreldresamarbeid (Trondheim kommune, 2017). I rammeplan for barnehagen (Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 33) står det «barnehagen skal i samarbeid med foreldrene legge til rette for at barnet kan få en trygg og god start i barnehagen». Samarbeid med barnets hjem og foreldre er svært viktig når barna starter i barnehagen, da det er foreldrene som kjenner barna sine best. Barnehagen burde sette av tid til å samtale med foreldrene på et dypere nivå for å få kunnskap om barna for å kunne benytte dette for å bli kjent med barna, dette er også med på å bygge tillit og trygghet med barnets foreldre (Drugli, 2017, s. 99). Barnehagen vet ikke hvordan barnet har det på hjemmebane, og foreldrene vet heller ikke hvordan barnet har det i barnehagen. De vet ikke hvordan livet i barnehagen er og hvordan de skal tilpasse seg det. Både foreldre og barnehagen trenger kunnskap om hverandre for å fungere optimalt (Thoresen, 2017). Hun skriver videre: «Begge parter står ovenfor en viktig utfordring, nemlig å skape tillit og trygghet som grunnlag for et godt samarbeid for barnets beste» (Thoresen, 2017). For å skape tillit og trygghet for og med foreldrene er hverdagskommunikasjonen, men også hvordan de ansatte på avdelingen møter foreldrene viktig. Glaser (2018) hevder at et godt foreldresamarbeid forutsetter at barnehagen har utviklet holdninger, respekt og forståelse for at alle foreldre er forskjellige, og hele veien se på barnets foreldre som ressurspersoner for sine barn.

2.5.4 Trondheim kommunes folkehelseprosjekt, Liten og ny i barnehagen

Liten og ny i barnehagen-prosjektet er som nevnt et 5-årig folkehelseprosjekt i Trondheim kommune. Prosjektet startet i 2018 og skal ferdigstilles i 2023 (Trondheim kommune, 2017). Bakgrunn for Liten og ny i barnehagen er å finne ut hva en trygg og god start i barnehagen betyr og hva et godt foreldresamarbeid har å si (Drugli, 2020). Både arbeidet foreldrene og de ansatte gjør hver for seg og sammen er det som utgjør barnehagestart for barnet, som er den første store overgangen i barnets liv. Prosjektet baserer seg på kunnskap om hva små barn trenger for å ha det bra, og mangelen på forskning på hva som fremmer god tilvenning for de minste barna. Målet med prosjektet er å skape en forskningsbasert modell for tilvenning i barnehagen (Trondheim kommune, 2017). Prosjektet tar for seg hvordan en skal skape en trygg og god overgang fra hjemmet til barnehagen i samarbeid med barnets omsorgspersoner personalet i barnehagen. Via prosjektet er målet til forskerne å få dypere kunnskap om hva en trygg og god start i barnehagen er med fokus på å sikre god kvalitet i tilvenningsarbeidet (Drugli, 2020). Liten og ny i barnehagen-prosjektet ser jeg på som svært relevant da det er tett koblet til problemstillingen min og kan være med å svare på denne. Dette forskningsprosjektet har et tydelig skille fra tidligere tilvenningsmodeller, forskjellen er involveringen av foreldrene i tilvenningsperioden til barnet. De har også valgt å ha lengre tilvenningsperiode. I Norge vil tilvenningsperioden i barnehagen være varierende fra barnehage til barnehage, men normen er tre dager men med mulighet for fem dager dersom det er behov for det (Drugli, 2017).

Forskningsprosjektet er basert på en tredelt tilvenningsmodell. Modell A er foreldreaktiv tilvenning der foreldrene er til stede i barnehagen i fem dager. Modell B fokuserer på besøksdager gjennom våren samt foreldreaktiv tilvenning i grupper med foreldrene til stede i barnehagen i fem dager. Modell C er det jeg i forrige avsnittet omtalte som «normen», tre tilvenningsdager med mulighet for opp til fem dager ved behov (Drugli, 2020). Ingen av barnehagene jeg har intervjuet var med i dette prosjektet, men en av barnehagene hadde mye av tankegangen til modell B mens de andre hadde «normen» med tre dager med mulighet for fem.

Nettsiden til forskningsprosjektet <https://litenogny.com/> inneholder informasjon til foreldrene; brosjyrer som forklarer prosjektet og hva det innebærer å starte i barnehagen. Professor og prosjektleder i forskningsprosjektet May Britt Drugli har også laget to informasjonsvideoer der hun snakker og forklarer om temaet (Drugli, 2020). Det finnes også informasjon og

ressurser til de barnehagene som er med på forskningsprosjektet. Før prosjektet startet ble det arrangert et kurs for personalet i barnehagen som deltar i prosjektet. Dette ble holdt i samarbeid med regionalt kunnskapssenter for barn og unge med en teoretisk plan og innledende kursing i prosjektet.

Å ha lest seg opp på dette prosjektet og hva det går ut på er relevant å ha med seg inn i kapittel 5 om funn og drøfting. Selv om ingen av mine informanter er med på dette prosjektet er forskningsprosjektet svært nyttig for å få større innsikt i tilvenning og ulike måter å gjøre dette på. Som nevnt hadde mine informanter ulike måter å gjøre tilvenningsprosessen på.

3. Forskningsdesign og metode

På gresk betyr metode «veien til målet». I dette kapittelet kommer jeg til å gjøre rede for hvilken vei jeg har valgt for å nå målet mitt. Jeg kommer til å gjøre rede for de metodologiske valgene som bakgrunnen for forskningens design. Videre kommer jeg til å ta for meg selve problemstillingen, valg av forskningsdesign, bearbeiding av datamaterialet og selve analysen. Jeg kommer også til å drøfte forskerens rolle og avslutte med et sammendrag relatert til studiets troverdighet og etikk.

3.1 Vitenskapsteoretisk ståsted

Forskningens misjon er å avklare hvordan verden ser ut og validiteten av de ulike fremstillinger som presenteres. Valg av metode er derfor av stor betydning for å få svar på forskningsspørsmålet (Nyeng, 2012). Problemstilling og forskningsspørsmål er det som ligger til grunn for forskningens design.

Kvarv (2021) skriver at fenomenologi som vitenskapsteoretisk retning har sin egenverdi i at det sentrale er fenomenene akkurat som de er for oss. Denne oppgaven søker å få avklart informantenes erfaringer, oppfatninger og synspunkt. Thagaard (2009) referer til hvordan samtalen mellom intervjuer og respondent kan avdekke hvordan respondentene tenker og erfarer om en gitt situasjon. Thagaard sier videre at et fenomenologisk vitenskapssyn tar utgangspunkt i den subjektive opplevelsen og søker å oppnå en forståelse av den dypere meningen i enkeltpersoners erfaringer. Ut i fra et fenomenologisk ståsted er det interessen knyttet til informantenes opplevelse av verden som er av interesse og ikke hvordan verden fremstår for andre. I følge Kvale (1998) bygger fenomenologien på en underliggende antakelse om at realiteten er slik folk oppfatter at den er (referert i Thagaard, 2011). I en

fenomenologisk tilnærming er det dermed avgjørende at forskeren ønsker å få kunnskap og innsikt i hvordan fenomenet oppleves for informantene. Det er informanten som er eksperten på sin forståelse av sine egne erfaringer og følelser, og det er den som forsker som gjennom en etisk korrekt tilnærming skal få tilgang til denne verdenen.

Hvilken metode en bruker er vesentlig for å få svar på problemstilling og forskningsspørsmålet en stiller (Nyeng, 2012). I en kvalitativ studie er forskeren opptatt av å få svar på spørsmål som omhandler opplevelser og erfaringer som informantene sitter med, dette uavhengig av forskerens egen forforståelse og erfaringer. Med dette i bakhodet ville en kvalitativ metode være best egnet. Jeg har valgt kvalitativt forskningsintervju da det i denne studien er det av interesse for meg å få høre de faktiske erfaringene barnehagelærerne der ute har gjort seg om fenomenet, hvilke oppfatninger de har og hvilke synspunkt på god barnehagestart informantene mine sitter med.

Som tidligere nevnt er forskningsoppgaven basert på følgende problemstilling: «*Hvordan kan barnehagepersonalet legge til rette for god barnehagestart for de yngste barna i barnehagen?*». Målet mitt har helt fra dagen jeg startet på denne masteroppgaven vært å få barnehagelærerens egne perspektiver og erfaringer. For å kunne oppnå dette har jeg besluttet å bruke kvalitativ metode med fenomenologisk tilnærming. I følge Kvale & Brinkmann (2015) er fenomenologisk tilnærming ofte brukt i kvalitativ forskning. Fenomenologien er en tilnærming der en utforsker menneskers erfaringer med et gitt fenomen. Hovedessensen i fenomenologien er at forskerens mål hele veien er å finne meningen med et fenomen gjennom informantene som deltar i forskningen (Johannessen et al., 2010).

3.2 Kvalitativ metode

En kvalitativ studie er egnet når en ønsker å stille spørsmål og få svar som spesifikt omhandler informantens egne opplevelser og erfaringer som er helt uavhengig av den som intervjuer sin forforståelse. Kvale og Brinkmann (2015) underbygger dette og skriver at samtalen mellom intervjuer og informant går dypere enn en hverdagslig meningsutvikling, den har struktur der hensikten er å danne kunnskap og dele synspunkter. Det finnes forskjellige strategier til innsamling av data i kvalitative studier, men de omhandler i hovedsak om menneskelig erfaring (fenomenologi) og fortolkning (hermeneutikk) (Nyeng, 2012). En hermeneutisk tilnærming i fortolkning av en tekst innebærer en pendling mellom egen forforståelse og ny forståelse, forskeren pendler mellom en subjektiv og en objektiv

tilnærming til teksten. Dette synliggjøres i den hermeneutiske sirkelen som synliggjør hvordan forskeren som viser hvordan man i transkripsjonen av et materiale løftes opp til stadige nye nivå av kunnskap (Befring, 2015). I den hermeneutiske sirkelen vises det til forskerens forforståelse som ved starten av transkripsjonsarbeidet oppnår førsteforståelse slik at når en går inn i arbeidet får en delforståelse som ender opp i en helhetsforståelse på et område som er av interesse for forskningen. Som forsker har jeg ikke bare pendlet mellom tekst og forståelse, men også fått ny kunnskap og innsikt. Slik får man et helhetsperspektiv gjennom summen av forskjellige deler. I en hermeneutisk fortolkningsramme skjer dette i et sosialkonstruktivistisk kunnskapsparadigme (Befring, 2015). Det skjer når kunnskap lages i en mellommenneskelig prosess som i møtet mellom forsker og informant. I prosessen utvikles kunnskap i sammenhengen mellom teori og egen erfaringsbakgrunn. Forskeren må hele veien være svært bevisst i bruken av kvalitativ metode da egen forforståelse og faglig ståsted kan være med på å påvirke sluttresultatet. Det er en krevende prosess å lære seg håndverket kvalitativt forskningsintervju, transkripsjon og analyse av data (Kvale & Brinkmann, 2015).

Kvale og Brinkmann (2015) skriver: «når det er snakk om kvalitativ forskning er fenomenologi mer bestemt et begrep som peker på en interesse for å forstå sosiale fenomener ut fra aktørenes egne perspektiver». På den måten vil et fenomenologisk design være gunstig for å finne svar på problemstillingen. Gjennom en fenomenologisk tilnærming vil forskeren få innblikk i intervjuobjektets livsverden, slik den framtrer for den som blir intervjuet. Dette dypdykket vil gjøre forskeren i stand til å få god kunnskap om et lite utvalg (Jacobsen, 2013). I mitt forskningsprosjekt omhandler det tanker, meninger, og praksis knyttet til en god barnehagestart for de minste barna i barnehagen.

3.2.1 Intervju som metode

Intervju som metode ble valgt for å kunne få informantenes perspektiv og faktiske beskrivelser fra hva det vil si å jobbe i barnehage og å jobbe på den enkeltes avdeling. Som forsker ønsker jeg å få innsikt i den enkeltes informants livsverden. Når en bruker forskningsintervju som metode er ønsket å få utfyllende og god informasjon omhandler individers virkelighet, hva de opplever, deres synspunkter og ikke minst informasjon om deres perspektiver (Thagaard, 2013). Selve ordet «intervju» er et samlebegrep som tar for seg flere typer intervju, fra strukturert til ustrukturert intervju. Ofte vil ikke et intervju være det ene eller det andre, men flytende mellom både strukturert og ustrukturert. Betegnelsen semistrukturert blir ofte brukt om et slikt intervju (Kleven & Hjordemaal, 2014). Jeg ønsket å

kunne være fleksibel når jeg gjennomførte intervjuet, med fleksibel mener jeg at ønsket å kunne tilpasse intervjuet underveis, men hele veien ha en rød tråd og faste spørsmål jeg ønsket å spørre om (Thagaard, 2013). Jeg bygde opp intervjuguide min som et strukturert intervju, men åpnet muligheten for å kunne stille oppfølgingsspørsmål underveis i samtalen. Prosessen en går gjennom når en forsker er en flytende prosess med stadige endringer, uforutsette hendelser, endringer i manus og stadig nye begreper og hypoteser å sette seg inn i (Kvale & Brinkmann, 2015). Kvaliteten på materialet en samler inn sirkulerer hele veien tilbake til forskerens ferdigheter og hvilken kunnskap forskeren har om temaet. Jeg hadde fra før noe kunnskap om intervju som metode, men i mindre skala enn en forskningsoppgave. Ut fra dette synes jeg det har vært veldig fint å kunne følge de syv stadiene til intervjuundersøkelse som Kvale og Brinkmann har skrevet:

1. Tematisering: Formuler formålet med undersøkelsen, og beskriv hvordan du oppfatter emnet som skal undersøkes, før intervjuarbeidet begynner. Du bør kartlegge undersøkelsens hvorfor- og hva-spørsmål før du stiller spørsmålet hvordan – det vil si, før du velger metoder.
2. Planlegging: Planlegg studien, ta hensyn til alle syv stadier før du tar fatt på intervjuarbeidet. Planlegg med henblikk på å innhente den kunnskapen du ønsker, og med tanke på studiens moralske implikasjoner.
3. Intervjuing: Utfør intervjuene på grunnlag av en intervjuguide, og med en reflektert tilnærming til kunnskapen som søkes og intervjuets kontekst, samt ta hensyn til intervjusituasjonens mellommenneskelige relasjoner.
4. Transkribering: Klargjør intervjumaterialet for analyse, noe som vanligvis medfører transkribering fra tale til skriftlig tekst.
5. Analysering: På grunnlag av undersøkelsens formål og emneområde, og i samsvar med intervjumaterialets natur, bestemmer du hvilken analysemetode som er best egnet for intervjuet.
6. Verifisering: Undersøk intervjufunnenes generaliserbarhet, pålitelighet og validitet. Reliabiliteten henviser til for pålitelig resultatene er, og validitet vil si hvorvidt en intervjustudie undersøker det den er ment til å skulle undersøke.
7. Rapportering: Undersøkelsesfunnene og metodebruken formidles i en form som overholder vitenskapelige kriterier, tar hensyn til undersøkelsens etiske sider, og resulterer i et lesbart produkt (Kvale & Brinkmann, 2015).

Disse punktene er en veldig fin veileder for å kunne være mer forberedt dersom det skulle dukke opp problemstillinger underveis og for å opprettholde den opprinnelige visjonen.

3.3 Praktisk gjennomføring

Her vil jeg presentere utvalget av informanter, gjennomføringen av intervjuet samt en redegjørelse av hvordan jeg analyserte datamaterialet.

3.3.1 Utvalg av informanter

I forrige delkapittel tok jeg for meg Kvale & Brinkmann sine syv punkter. Punkt to ble viktig for meg når jeg skulle ta stilling til utvalg. Dette omhandler mye om å planlegge med fokus på kunnskapen jeg søker etter. Jeg søker som nevnt kunnskap om barnehagelæreres erfaringer. Med dette målet ble det naturlig å bruke strategisk utvalg. Det innebærer at for å nå målet ble det valgt informanter som har kvalifikasjoner som er strategiske for å kunne få svar på problemstillingen (Thagaard, 2013). Utvalget er da ikke tilfeldig, jeg kontaktet informanter som jobbet i barnehage og som jeg fra tidligere hadde kjennskap til. Bakgrunnen for at jeg valgte informanter jeg fra før hadde kjennskap til var at jeg visste at de satt med bred kompetanse som kunne være med på å belyse problemstillingen, men også for å bidra til at intervjuet skulle være avslappet slik at terskelen for å dele erfaringer skulle være mindre.

Jeg valgte tidlig å ha fokus på de minste barna i barnehagen, jeg begrenset dermed naturlig nok utvalget til å gjelde barnehagelærere som jobbet på småbarnsavdeling. I punkt 2 i Kvale & Brinkmann sine syv stadier skal en også planlegge arbeidet ut fra kunnskapen en søker og hele veien ha de syv punktene i bakhodet. Et av punktene omhandler prosessen å transkribere, dette er en tidskrevende prosess. Når en planlegger intervjuene er det viktig å huske at transkribering tar tid, så det vil være av betydning for oppgaven å fokusere på informasjonen informantene gir over å ha veldig mange informanter og mindre tid til å prosessere informasjonen. Dersom en har flere informanter kan det være med å belyse problemstillingen ytterligere, men det krever også betraktelig mye mer tid (Jacobsen, 2013).

Forskningsoppgaven min ble meldt inn til Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste (NSD). I det øyeblikket oppgaven ble godkjent i henhold til forskningsetiske regler startet utvalget av informanter. Jeg samlet inn totalt ni mailadresser fra barnehagelærere som kunne være interessert i å stille som informanter. Videre sendte jeg informasjonsskriv som sa noe om hva det ville innebære å være informant og bli intervjuet, dette skrevet baserte jeg på en mal og retningslinjer fra NSB. Skrivet tok for seg hva forskningsoppgaven min gikk ut på,

personopplysninger, studiens hensikt, hva de ville si å delta, etiske retningslinjer, rettigheter samt et samtykkeskjema.

Av de ni som var interesserte var alle positive til å stille som informant. Ni informanter ble for mange med tanke på tiden som kreves til å transkribere, analysere og ikke minst tolke materialet. Jeg bestemte at fire informanter ville være tilstrekkelig. Dette er et antall som vil være med å gi godt innsyn i problemstillingen på samme tid som det vil være tid til å prosessere informasjonen. Av de ni informantene som var positive til å stille som informant var det tre stykker som av flere grunner ikke kunne stille allikevel. Jeg satt da igjen med seks informanter og måtte dermed velge bort to. Å velge bort to barnehagelærere synes jeg var vanskelig, og begrunnelsen ble utelukkende geografisk. Jeg ønsket å intervju barnehagelærere i ulike kommuner og deler av landet.

Jeg vil presentere en kort oversikt over informantene mine der fokuset er bakgrunn og hvor lenge de har jobbet som barnehagelærere:

Informant 1: Informanten er utdannet barnehagelærer. Hun jobber som pedagogisk leder på småbarnsavdeling i 3 år.

Informant 2: Informanten er utdannet barnehagelærer og jobber som pedagogisk leder. Hun er helt nyutdannet og dette er hennes første arbeidsplass etter endt utdanning.

Informant 3: Informanten har lang erfaring i barnehagen som assistent før hun for 5 år siden bestemte seg for å ta barnehagelærerutdanning. Hun jobber nå som pedagogisk leder på småbarnsavdeling.

Informant 4: Informanten er utdannet førskolelærer med tilleggsutdanning i spesialpedagogikk og estetiske fag. Hun har jobbet på småbarnsavdeling i 10 år.

For ordens skyld jobber alle informantene på rene småbarnsavdelinger med barn i alderen null til to år.

3.3.2 Gjennomføring av intervjuene

Som tidligere nevnt har jeg ikke mye erfaring med intervju, så for å oppnå så høy kvalitet som mulig på intervju testet jeg intervjuguiden på en barnehagelærer i barnehagen jeg på det tidspunktet jobbet i. Prøveintervjuet viste seg å være svært nyttig i denne prosessen, jeg så at noen av spørsmålene kunne oppfattes på en annen måte enn jeg hadde tenkt. Et av

spørsmålene var for lite spesifikt ut fra informasjonen jeg ønsket. Prøveintervju gjorde at jeg fikk tilpasset intervjuguiden.

Thagaard (2013) belyser viktigheten av å skape en trygg relasjon tidlig i intervjuet, dette er med på å få informanten til å føle seg komfortabel i spørsmålene som blir stilt. Etter tips fra veilederen min startet intervjuguiden med enkle spørsmål om informantens utdanning og arbeidserfaring. Intervjuguiden omhandler ikke rene kunnskapsspørsmål, dette bygger også under målet om å få kunnskap om informantens erfaringer og opplevelser.

I forkant av intervjuene ble samtlige informanter informert om forskningsoppgaven og jeg gikk gjennom skrevet sendt ut på forhånd. Jeg informerte også om opptak via appen nettskjema jeg kom til å ta i bruk under intervjuet som sikrer trygg lagring. Appen hadde jeg med meg som hjelpemiddel, denne bidro til at samtalen ble mer flytende (Jacobsen, 2013). Jeg ønsket også at informantene skulle være forberedt på at jeg kom til å bruke appen nettskjema så det ikke skulle være en overraskelse når jeg kom for intervju, samt gi de muligheten til å trekke seg dersom dette ikke var greit for den enkelte informant. Jeg som forsker sitter med vitenskapelig kompetanse, har valgt tema og spørsmål for intervjuet, derfor er det svært viktig for meg å skape trygge rammer for og rundt intervjuet. Jeg startet intervjuet med litt småprat og var klokkeklar på at jeg utelukkende ville høre den enkelte informants erfaringer og at alle svar var rett med en feilmargin på null.

Fra prøveintervjuet erfarte jeg at det ville være fordelaktig å informere informantene om det faktum at jeg ikke alltid kom til å svare underveis da det var deres og ikke mine erfaringer jeg ville ha frem. Jeg ville heller ikke legge ord i munnen på informantene. Thagaard (2013) skriver at det kan være utfordrende å både lytte og føre samtalen videre. Når en fører samtalen videre vil en kunne innhente mer informasjon men det er alltid en balansegang da en kan avbryte potensiell viktig informasjon og ødelegge informantens samtaleflyt. Målet var hele tiden å prøve å finne en balanse mellom å være den lyttende part og på samme tid dra samtalen videre. Som nevnt gikk jeg for et semistrukturert intervju slik at jeg kunne komme med oppfølgings spørsmål underveis samt hoppe litt frem og tilbake i intervjuguiden. Jeg opplevde at flere av informantene svarte på spørsmål uten at jeg trengte å stille de. Intervjuene var svært forskjellige, noen delte veldig utfyllende på alt som ble spurt om og andre var svært korte og presise. Alle hovedspørsmålene ble stilt til samtlige informanter men rekkefølgen ble forskjellig hos de ulike informantene etter som samtalen utspilte seg.

Lengden på intervjuene var svært spredt. Dette bunner i at noen var svært detaljert og andre svært konkret. Spennet var fra 19 til 75 minutter.

3.4 Analyseprosess

Etter intervjuene var gjennomført begynte prosessen med å analysere. Da er vi over på det fjerde steget i Kvale og Brinkmann (2015) sine syv stadier som innebærer å klargjøre intervjuene for analysering. Jeg brukte programmet NVivo til dette arbeidet. NVivo er et analyseverktøy som støtter kvalitative data og blandede forskningsmetoder. Programmet er designet for å hjelpe prosessen med å organisere, analysere, få bedre oversikt over kvalitative data, som for eksempel intervjuer. Jeg valgte videre å overføre intervjuet fra samtale til litterær form slik at intervjuet ble mest mulig egnet for analysering. Dette er også en måte å fortelle informantenes historie til leserne av denne forskningsoppgaven (Kvale & Brinkmann, 2015). Når hvert enkelt intervju var ferdig brukte jeg mye tid på å høre gjennom opptaket for å dobbeltsjekke kvaliteten for å være klar til å transkribere. Jeg transkriberte ut fra hver enkelt informant sin dialekt til bokmålsform. Jeg transkriberte ord for ord for å kunne gjengi en så nøyaktig beskrivelse som mulig. Dersom informantene hadde tenkepauser underveis i intervjuet markerte jeg dette i teksten med tre punktum etter hverandre. Kvale & Brinkmann (2015) skriver at analysering av intervjuene er en omfattende og tidkrevende prosess. Vivi Nilssen (2012) skriver at transkriberingen er en svært viktig del av analyseprosessen da forskeren får ekstra god kjennskap til materiellet og lettere ser sammenhenger mellom problemstilling og materiell. Jeg opplevde flere ganger gjennom arbeidet med transkriberingen at jeg fikk utvidet forståelse for datamaterialet når jeg i denne prosessen gjenopplevde intervjuene flere ganger. Teori, egne erfaringer og holdninger utgjør forskerens forståelse, er forskeren bevist på dette muliggjør det å forstå informantenes erfaringer slik at innholdet kommer tydeligere frem (Nilssen, 2012). Informasjon som navn, alder på barn, arbeidsplass og andre gjenkjennelige opplysninger har blitt fjernet.

Når selve transkriberingen er ferdig går en over til punkt fem i Kvale & Brinkmann sine syv faser som omhandler analysen. Det finnes flere analysemetoder en kan benytte seg av, men jeg valgte å bruke det Tove Thagaard (2013) kaller for temasentrert tilnærming.

Temasentrerte tilnærminger tar for seg presentasjon av materiale med tema i fokus, da går forskeren i dybden på hvert enkelt tema. Her deles analyseprosessen i to, en beskrivende og en tolkende fase. Den beskrivende fasen resulterer i oversikt over materialet. Etter intervjuene var ferdig transkriberte jeg innholdet i hvert enkelt intervju. Her sammenlignet jeg hvert av teamene etterhvert som jeg utforsket de. Jeg lagde egne word dokumenter med hvert av

hovedtemaene i intervjuguiden slik at det ble oversiktlig, senere blir begrepene fra denne fasen tolket og teoretisk relevante begreper knyttes til teori som representerer utgangspunktet for undersøkelsen (Thaagard, 2013).

Oversikten jeg lagde er et ledd i åpen koding, hvor intervjuguidens spørsmål og informantens svar ble kodet i kategorier. Kategoriene tok for seg innholdet i setningene. Koder og kategorisering blir ofte brukt om hverandre, de binder sammen ett eller flere hovedpunkt i et avsnitt slik at forskeren på et senere tidspunkt har mulighet til å finne tilbake til en spesifikk uttalelse. Som nevnt i forrige avsnitt brukte jeg denne metoden for å lage meg en oversikt slik at jeg lett kunne finne tilbake til begreper og bruke de i det videre arbeidet (Kvale & Brinkmann, 2015). Når deler av tekstene fra intervjuene sammenlignes er ikke teksten lengre i den sammenhengen det ble sagt i, men på denne måten blir viktig informasjon fra hver enkelt informant satt sammen til et avsnitt og blir en viktig del av det helhetlige perspektivet (Kvale & Brinkmann, 2015).

Det jeg satt igjen med etter å ha kodet og lagt informasjonen i kategorier var et sammensatt materiale. Ut fra dette måtte jeg dykke dypere inn i begrepene som var relevant for å fremheve forskningsoppgavens problemstilling. I denne prosessen ekskluderte jeg på lik linje funn jeg mente var mindre viktig for oppgaven. Thagaard skrev: «Temaer som viser seg interessant i løpet av analysens gang, kan utdypes ved å gå grundigere inn i den informasjonen som er representert i det opprinnelige materialet» (Thagaard, 2011, s. 149). Jeg kodet flere ganger for å sikre meg at jeg hadde fått med alt. På denne måten ble jeg enda bedre kjent med de faktiske erfaringene barnehagelærerne der ute har gjort seg, hvilke oppfatninger de har og hvilke synspunkt informantene mine sitter med.

3.5 Forskningens kvalitet

Her vil jeg redegjøre for egen forskerrolle og studiens reliabilitet og validitet.

3.5.1 Forskerrollen

Brinkmann & Kvale (2015) skriver at forskere i noen tilfeller identifiserer seg med informantene som gjør at de ikke greier å holde profesjonell avstand og fortolker ut fra informantens perspektiver. Dette hadde jeg og veileder en samtale om før intervju, samt lest om og var bevisst på når jeg startet forskningsoppgaven. Det er svært viktig for meg å holde profesjonell distanse. Jeg brukte min private mailadresse, holdt intervju på møtearenaer der vi

ikke ellers kunne møtes som kollegaer. Og sist men ikke minst var jeg svært opptatt av å introdusere meg som student og intervjuholder når jeg møtte alle informantene, ikke som barnehagelærer.

Gjennom samtykkeskjema som ble sendt til alle informantene ble det gitt god informasjon om undersøkelses formål og hva det innebærer for de å delta i studien. Der sikrer en seg at informantene deltar frivillig i forskningsprosjektet (Kvale & Brinkmann, 2015). Samtykket som ble sendt ut tok for seg prosjektets formål og beskrev hvordan personopplysninger og informasjon de oppga ville bli behandlet. Det ble også lagt vekt på at det var frivillig å delta og at informantene når som helst kunne trekke seg fra forskningsprosjektet uten videre spørsmål. Jeg gikk også gjennom hvordan analyse av dataene ville skje.

Thagaard (2013) skriver at kravet til anonymitet for informantene er grunnleggende i en kvalitativ undersøkelse. I forskningsoppgaven min har jeg ikke brukt navn, alder eller hvilket fylke de enkelte er fra. Jeg har også omtalt alle informantene som *hun* uavhengig av kjønn. Dette føler jeg meg også trygg på å gjøre da kjønn ikke er av betydning for forskningsprosjektets resultater. Alle disse valgene er tatt for å gjøre det så vanskelig som mulig å identifisere informantene.

Det kan være vanskelig å forske der det er mulighet for gjenkjennelse. Jeg har hele veien vært bevisst på at konsekvensene av deltakelse i forskningsprosjektet ikke skulle kunne skade informantene. Kvale & Brinkmann (2015) skriver at forskeren må være klar over åpenheten et slikt intervju legger opp til kan gjøre at informantene gir opplysninger de senere kan angre på. Da jeg utformet spørsmål var jeg svært bevisst på dette. Jeg hadde ingen spørsmål som kunne legge opp til kritikk av enkeltpersoner eller systemer. Jeg valgte også å dele materialet med den enkelte informant så snart det var ferdigtranskribert. Dette for at de skulle kunne være med på å vurdere om funnene var for følelsesladde til at de ønsket å ta del i forskningsprosjektet. Ingen av informantene gav noen tilbakemelding på at de synes det.

3.5.2 Studiens reliabilitet og validitet

Reliabilitet tar for seg forskningens troverdighet og viser til hvor pålitelige resultatene er (Kvale & Brinkmann, 2015). Et krav for reliabilitet er at resultatene er etterprøvbare og godt ivaretatt i en kvantitativ undersøkelse (Postholm, 2010). Da jeg valgte å gjennomføre en kvalitativ undersøkelse tok jeg også et valg som gjorde at resultatene ikke er etterprøvbare.

Informantene vil ikke være i stand til å kunne gjenfortelle ordrett det de har sagt i intervjuet, og mye er nok glemt eller så vil informantene bruke andre ord enn de gjorde i det originale intervjuet. I fenomenologisk forskning er det dermed mange som bytter ut ordet reliabilitet med *pålitelighet* (ibid.). Ordet pålitelighet henger sammen med selve intervjuet, det er konsekvent gjennomført og forskers forforståelse er med tatt hensyn til i analysefasen. I intervjuprosessen har det vært svært avgjørende å få så konkrete beskrivelser som mulig fra informantene, dette for å hele veien få informantens opplevelser og erfaringer. Det kunne se ut som tid og planlegging i barnehagelærerne sin hverdag var det de synes var mest utfordrende. Det var derfor av betydning for oppgaven og for meg å stille spørsmål som «har jeg forstått det riktig at du mener at...?» for å kunne få bekreftet min tolkning av det som ble sagt. Men i hovedsak var det strukturerte intervju med åpne spørsmål og oppfølgingsspørsmål dersom noe oppleves som uklart, dette for å styrke undersøkelsens reliabilitet eller *pålitelighet*.

Det sjette av de totalt syv stadiene til Kvale og Brinkmann (2015) omhandler verifisering. Dette stadiet tar for seg intervjufunnene og dets generaliserbarhet. Som nevnt over handler reliabilitet om hvor pålitelige resultatene en sitter med er, validitet handler om studien undersøker det den skal undersøke. Kvale og Brinkmann definerer validitet som «styrken og gyldigheten til et utsagn; i samfunnsvitenskapene viser validitet som regel til om en metode faktisk kan brukes til å undersøke det den sier den skal undersøke» (Kvale & Brinkmann, 2015, s. 357). Thagaard (2013) mener at ved å bruke forskningsintervju som metode kan studien valideres ved at det legges et godt grunnlag for å få innsikt i informanternes tenker og erfaringer.

Et spørsmål som stilles om kvalitative studier er om funnene er generaliserbare (Kvale & Brinkmann, 2015). Kvale & Brinkmann forklarer videre at generaliserbarhet sier noe om resultatene i en gitt situasjon kan overføres til andre situasjoner. Studien jeg har gjennomført vil ikke kunne gjenskapes på grunn av kontakt, informanter og tid. I kvalitativ forskning forsker en på et lite antall personer eller noen få situasjoner. På bakgrunn av dette snakker en gjerne om «overførbarhet» (ibid.) over å bruke ordet generalisering når en bruker kvalitativ metode. Det finnes flere metoder som er med på å gi troverdighet til generalisering i kvalitativ forskning, dette er for eksempel dynamikken i intervjuet, respondentens vurderinger av mulighet innenfor generalisering og bekreftelser fra andre studier (Maxwell, 2008). Forskeren selv kan være med å argumentere for hovedtrekkene som kommer frem ved ulike fenomen i

forskningen, som en antar er relevant og gyldig i flere studier og i det større bildet. For at det skal være mulig å teste forskerens hypoteser om analyseringen og dets overføringsverdi må videre forskning gjennomføres. Teoretisk generalisering kan på denne måten være med på å bidra til ny forskning (Thagaard, 2011).

3.6 Forskningsetiske refleksjoner

I det syvende og siste stadiet til Kvale & Brinkmann (2015) er det rapportering de tar for seg. Under rapportering skal forskeren ta hensyn til undersøkelsens etiske sider. At det forskeren finner underveis og selve metodebruken skal formidle er i tråd med vitenskapelige kriterier. På samme tid skal undersøkelsesfunn og metodebruk ta hensyn til de etiske sidene ved en forskningsoppgave. Jeg har fra jeg startet denne masteroppgaven forholdt meg til den nasjonale forskningsetiske komité for samfunnsvitenskapelig og humaniora (2016) sine retningslinjer. De tar for seg informantenes rettigheter samt forskerens ansvar slik at informantene til en hver tid ikke tar skade av å være deltaker i studien. Den nasjonale forskningsetiske komité for samfunnsvitenskap og humaniora (2016) sine retningslinjer skal også gi forskeren verktøy for å kunne gjøre riktig og ansvarlig forskning på gitte tema. Jeg har fått godkjenning til prosjektet fra Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste AS (NSD) til å gjennomføre mitt forskningsarbeid (Vedlegg 3). Alle mine informanter har gitt sitt skriftlige samtykke via samtykkeskjema (Vedlegg 2). I oppgaven har jeg anonymisert informantene som barnehagelærer 1, 2, 3 og 4. Identiteten til informantene er også gjort om til bokmålsform i transkriberingsprosessen for å sikre at ingen skulle være gjenkjennbare. Lydopptak fra ble slettet innen fristen satt av NSD. Som pedagogisk leder gjennom flere år og tidligere student har jeg kjennskap til alle informantene fra før. De stilles derfor ikke som ukjente ovenfor meg som forsker, noe som kan påvirke svarene jeg underveis fikk.

3.7 Oppsummering

I dette kapitlet har jeg gjort rede for mitt valg av metode for forskningsprosessen. Jeg har reflektert rundt min rolle som forsker gjennom å ta for meg prosessen med innsamling av data og mine refleksjoner rundt dette. Jeg har også gjort rede for kvaliteten på studiet og etiske dilemmaer.

4. Presentasjon og analyse av data

I det følgende kapitlet presenteres og analyseres kildematerialet. Analyseprosessen er tidligere presentert i metodekapitlet.

Problemstillingen det er jobbet ut fra, er som følger: *Hvordan kan barnehagepersonalet legge til rette for god barnehagestart for de yngste barna i barnehagen?*

Noen funn er analysert og skrevet om til utsagn mens andre funn er direkte sitert, for å ivareta et helhetlig perspektiv er funnene med utsagn som er erfaringsbasert representert med sitater (Thaagard, 2013). Senere i oppgaven vil disse funnene bli tolket opp mot relevant teori i drøftingsdelen. På denne måten blir informantenes svar relevant opp mot studiens problemstilling. Intervjuguiden ble brukt som rød tråd i arbeidet for å skape struktur og oversikt i hovedtemaer som: tilvenning, tilknytning, foreldresamarbeid, trygge og utrygge relasjoner og erfaring med tilvenningsarbeid. Med utgangspunkt i problemstilling, intervjuguide og nevnte hovedtemaer vil det bli gitt innsyn i erfaring informantene sitter med om det å jobbe mot god barnehagestart for de yngste barna.

Barnehagelærerne i denne masteroppgaven har sitt virke i små kommuner i Norge. Felles for alle kommunene er at det slites med utskifting av personale i barnehagene, av mine fire informanter har 1 av de jobbet som pedagogisk leder i samme barnehage mer enn fire år. Pedagognormen fra 2018 har bidratt til mer ro i personalet da det er flere pedagoger på avdelingene. Dette skaper også mer kvalifiser personale.

For å kunne gi et så godt svar som mulig på oppgavens problemstilling vil dataene som er innsamlet presenteres og drøftes i syv hovedkategorier:

- Før barnet starter i barnehagen
- Barnehagestart og den første tiden
- Tilknytningsarbeid
- Foreldresamarbeid
- Primærkontakt
- Nøkkelord
- Ulike rammefaktorer

4.1 Hva vektlegges når de minste barna skal starte i barnehagen

Jeg vil redegjøre for delen av datamateriale som tar for seg oppstarten i barnehagen for de minste barna i barnehagen. Hva tenker barnehagelærerne er viktig for å skape god barnehagestart for barnet og hvordan skapes dette i praksis? Først vil det redegjøres for hva

som blir gjort før barnet starter i barnehagen, deretter hva som skjer når barnet har sine første dager i barnehagen.

4.1.1 Før barnet starter i barnehagen

Samtlige barnehager har organiserte besøksdager før søknadsfristen til barnehageopptaket som er 1 mars. Her har foreldrene mulighet til å besøke barnehagen, møte personalet, stille spørsmål og få et inntrykk av barnehagen før de velger hvor de eventuelt skal søke. Her er det valgfritt om foreldrene ønsker å ta med barnet. Når barnet har fått plass i valgte barnehage sender alle barnehagene fra samtlige informanter ut et informasjonsskriv i forkant av barnehagestart. I dette skrivet hadde informant A, B og C hovedfokus på informasjon om avdelingen, hvilke voksne som jobbet der samt den aktuelle startdatoen og tidspunkt for oppstart. Informant D hadde i tillegg informasjon til foreldrene om hvordan de best mulig kunne forberede barnet på barnehagestart og tips til hvordan foreldrene kunne forholde seg til barnehagen, pedagogene og de øvrige ansatte den første tiden. Her forklarte informanten at de på ulike måter hadde skrevet hvordan de tenkte skulle gjøre dette, samtlige nevnte positiv hverdagsprat om barnehagen og dets personale. De hadde også et oppstartsmøte med foreldrene der de forklarte hvordan de ønsket å ha tilvenningen der foreldrene fikk mulighet til innspill. Informant D uttalte:

Vi ønsker at foreldrene sitter på gulvet slik at de er tilgjengelige for barnet og det er lett og komme og gå fra den trygge basen de første dagene. Vi ønsker også at foreldrene er delaktige i tilvenningen for å skape trygge barn.

Ved å inkludere foreldrene i oppstartsfasen kan en være med på å skape bevissthet rundt viktigheten av trygge foreldre i møtet med barnehagestart. Den ene informanten sa at *Foreldre og barn* i 2010 hadde en undersøkelse der foreldrene selv mente de sendte barna tidligere i barnehagen enn de selv tenkte var ideell alder for oppstart. Hun tolket det dit hen at foreldrene ikke føler seg helt trygge på barnehagestart og aller helst vil være lengre hjemme med barnet sitt. Hun mener det er mange faktorer som er med på å bestemme når barnet skal begynne i barnehagen. Dette gjør at noen foreldre sender barna i barnehagen med følelsen av at det er for tidlig. Samfunnet har en forventning om at barnet skal være ett år ved barnehagestart, men med en permisjon som ikke strekker seg så langt er det for mange ikke realistisk.

At noen barnehager er bevisst på å forberede foreldrene på barnehagestart lenge før barnet faktisk starter synes informanten er «smart». At foreldrene er bevisste på å fremsnakke barnehagen og dra den frem i positive sammenhenger kan være med å bidra til at både barna og foreldrene stiller godt forberedt den dagen barnet starter i barnehagen.

Det kom i intervjuet frem at de tre andre barnehagene som ikke sendte ut denne informasjonen i forkant av barnehagestart også gav denne muntlig når foreldrene og barna hadde første dag i barnehagen. Det alle tre barnehagelærerne fortalte var at det var viktig å vise barnet at barnehagen var et fint sted å oppholde seg. Informant B uttalte:

I forkant av barnehagestart sender vi et skriv med praktisk informasjon om barnehagen, avdelingen barnet skal starte på samt informasjon om de ansatte på avdelingen til det enkelte barnet. Vi informerer også om startdato og tidspunkt på dagen for oppmøte.

Praktisk informasjon gikk igjen som en fellesnevner hos alle informantene.

Informant D sa følgende om barnehagestart:

For oss er det viktig at foreldrene er klar over eget kroppsspråk. Sier munnen din kos deg i barnehagen vennen min, men kroppen tviholder den lille kroppen inntil seg er det negativ for barnet. Barnet kjenner på hele kroppen at foreldrene opplever situasjonen for utrygg og blir dermed gjerne utrygg selv og tilvenningsprosesser opplever vi har dratt ut i tid ene og alene på grunnlag av dette.

Informant C snakket også om kroppsspråk i tilvenningen:

Vi snakker med foreldrene når de ankommer barnehagen om at kroppsspråk er viktig og sånn. For det er det jo. Barnet plukker opp hvis foreldrene er nervøse og da blir det jo luggete fra start liksom..

Samtlige informanter fortalte om frivillige besøksdager. Alle barnehagene gav foreldrene mulighet til dette, men det varierte hvor mange dager det er snakk om. Informant A og B hadde den første mandagen i måneden, informant A hadde to datoer før barnehagestart og

informant D hadde hver torsdag fra mars-august. Den eneste av barnehagene som sendte ut et skriv om denne muligheten var barnehagen til informant D som uttalte:

Vi oppfordrer foreldrene til å komme på besøk å leke før barnehagestart. Dette er et tilbud vi har en time hver eneste torsdag. Det er ikke alle som benytter seg av det, noen kommer kanskje en gang og noen er nesten hver eneste torsdag. De får komme inn på avdelingen de skal starte på å leke, se seg rundt og foreldrene har mulighet til å bli litt kjent med barnehagen før barnet deres skal ha oppstart. Dette gjør foreldrene bedre rustet for barnehagestart også. Ikke minst kan de snakke om denne opplevelsen hjemme. Den siste torsdagen pleier vi å invitere til at barnet og foreldrene kan få være ekstra lenge og spise lunsj med oss. Vi opplever at dette er en god ordning som vi har hatt mange år og ikke har noen planer om å kutte. Det varierer jo hvilke voksne som er der når barnet er der.. Men lokalet er det samme.

Informantene mente at besøksdag(er) var positivt i form av at barnet ble kjent med omgivelsene før barnehagestart og de opplevde at barnet som hadde vært på besøk ble fortere trygge enn de som ikke hadde vært på besøk og oppstarten fremsto mildere.

4.1.2 Den første tiden

Informant D sier tidlig i intervjuet at for å skape en så god start i barnehagen som overhodet mulig må de som jobber på avdelingen være til stede, fysisk og psykisk og vise glede og omsorg for barnet, hun sier videre: «Enkelt og banalt. Men også utfordrende».

Ordene *tilvenning og tilknytning* ble brukt om hverandre av informant A, B og D. Avdelingen til informant D er den eneste av informantene som nevnte disse ordene i informasjonen som ble gitt til foreldrene på papir før barnehagestart. I teoridelen har jeg skrevet om forskning som er gjort på barn og tilknytning og viktigheten av tilknytningsteori. Tilknytning handler om hvordan barna danner relasjoner til andre enn omsorgspersonene sine, dette er svært relevant i overgangen fra hjem til barnehage. I barnehagen skapes relasjoner mellom barn og voksne, samt barn og barn. Videre kom informantene inn på trygg og utrygg tilknytning og hva dette faktisk betyr og er, Informant A svarte:

Trygg tilknytning ... Ja ... Det er vel når barnet gir uttrykk for at det trenger hjelp. Og at det kanskje kan leke alene, eller i fellesskap med de andre. At de ikke får panikk når jeg for eksempel går. At de både gråter og viser sinne, men også glede med oss som

jobber på avdelingen. At barnet søker hjelp fordi de er vant til å få hjelp. Og kanskje at de ikke er ukritiske ...

Når utrygg tilknytning ble nevnt sa informantene A at hun måtte ha en tenkepause. Etter litt betenkningstid sa hun at skepsis er bra, og at barnet ikke klamrer seg til omsorgspersonene sine. Hun sier følgende om utrygg tilknytning:

Jeg føler kanskje utrygge barn glipper litt, faller mellom to stoler kanskje. For de gjør ikke så mye av seg, gråter ikke, er stort sett glade men jeg opplever kanskje at de er monotone... Det virker ikke som det betyr noe for barnet hvem som holder, skifter bleie eller gir mat. Også opplever jeg at de virrer rundt på en måte.

Informant B mente at barn som viser med hele seg at de ønsker å være i barnehagen når de blir levert på morgenen er trygge i barnehagen. Hun sier videre at barn som ikke inviterer til øyekontakt, gråter og ikke får et imøtekommende kroppsspråk har utrygg tilknytning.

Informant D mener at trygg tilknytning er barn som leker, er interessert i omgivelsene rundt seg samt de andre på avdelingen, tar initiativ og som har en aktiv rolle i fellesskapet. Og svarte videre:

Barn som søker foreldrene sine, og etterhvert meg når de er trygge på meg også. De fleste småttisene som starter hos oss er på en eller annen måte utrygge. De skal jo rives ut av den trygge bobla si og inn i noe helt nytt, det er vell normalt. Men de bruker omsorgspersonene sine for å bli trygge. Og i prosessen leker de og ber om hjelp.

Barn som har utrygg tilknytning sier hun følgende om:

De viser med hele seg at de er redde og ikke tør å ta del av fellesskapet og lek. Tar avstand fra de andre barna og de andre voksne på avdelingen og gråter mye. Selv om gråt ikke alene er et tegn på at de ikke trives. Noen gråter jo heller ikke ... Kanskje slår de seg skikkelig men biter i seg gråt og viser ingen følelser. Jeg personlig synes kanskje utrygg tilknytning er det vanskeligste i min profesjon å fange. Noen ganger går de under radaren ... Nå fikk du meg til å gruble, det kan hende jeg kommer tilbake til dette etterpå.

Selv om barnehagelærer C ikke nevnte tilknytning spurte jeg henne om trygg og utrygg tilknytning. Hun sa følgende om barn som innehar trygg og utrygg tilknytning:

De er ok. De sier ja og nei, enten med kroppsspråk eller med ord. De er jo ganske små så det er vanskelig å ha helt kontroll på hva de tenker og mener. De med trygg tilknytning blir med på det som skjer, leker og utforsker. De med utrygg tilknytning opplever jeg gråter mye og klamrer seg til de samme voksne hele tiden, de vil ikke bli lagt av fremmede for eksempel. Men det er jo mange måter å være utrygg på... Men noen ganger må vi jo det, det er en logistikk som ikke går opp. Så må vi bruke tid på å bli skikkelig kjent med barnet da. Det er viktig.

Med disse svarene oppleves det som barnehagene opplever trygg og utrygg tilknytning ulikt. Det oppleves at de har forskjellige erfaringer med barn som viser trygg og utrygg tilknytning. Noen er svært bevisst i sitt arbeide med dette og noen fikk kanskje litt å tenke på underveis. Informant D sa at de gjennom årene hadde tatt en bevisst handling å ha rene 1-årsavdelinger og rene 2-årsavdelinger. Dette plukket informant D opp på et foredrag barnehagen hennes hadde vært med på med May Britt Durgli og de synes oppdelingen har vært svært positiv for både barna og de voksne. Hun opplever at tilvenningen går lettere da alle barna er på samme alder. Hun forklarer videre at det for de ansatte på avdelingen oppleves som mer harmonisk da de ansatte strekker til for 1-åringens behov. Før oppdelingen slet de med å være til stede for både 1-åringen og 2-åringen da behovene til de forskjellige aldersgruppene var svært forskjellige.

Barnehagelærer A har felles avdeling for 1-åringene og 2-åringene. Hun mener tilvenningen går lettere når barnet er 11-14 måneder, hun opplever at det er lettere for barnet å venne seg til nye steder når barnet er yngre. Når barnet er ett og et halvt år og oppover mener hun barnet har opparbeidet seg veldig sterke tilknytningsmønstre til omsorgspersonene sine og det oppleves som verre å tilvenne seg et nytt sted. Hun synes det er lettere å bli kjent med de som akkurat er fylt ett år. Hun sier videre at «resultatet av tilvenning er tilknytning».

Barnehagelærer B forteller at uansett hvordan tilvenningen går er det i nittini prosent av tilfellene en eller annen form for negativ reaksjon når omsorgspersonene forlater barnet. Hun sier videre at noen barn takler det fint og er lette og avlede og bruker kort tid på å tilvenne seg barnehagen. Trygg tilknytning er at barnet synes det er greit å være i barnehagen og at barnet tørr å si fra selv om verbalspråket ikke er på plass. Andre kan bruke lang tid på å tilvenne seg,

mens noen går det helt fint for fra start men som får en enorm reaksjon når de har vært i barnehagen en måneds tid. Barnehagelærer C sier videre at de har hatt stort fokus det siste året på å involvere foreldrene i mye større grad, og at dette er noe hele barnehagen er innforstått med. Når det nye barnet starter vet de ansatte i barnehagen om dette og hvis de befinner seg på uteområdet når barnet kommer er det ønskelig at de hilser på barnet og foreldrene med navn. Videre forteller hun:

Hvert år har vi gode og mindre gode tilvenninger. Når de som oppleves som utfordrende plutselig snur og blir gode lurer jeg på om vi personalet har gjort barnet trygt og har lykket med tilvenning eller om barnet har gitt opp.

4.1.3 Jobbe med trygg tilknytning når barnet starter i barnehagen

I arbeidet med å skape god barnehagestart for de minste barna i barnehagen har samtlige informanter tanker om tiltak for å fremme trygg tilknytning. Tre av fire informanter fortalte at de var kjent med trygghets sirkelen (COS). To av de av de har hatt COS-kurs gjennom jobb, en av informantene hadde ikke hørt om COS og den siste hadde innføring i COS i praksisperioden på studiet men ikke noe arbeidsplassen hadde fokus på. Informant B forteller at de ofte har barn som utelukkende har trygg tilknytning til en voksen på avdelingen og når denne voksne ikke er i rommet blir barnet stresset. Hun forklarer at de tar tak i dette og jobber rundt barnet ved å prøve små grupper, møte i garderoben og finne ut hva som interesserer barnet. Hun poengterer at det er den voksne som har en jobb å gjøre for at barnet skal trygges. Hun sier det er den voksne som er «problemet» ikke barnet. Hun forteller at det i noen tilfeller kan være utfordrende da det ofte er flere barn som har tilvenning samtidig.

Informant D opplever også små grupper som utslagsgivende. Hun forteller at dette gir mer rom til å bli sett. I starten tar hun gjerne med seg to barn for å leke på et avgrenset område. Dette gjør hun for å skape ro slik at barnet finner flytsonen og får utforsket i sitt tempo, men at barnet alltid har et ledig fang i sin høyde å gå tilbake til. Hun sier videre at dersom det er barn som ikke tar plassen sin prøver de hele veien å gi av hele seg når barnet faktisk tar initiativ for å vise at de er der og ønsker å være med på det barnet inviterer til. Hun påpeker at dette er noe barnehagen hun jobber i prioriterer. Hun nevner bemanningsnormen og at barnehagen er heldig som har penger til å ha ekstra bemanning i månedene rundt barnehagestart for å sikre at barna ikke blir skadelidende på grunnlag av bemanningsproblemer. «Dette med å faktisk ta plassen sin er lettere i små grupper i starten.

Noen synes det er skummelt å kreve seg i store mengder mennesker, dette gjelder også de minste barna i barnehagen».

Informantene snakker også om bytte av primærkontakt som et tiltak for trygg tilknytning. Dette er sårbart på grunn av bemanning og ofte noe som kan være vanskelig å få til for de som har faste voksne utpekt til enkeltbarn.

Samtlige av informantene nevner lengden på barnets dag i barnehagen som en faktor. De forteller at det er gunstig at barnet får med seg starten av dagen, men ikke gunstig at barnet er der til sent på dagen. Dette er for veldig mange foreldre ikke lett å få til da de færreste kan jobbe 08.30- 14.00.

Felles for alle er at de jobber med å skape trygg tilknytning for å kunne gi barnet en så god som overhodet mulig start i barnehagen.

4.2 Foreldresamarbeid

I intervjuene til samtlige kom det frem at alle la vekt på å skape et godt forhold til foreldrene til barna. Felles for alle fire var inntrykket av at dersom foreldrene var trygge på barnehagen viste de dette med kroppen og ordene sine. Informant C uttalte:

Barna leser jo foreldrene sine. Så vi gir tidlig beskjed om at det er viktig for barnet deres at de kommuniserer at det er fint å være i barnehagen. Vi merker stor forskjell på barnet når foreldrene er stressa kontra når de er avslappet.

Informant A, B & D sier mye av det samme som informant C og vektlegger foreldresamarbeid som en viktig faktor i tilvenningen for de minste barna i barnehagen. Informant D utdyper at gode samtaler med foreldrene er viktig fra barnet får plass i barnehagen. Dette omtalte hun som samtaler på telefon og det foreldrene mottar fra barnehagen på forhånd, som informasjonsskriv i postkassen er med på å danne foreldresamarbeid. Samtalene kan variere fra å være dype samtaler før barnehagestart til lette og lystige samtaler når foreldrene leverer. Informant A sier at det hele veien fra barnet starter i barnehagen til det slutter er kontinuerlig foreldresamarbeid, når de leverer barnet, når de henter barnet og alt i mellom. Alle informantene snakket om viktigheten av å ha en rolig start, at en voksen møter barnet og foreldrene i gangen og gir barnet en rolig start. Her er det også rom for foreldrene og barnehagen å utveksle beskjeder. Når barnet hentes er det det samme

som gjelder, en voksen i gangen med barnet og foreldrene. Her ønsker samtlige av informantene og bruke tiden til å utveksle noen ord om dagen som har vært og få sagt ha det til barnet og foreldrene på en ordentlig måte. Informant A og D var også klar på at det dessverre ikke alltid ble sånn hvis mange ble hentet og levert på samme tid, men at dette var ønsket og det de jobbet mot. Den nyutdannede informanten uttalte også:

Ofte så sier jeg at foreldrene skal late som de er trygge. Det er kanskje litt dumt, men foreldrene har jo tatt avgjørelsen at barnet skal gå i barnehagen. Noe annet er jo mest sannsynligvis ikke aktuelt, så da er det kanskje lurt å være klar på at det er det beste for barnet. Det er ikke heldig at barnet ser at foreldrene gråter på vei til bilen. For ja, det har vi opplevd flere ganger. Hvis barna skal ha mulighet til å slippe foreldrene må foreldrene slippe barna.

Alle informantene mente at tilvenningen var minst like viktig for foreldrene som for barna og at tid er en avgjørende faktor. Tid til foreldrene og tid til barna.

4.3 Overgangsobjekt

Samtlige av informantene forteller at de oppfordrer foreldrene til å ta med overgangsobjekt til barnehagen. Dette forteller de kan være smokk, bamse, koseklut eller teppe. Det viktige er at tingen som fungerer som overgangsobjekt representerer hjemme og som kan være med å gjøre overgangen så myk som mulig. Informant A forteller at hun alltid henter overgangsobjektet dersom tilvenningen ikke går som ønsket. Informant C fortalte følgende:

Ett år hadde vi et barn som ikke hadde noe spesifikt overgangsobjekt og som heller ikke brukte smokk. Da spurte jeg foreldrene om de kunne ta med en bamse barnet visste hørte til hjemme. Når tilvenningsperioden var over gikk det nøyaktig tre minutter, så var barnet i skuffen sin og hentet bamsen. Den bamsen fulgte barnet hele det første året i barnehagen. Det er viktig med en sånn form for trygghet når barnet starter i barnehagen.

Informanten med lengst praksis forteller at de har laget en form for hotell til alle overgangsobjektene til barna, så de kan hente og levere tingene når de selv måtte ønske. Hun opplever overgangsobjekter som svært positivt i sårbare overganger, slikt som ved levering og når barnet skal sove. Boken foreldrene lager til barnet på pauserommet i tilvenningsperioden

ligger også fremme på avdelingen så barnet kan se på bilder av sine kjære og skape samtale med personalet på avdelingen. Hun opplever boken de kaller «boken om meg» som svært positiv da den utelukkende representerer barnet og barnets liv hjemme.

Informant A fortalte at de hadde et barn som ikke hadde noe overgangsobjekt å ta med seg og ikke brukte noen form for smokk/kos/teppe osv. Da hadde informant med tre år i barnehagefeltet spurt om barnet brukte vogn, dette gjorde barnet og vognen ble overgangsobjektet for barnet – selv om de andre barna brukte madrasser i barnehagen til å sove på. Informanten opplevde da at vognen ble på mange måter som et lite hus for dette barnet som barnet kunne oppleve seg trygg.

4.4 Primærkontakt

Noe som kom opp i samtalene med informantene er primærkontakt for barnet. Dette er en person som skal ha særlig ansvar for det enkelte barnet og sådan skal være ekstra tilgjengelig for barnet i oppstartsfasen. To av informantene med kortest fartstid i barnehage hadde i utgangspunktet en fast person som var dedikert som primærkontakt for et enkelt barn men med mulighet for å bytte dersom dette ikke fungerte, informant C hadde en fast person som primærkontakt uten mulighet til å bytte. Informant D hadde ikke primærkontaktsystem og hadde filosofien at barnet skulle velge selv hvem det ønsket å knytte seg til først. Felles for alle barnehagene var at det ikke nødvendigvis måtte være en pedagog som tok denne rollen, det kunne være en barne- og ungdomsarbeider eller en assistent også. Informant D var veldig spesifikk på at alle på avdelingen var i stand til å skape gode relasjoner til barna. For å sikre dette var det veldig mye veiledning i forkant av barnehagestart for samtlige på avdelingen. Informant A var klar på hvorfor rollen som primærkontakt ikke kunne tas lett på. Hun mener at pedagogene i barnehagen ser på tilvenning som en kompleks sak og dersom en tenker at tilvenning er en «smal sak», så har en ikke forståelse for hva tilvenning er. Hun er klar på at det handler om mye mer enn at det kommer et nytt barn på avdelingen. Det er ikke barnet som er ansvarlig for å tilpasse seg avdelingen, hun forklarer at det er de voksne på avdelingen som utelukkende har ansvaret for at barnet får en god start ved å være den beste utgaven av seg selv. Hun tror i dette arbeidet at primærkontakt er smart og avgjørende for barnet.

Vi bruker å dele barnegruppa og ta like mange barn, men jeg tror også det er viktig å være fleksible dersom det ikke fungerer. For nei, det er ikke sånn at barnet skal tilpasse seg selv og at gråtekur er ok. Kanskje er det best at pedagogene er

primærkontakt, men med veiledning fra pedagoger tenker jeg alle ansatte på avdelingen kan rustes til en sånn jobb.

Informant D forklarte at de møter barnet med åpent sinn, de sitter alle på gulvet og lar barnet som skal starte på avdelingen tumle rundt med omsorgspersonen sin som trygg base. Etterhvert starter barnet prosessen med å utforske omgivelsene og folkene rundt, hun mener det blir naturlig at barnet velger en av de til å starte med. Hun påpeker at det i slike situasjoner er viktig å ikke ha mange barn som tilvennes barnehagen på samme tid, da kolliderer systemet deres. Pedagogene på avdelingen til informant D innehar solid kunnskap om barn og pedagogene selv har videreutdanning i veiledning som har gjort at de bruker mye ressurser på å veilede alle i personalet slik at alle kan ha rollen som primærkontakt. Hun sier videre at når et barn starter i deres barnehage og på deres avdeling er hvert enkelt barn et felles ansvar. Informant B sa at det i utgangspunktet var pedagogene som tok ansvaret som primærkontakter da de ikke hadde laget et system på avdelingen som fungerte godt. Spesielt ikke da det var mange nye og de enda var i bli-kjent-fasen. Informant C forklarte at de forhåndsbestemmer hvem som har ansvar for hvert enkelt barn. Hun opplever at det ofte er mange barn som starter på samme tid og forklarer at det å bytte primærkontakt underveis er vanskelig. Hun forklarer videre at det er mangel på personal som gjør at ønsket om mulighet for å bytte primærkontakt når det kanskje kunne vært nødvendig ikke lar seg gjøre. Hun forteller at på hennes avdeling så er det stort fokus på primærkontakt den første dagen før det sklir litt ut og det ikke er hovedfokus så lenge barnet har en voksen i nærheten. Hun forteller at det er vanskelig når de voksne på avdelingen må avvikle lunsj, må delta på møter og andre plikter gjennom en dag. Primærkontaktsystemet er svært ulikt praktisert i de forskjellige barnehagene.

4.5 Viktige nøkkelord

Alle de fire informantene valgte ut ett til to nøkkelord som de opplever som viktige i arbeidet med god barnehagestart for de minste barna i barnehagen. Informant 1 svarte veldig fort at det første hun tenkte på når jeg stilte spørsmålet var tilstedeværelse og mente det var avgjørende på en småbarnsavdeling. Hun forklarte at for henne var tilstedeværelse å være mentalt til stede med blikket og kroppen men også være fysisk til stede. Dette innebærer for eksempel noe så banalt som å sitte i barnets høyde – altså på gulvet. Hun fortalte også at tilstedeværelsen hun er svært opptatt av også innebærer barnets foreldre.

Det andre nøkkelordet informant A brukte var ekte glede. Hun fortalte at ekte glede for henne var å bruke hjertet og hjernen i alt arbeidet hun utfører i jobben sin og utdyper:

Jeg er opptatt av å bruke kunnskapen jeg har tilegnet meg. Men på samme tid jobbe med hjertet på utsiden. Det innebærer å faktisk være interessert i det barnet gjør. For å føle å bli sett så må en være interessert. Det tror jeg gjelder for alle mennesker.

Informant B sa med en gang ordet *tålmodig*. Hun utdypet med viktigheten av å være undrende og bruke tid med barnet for å bli kjent. Hun mente at barnet skal få tid til å komme til henne uten at hun bruker mye plass. Hun mente tålmodighet er noe som må utøves sammen med barna og foreldrene.

Informant C brukte ordet forutsigbarhet. At hverdagen er forutsigbar mente hun var viktig i jobben med god barnehagestart for de yngste barna i barnehagen. Hun mente også at i jobben med å skape god start for de minste handler det på hennes avdeling om å ha minst mulig planer som kan være med å skape stress hos barna. Hun sa videre: «Det trenger ikke skje så mye på en småbarnsavdeling tenker jeg, for ettåringene liksom. De trenger bare en forutsigbar hverdag og gode voksne».

Informant C sa videre at et stabilt personal med lite sykemeldinger og utskiftninger for å skape ro og igjen forutsigbarhet for barna.

Informant D sa momentant *foreldresamarbeid*. Hun var svært klar på at det var nøkkelen til en god start i barnehagen for de minste. Hun lever hver dag etter mottoet «trygg foreldrene før du trygger barna». Hun forklarte at hun tidlig i jobben som pedagog lærte at dersom foreldrene var trygge på henne var jobben med å trygge barnet mye lettere.

Videre mente hun er korte dager i barnehagen var gode dager, spesielt i starten. Hun mener også at å bruke masse tid inne i starten er en del av suksessoppskriften deres i barnehagen. Det er relativt liten plass som igjen er trygge klare rammer. Inne er det svært oversiktlig for de minste mens det ute blir stort og mye større avstander mellom barna og de voksne.

4.6 Ulike rammefaktorer

I tilvenningsprosessen snakket samtlige informanter om ytre faktorer, som tilvenningens lengde, planer og fysiske rom som en del av hvordan en kan legge til rette for god start i barnehagen.

I intervjuene med barnehagelærerne snakket informant D mye om lengden på tilvenningen. Hun har delt det hun legger i «tilvenningslengde» på to, den første tiden er tilvenningen med foreldrene til stede, den andre delen er fortsettelsen av tilvenningen for barnet etter foreldrene ikke lengre er fysisk tilstede med barnet. Informant A, B og C snakker om tilvenningen utelukkende som tiden barnet har med foreldrene, de forteller om en lik form for tilvenning: første dag fungerer som et besøk i barnehagen, andre dag spiser barnet lunsj med barnehagen og tredje dag skal de sove i barnehagen. Informant B sier videre om tilvenningsperioden «dersom barnet er klar for det avsluttes tilvenningen». Hun sier også at foreldrene gjerne bare har tre dager betalt for å tilvenne barnet i barnehagen og at dette kan oppleves som stressende. Videre forteller hun:

Vi merker at noen foreldre stresser med at de har tre dager med barnet sitt i barnehagen og ønsker at vi skal ta barnet mest mulig for å venne barnet til oss. På mange måter skulle jeg kanskje ønske vi hadde mer tid enn tre dager med foreldrene å barna. Men vi gjør det beste ut av situasjonen.

Alle informantene utenom informant D brukte tre dager som mal for tilvenning med foreldrene til stede. Informanten med kortest arbeidserfaring fra barnehage opplevde kort tilvenning som utfordrende. Hun fortalte om mye gråt og barn som klamret seg til foreldrene sine, dårlig søvn i barnehagen og mange barn som spiste lite i mange uker etter oppstart. Hun fortalte videre at ved å kunne gitt barna mer enn tre dager tilvenning og overgang kunne alle disse tingene vær minimert og kanskje til og med unngått. Hun sa også:

Det er selvsagt vanskelig å si noe bestemt om at hvis foreldrene hadde vært med barnet sitt i barnehagen i lengre enn tre dager hadde alt vært mye bedre. Men ved å kunne ha bedre tid til å trygge barnet på oss, avdelingen, barnehagen og uteområdet må det jo være bedre for barnet enn å ha kort tid. Tre dager er ikke mye tid når barnet har vært med foreldrene sine fra fødselen og dette er første overgang.

Informant D har minimum fem dager tilvenning med foreldrene til stede. Dag en er det besøk i samlingsstund og litt frilek, dag to er barnet med på lunsj og frilek, dag tre prøver barnet å sove i barnehagen – men at foreldrene er der og tar barnet opp når det våkner med primærkontakten like ved. Dag fire prøver barnet seg på frilek og legging med primærkontakten sin med foreldrene på pauserommet i barnehagen i umiddelbar nærhet. Dag

fem leverer foreldrene barnet i gangen og går ut for å sette seg på pauserommet, primærkontakten legger barnet, tar barnet opp og barnet blir med på lunsj. Etter lunsj kommer foreldrene ned igjen for å hente barnet. Foreldrene til barnet har den tiden de har brukt på pauserommet i barnehagen brukt tiden på å lage «boken om meg» som påfølgende dag er å finne på avdelingen for barnet. I denne er det bilder av de som står barnet nært og som informanten omtaler som et positivt tilskudd i bokhylla på avdelingen. Informanten forteller at de bruker denne boka for å ta frem mamma, pappa, bestefar eller en fadder når de opplever at barnet trenger en påminnelse om livet sitt utenfor barnehagen. Hun forteller også at de har opplevd det som svært positivt at de også kan snakke om livet barnet har hjemme, peke på for eksempel mamma og snakke om hva hun gjør, kanskje er hun på jobb, kanskje er hun på butikken. Hun sier at boka skaper mange fine stunder på fanget der de rommer barnet. Informant D sier at dersom barnet ikke oppleves som klar for fulle barnehagedager uten foreldrene blir dette tatt opp med foreldrene siste dag. Hun forteller at foreldrene er informert på forhånd og forberedt på at tilvenningen tar minimum fem dager, men at foreldrene er tilgjengelige både for barnet og for de ansatte den første tiden. Den første tiden mener hun selv er et vagt uttrykk, men at det varierer veldig fra barn til barn hva det innebærer. Videre forteller hun at hun anbefaler kortere dager for barnet en periode etter oppstart for det er krevende for barnet å starte i barnehagen, både psykisk og fysisk. Hun opplever de barna som starter i barnehagen som mye mer sliten enn barna på samme alder som har gått i barnehagen en stund. Hun mente det må være en enorm påkjenning for barnet og legger dette som grunnlag for anbefalingen hun gir foreldrene om korte dager. Hun fortalte at hun hele veien var svært bevisst på at dette ikke lar seg gjøre for alle foreldrene på avdelingen, kanskje til og med er det de færreste som har mulighet til å ta seg kortere dager på jobb for å hente eller levere tidlig. Videre sier hun:

Når barnet tuller med foreldrene under levering og gliser og ramper med oss og de. Da har vi kommet en vei. For noen skjer det fort, for andre kan det ta mange måneder. Men det er rørende når øyeblikket skjer.

Felles for informant A og B opplever foreldrene som utålmodige i tilvenningsperioden. At ønsket og eventuelt stresset om å dra tilbake på jobb hemmer tilvenningsperioden. Informant A sier også:

Jeg er klokkeklar til foreldrene at etter de tre dagene med tilvenning og barnet ikke oppleves som trygt.. Jeg legger ikke barnet når det hylar, da må foreldrene komme og legge barnet og heller dra tilbake. Det skal ikke oppleves som straff å være hos oss. Og dessuten tar det lengre tid å tilvenne seg barnehagen dersom foreldrene ikke er investerte i opplegget som skjer for deres barn.

5. Drøfting av resultater

I dette kapitlet kommer jeg til å diskutere og drøfte funn i analysen som ble presentert i kapittel fire. Problemstillingen hadde som mål å utforske: «*Hvordan kan barnehagepersonalet legge til rette for god barnehagestart for de yngste barna i barnehagen?*». Resultatene fra kapittel fire vil så drøftes opp mot teori som ble presentert i kapittel to.

5.1 Tilknytningsbegrepet

Hvordan barn søker verden men samtidig søker trygghet i omsorgspersonen sin avhenger av tilknytningsmønsteret barnet viser. Tilknytningsmønstrene kan tyde på hvilken kvalitet barnet er vant til. Med kvalitet tenker jeg på graden av trygg eller utrygg tilknytning barnet har fått sjansen til å tilegne seg hos sine primære omsorgspersoner. Utviklingen av tilknytningen avhenger av hvordan samspillet utvikler seg mellom barnet og omsorgspersonene rundt barnet (Ainsworth et al., 1978). Drugli (2014) stiller seg bak dette og mener at barnets erfaringer med tilknytning er med å påvirke hvordan barnet gå inn i nye relasjoner. Hun skriver videre at selv om barnet har utviklet utrygge tilknytningsmønstre med omsorgspersonene sine betyr ikke det at barnet ikke kan utvikle trygg tilknytning til de ansatte i barnehagen. I denne studien handlet det ikke om hvor mye informantene mine nødvendigvis kunne om begrep innenfor tilknytningsteorien. Men for å kunne svare på problemstillingen min forsto jeg fort at tilknytning var en stor del av det å skape en god start i barnehagen for de minste barna. Jeg gikk derfor inn med en forventning om at informantene mine skulle kunne noe om trygghet, relasjoner og utvikling som alle tre er med på å skape trygge omgivelser for barn. Enda viktigere er dette for de barna som ikke har trygg tilknytning i hjemmet, å møte barnehagelærere som har kunnskapen til å fange opp tegn til utrygg tilknytning, oppdage dette, forebygge det og skape trygg tilknytning er viktig (Killén, 2017). Her vil jeg trekke

frem en praksisfortelling og vise til en førstehåndserfaring med akkurat dette. I et av mine første år i arbeid som barnehagelærer skulle jeg ha tilvenning med en gutt som akkurat var fylt ett år. De kom til barnehagen den første dagen og han krøp nesten direkte bort til meg og var i gang med å fange min oppmerksomhet og søkte min trygghet. Jeg så først på dette som at dette var en veldig trygg gutt som hadde god og trygg tilknytning til sine omsorgspersoner. Etter en stund skulle de dra og gutten ble lei seg, og mine umiddelbare tanker her var at nå er han trøtt, det skal bli godt å få dra hjem å legge seg etter en dag med mange nye inntrykk og følelser. De kom tilbake på dag to, og gutten var rett tilbake i fanget og ville leke og søke meg. Han søkte ikke en eneste gang tilbake til omsorgspersonenes fang, men blikket gikk noen ganger den veien for det jeg oppfattet som at han skulle se at de var der. Gutten virket så trygg at jeg foreslo for omsorgsperson å prøve å vinke og si hadet, så kunne vi legge han etter lunsj og ringe når han våknet. Avskjeden gikk strålende og gutten koste seg. Han spiste og sovnet, når han stod opp var han i godt humør og lekte med de andre barna, men brukte meg som en trygg havn når noe ble skummelt eller utrygt. Etter en god time ringte vi til omsorgspersonene og sa at han var stått opp og var nok klar for å dra hjem, så kunne han eventuelt være klar for en full dag i barnehagen i morgen og dagene fremover. Det som da skjedde når gutten ble hentet var at han krøp bort til meg og ble lei seg når han måtte dra. Dette gjentok seg dag etter dag, gutten ble kjempeglad når han kom i barnehagen og lei seg når han skulle dra hjem. Videre her ble styrer i barnehagen kontaktet, det ble satt inn hjelpetiltak hos familien som gjorde at situasjonen bedret seg.

Denne praksisfortellingen viser hvordan jeg som barnehagelærer sammen med resten av personalet på avdelingen klarte å fange opp et barn som hadde en utrygg tilknytning til sine omsorgspersoner. Den viser at vi tok kontakt med styrer for å samarbeide om å gi barnet hjelp til å få trygg tilknytning også i hjemmet, ikke bare i barnehagen. Når dette er sagt så er det ikke slik at det må være så tydelig og synlig som dette for at barnet skal ha utrygg tilknytning til sine omsorgspersoner, det kan være i en liten grad eller det kan være i mye større grad. Jeg tror at det vil være vanskeligere å oppfatte utrygg tilknytning jo «mindre» grad det er, men fortsatt like viktig for barnet at det oppdages, kanskje spesielt i arbeidet med å skape god start i barnehagen.

For noen av informantene var trygg tilknytning når barnet gir uttrykk for at det trenger hjelp, kan leke alene men også sammen med andre, som ikke viser panikk når omsorgspersonene forlater rommet og at de viser følelser. Hun nevner også at barn som søker hjelp fordi de er

vant med å få hjelp hjemme har trygt tilknytningsmønster. Abrahamsen (1997) tar opp objektrelasjonsteorien og forklarer dette som at barns relasjoner lagres som indre bilder som er med på å hjelpe barnet både å tolke og oppfatte deres nære relasjoner. Hvis barnet har erfart det informant A sa, nemlig å bli sett og forstått er dette med på å skape et indre bilde av at voksne er mennesker en kan stole på samt be om hjelp. Barnet kan i et slikt møte med pålitelige voksne som bekrefter barnet være i stand til å utvikle trygge relasjonsmønster. En annen informant sa også at barn med trygg tilknytning er barn som leker og er med i fellesskapet. Som tidligere nevnt sier Brandtzæg et al. (2013) at barn med trygt tilknytningsmønster er barn som en tydelig har blitt sett når de har trengt det og barn som har opplevd å ha følelsesmessig tilstedeværende omsorgspersoner som tilbyr en trygg base for barnet.

Den ene informanten anså også barna som leker og utforsker som barn med trygge tilknytningsmønstre. Den nyutdannede informanten forteller at hun opplever barn med trygge tilknytningsmønstre som barn som viser med hele seg at de ønsker å være i barnehagen. De løper inn når de blir levert og vinker i vinduet. Brandtzæg et al. (2013) mener at barn som innehar trygge relasjoner til voksne viser gode sosiale ferdigheter. Disse barna bruker omsorgspersonene sine som trygge baser og ut fra dette er tryggere i lek og aktiviteter på egenhånd. Barn som har gode sosiale ferdigheter vil søke trøst og hjelp når de føler behov for det men viser også selvstendighet. Og sist men ikke minst vil disse barn vite at dersom det skjer noe som barnet opplever som vanskelig vet barnet at det kan stole på at de voksne er der og vil hjelpe barnet (Brandtzæg et al., 2013).

Ingen av informantene brukte tilknytningsteori direkte. Men de viser at de har erfaring med trygg og utrygg tilknytning. De viser også at de innehar kunnskap og erfaringer med trygg tilknytning som er med på å gi de redskaper for å være med å skape så god barnehagestart som mulig for de minste barna i barnehagen. I tillegg ser vi at informantene forstår trygg og utrygg tilknytning ulikt og hva som er tegn på at barn viser det ene eller det andre.

En av informantene forteller også at barn med trygge tilknytningsmønstre synes det er greit å være i barnehagen. Og trygg tilknytning trenger ikke å bety at alt er perfekt. For eksempel viser Donald Woods Winnicott's begrep «good-enough-mothering» at det er tilstrekkelig at barnet har det greit. Dette betyr at de som jobber i barnehagen er «bra nok» dersom barnet har en tilknytningsperson som forstår barnets grunnleggende behov og tar barnet i sin trygge havn dersom barnet blir misforstått eller andre overser barnets grunnleggende behov (Brandtzæg et

al., 2013). Det oppleves også at informant B ser på trygg tilknytning og medbestemmelse i eget liv som det samme. Hun forteller at barn som tør å si fra selv om verbalspråket ikke er på plass opplever som trygge. Det er svært viktig at mennesker som jobber tett på barn, slik som alle mine informanter gjør, innehar kunnskap til å oppdage og forebygge utrygge tilknytningsmønstre. I følge rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver (Kunnskapsdepartementet, 2017) står personalet i barnehagen i en sentral posisjon for å kunne observere hvordan barns omsorgssituasjon er i hjemmet og dermed bruke dette som utgangspunkt i tilvenningen. Dette er viktig informasjon å ha med seg for å kunne skape best mulig start i barnehagen for de minste barna.

Når en snakker om utrygg tilknytning er det som nevnt tre kategorier. I intervju situasjonen ble ingen av informantene stilt spørsmål som gikk direkte på verken trygg eller utrygg tilknytning. En av informantene forteller at det er mange måter å vise utrygg tilknytning på. Dette viser at denne informanten har tilegnet seg erfaringer som viser forståelse av tilknytningsteori. Hvordan barn med utrygg tilknytning kommer til syne har stor variasjon. Noen barn kan virke selvstendige, mens andre overhodet ikke. Informant D sier at hun opplever at barn med utrygg tilknytning er redde, ikke tar del i fellesskapet og lek. Samt tar avstand fra de andre barna og gråter mer. Disse utsagnene henger sammen med det Drugli (2014) skriver om hvordan barn med utrygg tilknytning til foreldrene sine påvirker barnets sosiale atferd. Drugli skriver også at barn med utrygg tilknytning vil unngå sosial nærhet som igjen vil gjøre det problematisk å etablere gode relasjoner i barnehagen.

Informant A mener at utrygg tilknytning også kan være at barnet faller mellom to stoler. Det viser ikke tydelig misnøye eller glede, det gråter ikke, er stort sett fornøyd men kan kanskje oppleves som noe monotone. Det betyr heller ikke noe for barnet hvem som holder det, skifter bleie eller gir mat. Hun forklarer barnet som «virrete». Evertsen-Stanghelle (2018) skriver at dersom barnet ikke har en trygg sekundær omsorgsperson i barnehagen opplever barnet å ikke bli beskyttet og stressnivået til barnet øker betraktelig. Hvis barnet ikke gir uttrykk for å ønske tilhørighet noe sted kan dette vise at mestringsstrategien ikke er til stede. Når den ikke er tilstede vil barnet oppleves som «virrete» og ikke kreve seg.

Noen av informantene sier at utrygg tilknytning er at barnet klamrer seg fast til en og samme voksen, mens en annen informant ser på det som positivt da denne personen opptrer som barnets trygge base. De ulike informantene erfarer tegn på trygg og utrygg tilknytning i

praksis i tråd med det Drugli (2014) og det Brandtzæg et al. (2013) skriver er klare tegn på akkurat trygge og utrygge tilknytningsmønstre. Ved at de som jobber med barn i barnehagen er kapable til å oppdage tegn på trygg og utrygg tilknytning tidlig er det med på jobben barnehagen må legge ned for å skape trygg tilknytning der det trengs. Dette gjør at det å skape en god start i barnehagen innebærer at barnehagelærere har god kunnskap om både utrygge og trygge tilknytningsmønstre for å hele tiden være i forkant og være forberedt på det som kan komme ved overgangen fra hjem til barnehage.

5.2 Viktige nøkkelord

Barnehagens tilbud og kvalitet er avhengig av flere ting, men mest av alt personalet og deres evne til å skape gode opplevelser og trygge relasjoner – spesielt i overgangen fra hjem til barnehage. Informantene valgte ut ett til to nøkkelord i intervjuet som de mente var viktige i arbeidet med god barnehagestart for de minste barna i barnehagen. Noen av nøkkelordene var tilstedeværelse, ekte glede, tålmodighet, foreldresamarbeid og forutsigbarhet. Ved å skrive seg disse ordene bak øret i jobben med å skape god barnehagestart vil de ansatte i barnehagen enklere møte barnet og foreldrene med åpent sinn. Informant D mener at for å skape så god start som mulig for de minste barna i barnehagen må de voksne som jobber på avdelingen være tilstede med hele seg, vise glede og omsorg for barnet som starter. Brandtzæg et al. (2013) skriver at når barnet kjenner på kroppen at de ansatte på avdelingen gleder seg over deres tilstedeværelse kan det være med på å gi barnet tro på seg selv. Informant D nevnte også foreldresamarbeid som et viktig nøkkelord i arbeidet med å skape god start i barnehagen. Felles for alle informantene er at barnet trenger voksne som gir av seg selv, som er til stede med kropp og hode. Her vil jeg også trekke inn det informant C nevner når hun snakker om forutsigbarhet, det trenger ikke skje så mye på en småbarnsavdeling tenker hun, for ettåringene, de trenger bare en forutsigbar hverdag og gode voksne. Dette utsagnet fikk meg til å stille spørsmålstegn til praksisen. Tidligere snakket informanten om å legge til rette for å skape trygghet og god start for barnet. I hvilke situasjoner trygger de da barnet? Vi fikk ikke gått videre inn på det under intervjuet, men jeg velger å tro at det er sagt i beste mening og til det beste for barnet. Likevel kan vi undre oss over utsagnet. En ting kan være at barna ikke «trenger» at det skjer så mye, en annen ting er hva de har glede av og hva de har krav på av både utforsking og aktiviteter. Selv om de er «bare» ett år. Kanskje kan aktiviteter og utforsking være med på å gjøre tilvenningen til barnehagelivet lettere for en ettåring, å oppholde seg med noe og å være aktivitet kan hjelpe barnet til å eventuelt ikke sitte å gruble på at de er overlatt til sekundære omsorgspersoner i barnehagen. Erfaringsmessig fra

barnehagefeltet skjer det mange positive ringvirkninger når de voksne legger til rette for gode rutiner, aktiviteter og klare rammer for barnet. Det kan det være med på å hjelpe barna å skape vennsksapsrelasjoner med hverandre, det kan også fremme kommunikasjon og språk. Det kan dekke behov for lek samt fremme danning og læring, men sist men ikke minst kan det være med å skape fellesskap i barnegruppen. Jeg undrer meg her på om alle disse positive tingene kan skje dersom det er som informant C fortalte: «at det ikke er så viktig at det skjer noe for ettåringene, så lenge de har en forutsigbar hverdag og gode voksne». I trygghetssirkelen (COS) ser vi at barnet trenger å kjenne at omsorgspersonene er der for å gi støtte underveis (Brandtzæg et al., 2013). I en så ny situasjon som overgang mellom hjem og barnehage viser dette seg å være svært viktig.

Informantene nevner ikke trygghetssirkelen, Circle of security, trygg base eller andre fagbegreper. Men deres nøkkelord er like viktige i oppgaven med å skape en god start i barnehagen. Ved at de voksne på avdelingen er tilstedeværende, viser ekte glede, er tålmodige, inkluderer foreldrene og er forutsigbare er dette med på å skape gode forutsetninger for god start i barnehagen for de minste barna i barnehagen. Hvis vi trekker det enda lengre er nøkkelordene som er nevnt av informantene det Brandtzæg et al., (2013) mener er en barnehage med høy kvalitet. De skriver at en barnehage av høy kvalitet er en barnehage som er støttende og inneholder omsorgsfulle ansatte som innehar kompetansen som skal til for å møte barn og bidra til stabile, gode og stimulerende rammer.

5.3 Tilvenning

Felles for informantene er at de opplever starten i barnehagen for de minste som følelsesladd for både foreldrene og barna. Abrahamsen (2015) skriver at starten i barnehagen «er et farvel til spedbarnsalderen, og et farvel til en verden som for de fleste barn oppleves som god og nær, oversiktlig og kjent». Broberg, Hagström & Broberg (2014, s. 129) er enig med Abrahamsen i det hun skriver, de mener at tilvenningen i barnehagen kan være tøff og følelsesladd for både foreldre og barnet.

Evertsen-Stanghelle (2018) har laget noen tips til hvordan man kan gjøre tilvenningen fra hjem til barnehage best mulig. Flere av punktene på denne listen blir fulgt av informantene. Flere av informantene nevnte for eksempel at de har besøksdager før søknad av barnehageplass – men også etter der barnet og foreldrene er velkommen for å sjekke ut den nye barnehagen før start. Informant D sa at de hadde en fast dag i uken i flere måneder der

foreldrene kunne ta med seg barnet for et lite besøk jevnlig før barnehagestart. Informant D sa videre at de opplevde det som svært positivt, både for å trygge foreldrene som igjen trygger barna sine.

I Rammeplan for barnehagen (2017) står det klart at barnehagen skal samarbeide med foreldrene og legge til rette for at barnet får en trygg og god start i barnehagen. For å imøtekomme dette er det flere stikkord som kommer frem: tilpasse dagen, gi barnet tid til å bli varm i trøya, relasjonsbygging og arbeid med å knytte bånd til foreldrene og barna. Det er de som jobber på avdelingen sitt ansvar at barnet som starter får god oppfølging og føler seg sett og ivaretatt. Når vi gikk inn på temaet tilvenning i intervjusituasjonen og lengden på denne sa informant B at foreldrene har krav på tre dager med barnet sitt i tilvenningssituasjon, men at barnehagen ønsket lengre enn tre dager dersom det lot seg gjennomføre. Informant D sa klart fra at det var minimum fem dager tilvenning, dette blir foreldrene informert om før de søker plass i den aktuelle barnehagen. Tilvenningsperioden er et begrep som for de ulike informantene representerer ulike ting, noen sa tre til fem dager og anså selve tilvenningsperioden som tiden barnet var i barnehagen med foreldrene sine. Andre så på tilvenningsperioden som perioden barnet brukte på å tilvenne seg barnehagen, dette kunne være uker eller i noen tilfeller måneder. Informant B sier at tilvenningsperioden på hennes avdelingen avsluttes «når barnet er klar for det». Abrahamsen (1997) sier at mange barn greier å gå inn i nye relasjoner med andre voksne og bruke disse som erstatningspersoner når omsorgspersonene deres er borte. Men for at dette skal skje skriver hun at barnet må få god hjelp fra omsorgspersonene i overgangen fra barnet har med foreldrene sine til de blir forlatt i barnehagen i den form av at de lærer seg å lese signalene barnet sender slik at barnet føler seg forstått. Ett veldig tydelig eksempel på dette ble gitt: en slik situasjon er dersom barnet gråter veldig i leggesituasjon, da blir foreldrene ringt slik at de kan legge barnet. På den måten lytter de som jobber på avdelingen på signalene barnet sender og viser at det er greit at barnet trenger lengre tid på å skape trygge relasjoner i den nye barnehagen (Evertsen-Stanghelle, 2018).

Som nevnt er lengden på tiden foreldrene er med barnet i barnehagen svært varierende. Noen er med tre dager, andre fem og noen enda lengre. I mange tilfeller gir arbeidsgiver inntil tre dager permisjon i tilvenningsperioden når barnet starter i barnehagen. Dette kan sees på som en del av velferdspermisjonsordningen, men det er ikke hjemlet i noen lov. Abrahamsen (2015) skriver at tilvenning over tre dager er det mest vanlige når barnet starter i barnehagen.

Ingen av mine informanter brukte mye tid på å snakke foreldrenes rettigheter i forbindelse med barnehagestart, men de fleste informantene så på tre dager som en form for mal. Her undrer jeg på om barnehagene som praktiserer tre dager tilvenningsprosess med foreldrene til stede har en sammenheng med foreldrenes permisjonsmuligheter fra jobb. Videre undrer jeg meg på hvordan tilvenningsprosessen for barnet hadde vært dersom barnets foreldre fikk fem eller flere dager permisjon for å delta på tilvenningsprosessen i barnehagen.

Informant B sier det kan oppleves som stressende at foreldrene ikke får mer enn tre dager fri for tilvenningen men at det viktigste er barnet og at barnet skal føle seg trygg i barnehagen. Samtlige informanter er enige om at tre dager tilvenning er for lite. Evertsen-Stanghelle (2018) sier at før foreldrene skal levere barnet sitt i barnehagen må det ha vært nok tid for barnet å skape en trygg relasjon til mennesket barnet skal leveres til. Brandtzæg et al. (2013) skriver at barn trenger tid til å kjenne seg trygge nok i omgivelsene til å kunne utforske og Drugli (2017) sier at hvis barnet utelukkende har hatt tre dager i barnehagen kan dette være for kort tid til at barnet har skapt trygge relasjoner med en eller flere voksne på avdelingen. Informant D sa at fem dager var minimum men at de fleste foreldrene var på tilvenning med barnet lengre enn denne tiden. Informant D forklarte at de tidligere har latt foreldrene være med å bestemme når barnet var trygt, men opplevde at foreldrene synes de kunne dra på jobb tidligere enn barnehagen tenkte og gikk bort fra dette. Nå er det barnehagen som i stor grad bestemmer når barnet er klar for at omsorgspersonene skal være lengre borte enn noen få timer. Og selv etter dette ønsker avdelingen at barnet skal ha en myk start en god stund med korte dager. Brandtzæg et al. (2013) mener klart at det er hensiktsmessig å ta seg god tid i overgangen mellom hjem og barnehage for de minste barna, da dette er med på å sikre mot utrygg tilknytning i senere tilknytningssituasjoner. Hvis en ser på Urie Bronfenbrenner (Bronfenbrenner, 1979) sin utviklingsøkologiske modell ser vi at mikronivået inneholder familie og barnehage, to viktige aspekter i livet til en ettåring som skal starte i barnehagen. Disse to må jobbe sammen på mesonivået for å skape best mulig forutsetninger for barnet. Informantene var også alle enige om at tid var noe av det aller viktigste i arbeidet med å tilvenne små barn i barnehagen. Både tid som i over flere dager, men også å bruke så mye tid som mulig de dagene til å blant annet gjøre seg trygg for barnet, gjøre overgangene trygg og forutsigbar. I tillegg er det viktig å ha tid til foreldrene. Det å møte deres eventuelle bekymringer eller informasjon de ønsker å dele om barnet eller om barnets liv som de tenker at har betydning for vårt arbeid med barnet i barnehagen er viktig. Her blir Liten og nyprosjektet veldig relevant, da de forsker på aspektene informantene nevner. Spesielt

spennende er forskningen på tidsaspektet gjennom prosjektets ulike tilvenningsmodeller og hvordan deres store fokus på kontinuerlig og tett foreldresamarbeid for å skape overgangen mellom hjem og barnehagen så god som mulig for alle involverte parter (Drugli, 2020).

Det blir nevnt av en informant at de hvert år har flere gode tilvenninger, men også noen som kan virke utfordrende. Når de som oppleves som utfordrende plutselig snur og blir gode lurer informanten på om de i personalet har gjort barnet trygt og har lykket med tilvenning eller om barnet har gitt opp. En kan spørre seg hva som kan være en utfordrende tilvenning, og hva som skal til for at vi oppfatter en tilvenning som utfordrende. Jeg tenker at i de aller fleste tilfeller vil barnet være trygt tilknyttet sine primære omsorgspersoner og har ikke lyst til å bli «forlatt» i barnehagen. En utfordrende tilvenning kan muligens være hvis det er veldig usikre eller utrygge foreldre, som igjen gjør det vanskelig for barnet å finne tryggheten og vanskeligere for personalet i barnehagen å skal jobbe sammen med foreldrene for å trygge barnet. En annen mulig utfordrende tilvenning kan være hvis barnet har opplevd utrygge eller traumatiske hendelser med lignende situasjoner. Det kan gjøre tilvenningen utfordrende for alle parter involvert, både personalet, foreldrene og ikke minst barnet. Med de minste barna som begynner i barnehagen vil man muligens aldri få svar på om man har lykket med tilvenningen og barnet er trygt eller om barnet faktisk har gitt opp. Her kan man jo også trekke inn det informantene har nevnt om hva som kjenner et trygt barn. At det for eksempel er barn som viser at de kan leke alene, men også sammen med andre. Det er barn som ikke viser panikk når det skjer en endring, og at de generelt viser et spekter av følelser både på godt og vondt.

Videre uttale en av informantene seg om at det ikke er barnet som er ansvarlig for å tilpasse seg avdelingen. Hun forklarer videre at det er de voksne på avdelingen som utelukkende har ansvaret for at barnet får en god start ved å være den beste utgaven av seg selv. Dette er et viktig utsagn, de voksne på avdelingen i barnehagen må være bevisst på egen rolle, det er de voksnes jobb å legge til rette for at barnet blir tilvent de ansatte, barnegruppen og barnehagens rom. De fleste barn begynner i barnehagen når de er rundt ett år, noen før og noen senere, de er for små til å ha ansvaret for å tilvennes i barnehage på sine skuldre. Dermed er det viktig at vi ser på oss selv og vår rolle dersom vi for eksempel skulle oppleve det som beskrives som en utfordrende tilvenning.

5.4 Foreldresamarbeid

Det kom tidlig i intervjufasen frem at samtlige informanter satt foreldresamarbeid veldig høyt på listen over faktorer som er med på å skape god barnehagestart for de minste barna i barnehagen. Informant B sa at dersom barna skal ha mulighet til å slippe foreldrene sine må foreldrene slippe barnet. For at dette skal være gjennomførbart må foreldrene være trygge på hva og hvem de slipper barnet sitt til. Informant B sa videre at hun i praksis har erfart at foreldrene må bli trygge på og i barnehagen for at barna deres skal ha mulighet til det samme. Informant C forklarte at hun opplever at barna leser foreldrene sine og deres eventuelle utrygghet og synes det er svært avgjørende at barnehagen og avdelingen trygger foreldrene lenge før barnet har sin første dag i barnehagen for å kunne gi trygge rammer. Evertsen-Stanghelle (2018) er klar på at det for barnet er avgjørende at de blir levert til noen de har skapt en sekundær trygg relasjon med. Men dette er kanskje vel så viktig for foreldrene. Broberg et al. (2014) skriver at foreldrene i den sårbare fasen ved overlevering må føle seg trygge på at de overlater det kjæreste de har til mennesker som viser omsorg for barnet deres. Når foreldrene er trygge smitter det over på barna. Informant A synes det kan være vanskelig å trygge foreldrene når barnet gråter og spiralen blir vond hele veien og foreldrene synes ofte det er veldig vanskelig å ta til takke med at «barnet gråter ikke lenge etter du går». Alle informantene er enige i det Broberg et al. (2014) skriver om foreldre som må trygges for å skape trygge barn. Her understrekes det også at båndet og tilliten med foreldrene skapes lenge før barnet faktisk starter i barnehagen. En del av jobben med å skape god barnehagestart starter når barnehagen sender ut informasjonsskriv og har møte med foreldrene før barnet starter. Drugli (2017) støtter dette utsagnet og mener at det er foreldrene som kjenner barnet sitt best og at barnehagen burde se på foreldrene og bruke de som en ressurs for å skape god start og god tilvenning for de minste barna i barnehagen. Ved at informantene sender ut informasjonsskriv til foreldrene gir de foreldrene verktøy til å forberede barnet på barnehagestart. Informantene nevnte at de oppfordret foreldrene til å snakke med barna om barnehagestart, men jeg tenker det også kan innebære å besøke barnehagens uteområde på ettermiddagen, peke på barnehagen når de kjører forbi. Kanskje er det lurt å ta en trilletur i nabolaget og inkludere barnet i forberedelse til barnehagestart. Drugli (2017) skriver videre at engasjerte foreldre i det barnet starter i barnehagen er fordelaktig for både foreldrene, barnet og ikke minst barnehagen i arbeidet med å skape god start og trygge rammer for barnet og i samtidig trygge foreldrene. Glaser (2018) skriver at å bruke foreldrene til barnet som ressurs i arbeidet med å skape gode relasjoner og tillit mellom barnehagen og barnet er med på å legge grunnmuren for barnets liv og oppfatning av barnehagen. Personalet på avdelingen barnet skal

starte på kan med stor fordel engasjere foreldrene når barnet starter i barnehagen, gjennom dette får foreldrene oppleve barnet deres i barnehagen og hvordan ulike overganger og prosesser fungerer i praksis. Foreldrene får også se arbeidet de ansatte på avdelingen legger ned i å være omsorgspersoner for deres barn og skape en så god start som mulig for barnet når det starter i barnehagen.

Som informant D sa om barnehagestart var det viktig for dem at foreldrene var klare over eget kroppsspråk. For eksempel at munnen kunne si kos deg i barnehagen vennen min, men kroppen tviholder barnet i armene sine. Min forståelse av dette er at det bidrar til å gi barnet miksede signaler som barnet er alt for lite til å greie å skille fra hverandre. Dette vil være utelukkende negativt for barnet, fordi negative følelser ofte oppleves som sterkere enn positive følelser. Barna hermer etter foreldrene sine, så hvis foreldrene viser utrygghet, vil det være sannsynlig at barnet gjør det samme. Informant C snakket også om kroppsspråket til foreldrene under tilvenningen, der ble det sagt at de snakker med foreldrene når de ankommer barnehagen at kroppsspråk er viktig, og at barna plukker opp hvis foreldrene er nervøse. Ut fra dette tenker jeg at vi som arbeider i barnehagen kan og bør være rollemodeller for foreldrene som kommer sammen med barn på tilvenning. Det vil være viktig for en usikker forelder å kjenne på og å få støtte fra oss i barnehagen om at her er det trygt og godt, barnet vil få den omsorgen det trenger og ikke minst lek og læring. Dette handler ikke bare om omsorg for barnet, men også omsorg ovenfor familien, barnet og dets omsorgspersoner. Vi skal ta vare på det kjæreste de har mange timer om dagen, nesten hver eneste dag. Det er helt naturlig at foreldrene kan være usikre i en slik setting. Her oppfatter jeg Bion's teori om forholdet mellom den som rommer og den som blir rommet – Container – contained (Rzadkowaska, 2023). Jobben barnehagen gjør med å trygge foreldrene gjør de mer rustet til å trygge og dermed romme barnet.

Informant D fortalte at de ønsker at foreldrene skal ta med barnet på besøksdag i barnehagen før barnet starter. Dette understreker hun at for å trygge barnet – men også at foreldrene skal få mulighet til å bli kjent med barnehagen før barnet starter. Personlig har jeg to hatter når jeg leverer mine barn i barnehagen, jeg er mamma og jeg er pedagog. Og selv om jeg vet viktigheten av mitt eget kroppsspråk når jeg leverer barna så er det fryktelig vanskelig når barna mine gråter og bare vil være i armene mine. Hvor lett er det da å vise at en er trygg? Selv om jeg vet hva som er «riktig» og best for barna. Her tenker jeg ut fra måten informant D gjør besøksdag i barnehagen før barnehagestart som viktig. Det er en viktig faktor i å trygge

foreldrene før barnehagestart, de blir kjent med avdelingen, har ansikt å koble til navnet fra informasjonsskrivet og har mer tyngde i ryggsekken til å være trygg og da også fremstå trygg på barnehagen for barnet. Da tenker jeg at jobben vi gjør i foreldresamarbeidet og som støttespillere for foreldrene er svært viktig, da opplever jeg at ringvirkningene resulterer i at det er enklere for barnet å føle på trygghet. Igjen synes jeg Liten og ny-prosjektet er svært spennende da de fokuserer veldig på foreldresamarbeid og hva denne forskningen vil ha av betydning for barnet (Drugli, 2020).

Videre snakket hun om at i de nevnte informasjonsskrivene som ble sendt ut før oppstart, lå det også med informasjon til foreldrene om hvordan de kunne forberede barnet best mulig på barnehagestart, og tips til hvordan foreldrene kunne forholde seg til barnehagen og pedagogene den første tiden. Det bør kanskje være enklere for foreldrene å få et skriv om slik informasjon å sette seg inn i før oppstart, i stedet for å få denne informasjonen for eksempel muntlig den første dagen på tilvenning. Det er mye annet som tar fokuset enn å ta inn over seg informasjon som man kanskje egentlig burde inneha før man kommer på første dag med tilvenning. Det er også fint for pedagogen eller den voksne som skal ta mot dette barnet og foreldrene på tilvenning. Det er mye annet som er ønskelig å ha i fokus de første dagene, som for eksempel å sitte på gulvet å bli kjent med barnet, dets lekemønster, trygghetssøking, hva de liker å spise og mye mer. Det meste av dette tas gjerne i en oppstartssamtale, men mye blir likevel snakket om når man har barnet sammen med seg.

Besøksdager i barnehagen før oppstart kan være en måte å gjøre både barn og foreldre litt kjent med og i barnehagen. I en av barnehagene hadde de besøksdager hver eneste torsdag fra mars til august, der de kunne komme og leke i en time inne eller ute på avdelingen de skulle starte på. Dette er like mye et arbeid som kan trygge foreldrene å gjøre de klare for at barnet skal begynne i barnehagen, som det er å gjøre barnet kjent med rommene og ansiktene til de voksne. Jeg ser en verdifull sammenheng mellom Bronfenbrenner's økologiske utviklingsmodell, den viser viktigheten med å se hvordan de ulike nivåene jobber sammen. Når en ser på barnet, foreldrene og barnehagen i modellen tenker jeg det er avgjørende at foreldrene og barnehagen som mikronivåer jobber sammen på mesonivået for å trygge barnet.

Flere informanter snakket tidlig om at de anbefalte kortere dager for barna den første tiden dersom det var mulig. Winnicott (referert i Abrahamsen, 2013) mener at vi bør gi barna «verden i små doser», og dette kan sees på som kortere dager i en periode med mange nye

inntrykk og mennesker før de øker lengden på dagene etterhvert. En av informantene mente at hun merket forskjell på hvor slitne barn som var nye på avdelingen og de som hadde vært på avdelingen en stund. Dette er individuelt hvordan en best kan løse eventuelle kortere dager, og Broberg, Hagström & Broberg (2014, s. 131) skriver at tilvenningen har tre formål som alle omhandler å trygge de minste barna i barnehagen til å være uten foreldrene i en viss tidsramme. Som flere informanter uttrykker er det på langt nær alle foreldre som har mulighet til å ta korte dager. Dette opplevde jeg alle informantene var innforstått med men at de gikk ut med en klar anbefaling om.

Gjennom å legge mye tid og krefter i å skape et godt foreldresamarbeid kan en lære mye om barnet før det starter i barnehagen, som igjen resulterer i flere verktøy de ansatte på barnets avdeling kan bruke for å gi barnet en god start i barnehagen. Evertsen-Stanghelle (2018) snakker varmt om bruk av overgangsobjekt som for eksempel koseklut eller bamse når barnet starter i barnehagen. Når avdelingen er bevist på å jobbe for å skape et godt foreldresamarbeid er et ledd i dette gjerne å fortelle hva overgangsobjekt er og hva det representerer for barnet i overgangen mellom hjem og barnehage. Informant C forklarte at de på hennes avdeling tok overgangsobjekt veldig seriøst og spør foreldrene som ikke har tatt med noe barn har kjært om å ta det med neste dag.

Overgangsobjekt virker det som alle barnehagene bruker, i stor eller mindre grad. Det er også et konkret eksempel på at ulike nivå i Bronfenbrenners modell påvirker hverandre. Informant A forklarte at de hadde et barn som ikke brukte noen form for koseelement i livet sitt og foreldrene ikke hadde noe å ta med. Da fant informant A ut at barnet brukte å sove i vogn og dette ble barnets overgangsobjekt i barnehagen. Dette gjorde informant A selv om de brukte madrasser og tepper på den aktuelle avdelingen i leddet for å skape god barnehagestart for det aktuelle barnet. Et overgangsobjekt er noe som betyr noe for barnet, det er lett å tenke at dette er smokk, koseklut eller en bamse, men det kan være hva som helst som barnet finner trøst og trygghet i. Vognen fra eksemplet til informant A ble omtalt som et trygt hus for barnet der barnet kunne trekke seg tilbake å føle seg trygg. I rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver står det: «Personalet skal sørge for at alle barn opplever trygghet, tilhørighet og trivsel i barnehagen» (Kunnskapsdepartementet, 2017). Ved at de ansatte i barnehagen deler informasjon om overgangsobjekt med foreldrene og veileder de hvis foreldrene ikke helt vet hvilket objekt de skal sende med i barnehagen tyder på at de ansatte på avdelingen har gjort seg positive erfaringer med bruk av overgangsobjekter for å skape en god start i barnehagen

for de minste barna. Informantene mener at overgangsobjektet til barnet er ekstra viktig når barnet skal sove eller trenger mer trøst enn en de ansattes trygge havn kan gi i overgangen mellom hjemmet og barnehagen. Abrahamsen (2015) støtter dette og sier at et overgangsobjekt kan ha en evokativ funksjon, altså at overgangsobjektet vekker minner hos barnet som barnet selv ikke greier å finne frem til på egenhånd.

5.5 Primærkontakt

Alle informantene forklarte at de brukte en form for primærkontakt som utelukkende har ansvar for ett barn i tilvenningsperioden. Hovedoppgavene til primærkontakten er å bli kjent med barnet og skape en tilknytning slik at barnet føler tilhørighet i barnehagen. Killén (2017), Drugli (2017) og Evertsen-Stanghelle (2018) har alle forklart viktigheten av bruk av primærkontakt når barnet starter i barnehagen. Når barnet starter i barnehagen er det enklere for barnet – og foreldrene å kunne skape et bånd til de ansatte ved at de får en fast voksen å forholde seg til under tilvenningen (Brandtzæg et al., 2013). Det var stor variasjon blant informantene angående hvordan de i praksis løste det med primærkontakt. Informant D lot barnet velge voksen selv, informant C hadde forhåndsvalg uten mulighet til å bytte dersom dette ikke var en god match, informant A & B hadde forhåndsbestemt en voksen men med mulighet for å bytte dersom det ble behov for det. Felles for alle barnehagene var at det ikke nødvendigvis måtte være en pedagog som tok jobben som primærkontakt, dette kunne også være barne- og ungdomsarbeidere eller assistenter.

Informant C velger ut en primærkontakt før barnet starter i barnehagen. Hun ser hvem som har kapasitet til å ta på seg et barn og planlegger etter det. Her viser informant C at hun vet viktigheten av at barnet har en primærkontakt som er tilgjengelig for barnet ved at denne personen har tid og rom til akkurat det barnet som skal starte på avdelingen. Når primærkontakten har et mindre antall barn er det større sannsynlighet for at primærkontakten har mulighet til å se barnet og barnets behov (Drugli, 2017). Informant A og B forhåndsvelger primærkontakt før barnet starter men har mulighet til å bytte på underveis dersom barnet viser at det ikke fungerer med den eventuelle valgte primærkontakten. Informant A fortalte at det eneste hun fokuserer på når hun lager plan for primærkontakt og barn er at primærkontakten ikke går i redusert stilling. Hvis primærkontakten går i redusert stilling kan dette være svært sårbart for barnet dersom primærkontakten er borte en dag eller to i starten. Her viser informant A at hun velger primærkontakt ut fra erfaringer hun har gjort seg for å sikre at barna får stabile voksne som kan være tilgjengelig alle dager i uken (Drugli, 2017).

Informant D var veldig klar på at hun hadde gjort seg erfaringer med at det ikke bare var pedagoger som kunne fungere utmerket som primærkontakt. Hun forklarte videre at for å kunne egne seg som primærkontakt må det være en person som gir omsorg, er tilgjengelig for barnet og ser barnets behov. Hun sa videre at de hadde en assistent på avdelingen som hun opplevde greide å observere og respondere på de minste barnas signaler bedre enn noen av pedagogene på avdelingen. Her er det tydelig at informant D har analysert egen praksis og sett at denne ansatte på sin måte gjør at barna føler trygghet tidligere enn noen andre på avdelingen. Videre forteller hun at hun ikke har noen fastsatt primærkontakt for barnet når barnet starter i barnehagen. Hun mener at et ledd i å gi barnet en god start i barnehagen er å gi barnet mulighet til å velge voksen selv. Hun møter barnet og omsorgspersonene til barnet i gangen og tar de med inn på avdelingen. Når barnet har vært på avdelingen en stund lar hun barnet velge i form av å vise hvem barnet har fått best kjemi med. Ut fra dette blir valg av primærkontakt tatt. Hun forteller at gjennom tiden hun har jobbet på småbarnsavdeling i barnehage har hun erfart at det ikke er alle personligheter som matcher. Nordli & Thormodsæter (2010) skriver at de som jobber i barnehagen hele tiden skal være varsom og vise respekt for barns opplevelse av deres verden. Ved at informant D lar barnet selv velge primærkontakt lar hun også barnet være med å medvirke i sin egen hverdag og sitt eget liv.

Brandtzæg et al. (2013) skriver at når en tar i bruk primærkontakt handler det om å se og høre på barnets behov der det er mulig. Informant A & B fortalte at de gjerne bytter primærkontakt underveis i tilvenningsperioden dersom dette viser seg å være nødvendig. Informant A forteller videre at dette kan være sårbart på avdelingen dersom det er en voksen som alltid er den som blir byttet ut eller ikke valgt. Hun forteller at dette kan gjøre at noen i personalet føler at de ikke strekker til som voksen og som omsorgsperson. Hun sier videre at det er barnets behov som kommer først og at slike hendelser eventuelt blir tatt opp på møter. Informant A viser kompetanse om tilknytningsteori med å tillate å bytte primærkontakt underveis at hun ser barnet og viktigheten av å ha en trygg person tilgjengelig som er med på å dempe barnets indre stress og skaper en trygg base (Drugli, 2017). Dette er en måte å hjelpe barnet å håndtere overgangen fra hjem til barnehage på en god og trygg måte. Dersom barnet er med voksne som ikke greier å lese barnet og barnets signaler er det for barnets beste å bytte primærkontakt (Abrahamsen, 1997). Å bytte primærkontakt om noe ikke stemmer ser jeg på som at de voksne lytter til de signalene barnet sender og tar barnet på alvor. Jeg skjønner hva informant A sier i forhold til at det kan bli sårbart om det er en voksen som sjelden blir valgt eller ofte byttet ut, men det handler i hovedsak om barnets følelser, deretter foreldrene. I

tillegg er det ikke slik at alle barna føler at de har god relasjon til alle de voksne på avdelingen, det betyr ikke at barnet ikke kan søke omsorg og trøst hos alle, men foretrekker en annen. Det er det samme for oss voksne, det er ikke alle vi får automatisk gode relasjoner til. Både voksne og barn har egne og unike personligheter, og man kan ikke forvente at alle skal ha like god relasjon til alle på en avdeling i en barnehage med en gang en går inn døra. Her tenker jeg at noen relasjoner må jobbes med over tid og at det da er fint at barnet har sin primærkontakt på avdelingen når barnet og de øvrige ansatte på avdelingen skal bli kjent og skape en god relasjon. Flere av informantene forteller at barnet blir forttere trygg dersom foreldrene viser at de er trygge. De bruker med andre ord foreldrene sine for å bli trygge på andre. Dette er et eksempel på forståelse av tilknytningshierarkiet hvor barnets primære tilknytningsperson, her barnets foreldre, er på toppen av hierarkiet. Det er også tydelig at tilknytningen som skjer på nivå to er avhengig av at barnets primære tilknytningsperson er med for at barnet skal være i stand til å skape sekundære tilknytninger, her til de som jobber på avdelingen (Evertsen-Stanghelle, 2018). I arbeidet med å skape relasjoner til nye voksne er det viktig for barnet å ha med seg sin trygge havn. Etterhvert kan primærkontakten i barnehagen være en fungerende trygg havn for barnet som er en medvirkende faktor til at barnet blir mottakelig for å få relasjoner med flere og flere av de voksne på avdelingen. I arbeidet med å skape gode relasjoner ser jeg på tilknytningshierarkiet som et visuelt verktøy i tilvenning og tilknytningsarbeidet når de minste starter i barnehagen.

Evertsen-Stanghelle (2018) skriver at dersom barn opplever å være uten en trygg havn vil de få forhøyet stressnivå, dette kan bidra til at barnet ikke får trygg tilknytning til en sekundær omsorgsperson. Dette kan igjen bidra til at barnet får mindre heldige mestringsstrategier. Når en bytter primærkontakt legger en til rette for at barnet skaper en trygg relasjon og ser til at barnet skaper en trygg base med en av de ansatte på avdelingen. Denne ansatte vil senere kunne hjelpe den andre ansatte som barnet ikke i utgangspunkt matchet med å lære å kjenne dette barnet slik at de også kan få en god og trygg relasjon.

Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver skriver at:

Omsorg er en forutsetning for barnas trygghet og trivsel, og for utvikling av empati og nestekjærlighet. Barnehagen skal gi barna mulighet til å utvikle tillit til seg selv og andre. I barnehagen skal alle barna oppleve å bli sett, forstått, respektert og få den hjelp og støtte de har behov for. Barnehagen skal aktivt legge til rette for omsorgsfulle relasjoner mellom barna og personalet og mellom barna, som grunnlag for trivsel,

glede og mestring. Personalet skal arbeide for et miljø som ikke bare gjør barna til mottakere av omsorg, men som også verdsetter barnas egne omsorgshandlinger (Kunnskapsdepartementet, 2017).

Ut fra det rammeplanen sier, så stiller jeg meg spørsmålet om hvordan barnehagen legger til rette for at barna skal kunne få omsorgsfulle relasjoner med personalet, og de andre barna. Og hvordan jobbes dette med i praksis? Alle brukte primærkontakt i deres arbeid med å skape en god start for de minste barna i barnehagen. Dette tyder på at det er både tradisjon, men også gode erfaringer med bruk av primærkontakt som gjør at dette år etter år blir tatt i bruk. Gjennom det alle informantene fortalte underveis i intervjuet viser det at hovedgrunnen til at de tar i bruk primærkontakt er ønsket om at barnet skal føle trygghet og tilknytning i en så sårbar situasjon som overgangen fra hjemmet til barnehagen. Barna får ved bruk av primærkontakt mulighet til å skape en trygg tilknytningsrelasjon til barnehagen og på samme tid erfart ordningen med primærkontakt som positiv i utviklingen av nærhet (Drugli, 2014).

5.6 Tilknytningsarbeidet

Alle informantene mine har satt av en viss tid til tilvenning i starten, som samtlige mener er en stor del av arbeidet med å skape en god start i barnehagen for de minste barna i barnehagen. For noen av informantene er startfasen i barnehagen tre dager, for andre en uke eller flere måneder. Brandtzæg et al. (2013) påpeker at det er viktig å sette av god tid til tilvenningen hos de yngste barna da dette er en faktor som er med på å skape god barnehagestart og samtidig unngå utrygg tilknytning senere i barnets barnehagehverdag. Drugli (2017) understreker at selve tilvenningsfasen til barnet ikke utelukkende består av de første dagene barnet er i barnehagen. For mange vil det ta et halvt barnehageår før de følelsesmessig er til stede i barnehagen. Med denne kunnskapen kan en si at fokuset på tilknytning må være konsekvent og hele tiden. Og for å skape en god start for de minste barna i barnehagen og for å trygge foreldrene deres er det viktig å ha solid kunnskap om tilknytningsarbeid og hvordan en kan jobbe for å skape trygg tilknytning ut over den første uken i barnehagen. For god start i barnehagen handler om veldig mye mer enn de første tre dagene.

Tilknytningsarbeidet omhandler egentlig alt jeg tidligere har nevnt i drøftingen, og mye mer som vi ikke har rom for å gå inn på i denne oppgaven. Starten av tilknytningsarbeidet er når det sendes ut informasjonsskriv til foreldrene, allerede da starter mest sannsynlig foreldrene å

snakke med barna om barnehage og barnehagestart og tilknytningsarbeidet til barnehage er i gang. Veldig mange barnehager har besøksdager i ulik grad, som er en veldig stor del av tilknytningsarbeidet. Det å få et forhold til barnehagen og de voksne uten at barnet skal være igjen i barnehagen uten foreldrene legger et grunnlag for at tilknytningsarbeidet under tilvenningen skal ha så gode forutsetninger som mulig. Alt dette er tilknytningsarbeid som gjøres før barnet i det hele tatt har startet i barnehagen, men likevel har det allerede krevd en del jobb og tid både for foreldrene og for de voksne i barnehagen. Dette er arbeid jeg ser på som viktig og jeg tror alle parter vil sette pris på når overgangen mellom hjem og barnehage skjer.

Videre vil tilknytningsarbeidet dreie seg om alt man gjør, sier og foretar seg sammen med foreldrene og barnet som starter. Hvordan man bruker tiden og legger til rette for å skape en trygg tilknytning til både foreldrene og barnet. Tetzchner (2005) mener at tilknytning handler om å skape relasjoner og være i samhandling med andre mennesker. Så ut fra det Tetzchner (2005) sier er tiden vi bruker på å skape trygg tilknytning til både foreldrene og barnet avgjørende for å legge til rette for god start i barnehagen for de minste. Ut fra intervjuene oppfatter jeg at det kan være store individuelle forskjeller fra barnehage til barnehage, eventuelt fra avdeling til avdeling innad i samme barnehage, til og med forskjellig ut fra hvilken voksen som har ansvar for tilvenningen. Ut fra det vil det være vanskelig å kunne beskrive direkte hva og hvilket tilknytningsarbeid som bør utøves. Det som er viktig å nevne er at tilknytningsarbeidet som skjer i barnehagen skjer lenge etter barnet er ferdig med sine tre eller fem dager tilvenning med foreldrene sine som støtte. Tilknytningsarbeidet er en flytende prosess som tar plass i barnehagen fra den dagen barnet starter til det slutter.

5.7 Viktige nøkkelord

I følge Brandtzæg et al. (2013) er kvaliteten som utøves i barnehagen avhengig av de ansatte og deres evne til å legge til rette for gode relasjoner. Informantene mine nevnte noen nøkkelord hver som de anser som viktige i jobben med å skape god barnehagestart for de minste barna i barnehagen. Noen av nøkkelordene var: ekte glede, tålmodig, tilstedeværelse, forutsigbart og foreldresamarbeid. Når disse nøkkelordene blir husket og ikke minst brukt i arbeidet med god barnehagestart vil de ansatte på avdelingen enklere møte barnet med respekt og forståelse, samtidig vil det være enklere å ha større forståelse for barnets reaksjoner (Drugli, 2013). Informantene har gjennom sine viktige nøkkelord fortalt hva de mener er viktig i møte med barnehagestart, og et fellestrekk er tilstedeværelse. Trygghets sirkelen

støtter dette og viser til at barnet hele veien trenger tilstedeværende voksne som kan veilede, hjelpe, se barnet og gi støtte (Brandtzæg et al., 2013).

Når jeg transkriberte spørsmålet om viktige nøkkelord ble jeg undrende på svarene, for hva er en god barnehagelærer? Og hvilken profesjonsutøver trenger små barn? I nøkkelordene så er det ingen av informantene som nevner ord som COS, trygghets sirkelen, trygg base eller kognitiv utvikling, men de ordene de sier kan bety minst like mye. Ved å være en profesjonsutøver som utøver nøkkelordene som ble nevnt kan de være med på å skape gode forutsetninger for god barnehagestart. Trekker vi det lengre så kan vi tenke at nøkkelordene informantene nevner handler om voksenrollen er med på å skape det Brandtzæg et al. (2013) kaller en barnehage av høy kvalitet.

5.7 Relasjonskompetanse

Informant D sier at atmosfæren har mye å si når de ønsket nye barn velkommen på avdelingen. De ønsker ikke at det er mange barn i rommet når barnet ankommet og de har gjort et bevisst valg om å konsekvent sitte på gulvet for å kunne være tilgjengelige for barnet. Da kan barnet selv velge om de vil søke fanget eller utforske avdelingen. Dette er det John Bowlby beskrev som «secure base» der personalet på avdelingen jobber mot og for at de skal bli barnets trygge base. Røknes & Hansen (2012) forklarer hvorfor det er viktig å inneha kunnskap om relasjonskompetanse og oppmerksomme voksne og viktigheten av å være der barnet er. Gerd Abrahamsen mener at ved å være barnets trygge base må omsorgspersonene være imøtekommende barnas behov for trygghet og bekreftelse ved å være tilstede (Alvestad, 1999). Her er vi også inne på Bronfenbrenner (1979) utviklingsøkologiske perspektiv, nivå 2. Mesonivået knytter sammen de forskjellige mikrosystemene, dette er blant annet hjemmet og barnehagen. Barnet beveger seg her mellom forskjellige mikronivåer, hjemmet og barnehagen og det skapes forbindelser mellom de to nivåene. Alle informantene snakket om viktigheten mellom samarbeidet mellom hjemmet og barnehagen, Bronfenbrenner (1979) mente at mesosystemet i det utviklingsøkologiske perspektivet skaper samtale rundt grunnleggende verdier. Dette er med på å skape trygghet og balanse for barnet. Når mesosystemet fungerer skaper dette gode muligheter for barnets utvikling. Bronfenbrenner skriver også at barnet oppnår så godt som optimal utvikling når barn og voksne får felles verdier og erfaringer (Bronfenbrenner, 1979). Bronfenbrenner's modell visualiserer hvor mange elementer som påvirker hverandre og som påvirker barnet og barnets barnehagestart i stor grad. Det er mange ulike rammefaktorer, informantene nevnte for eksempel at foreldrene gjerne bare har tre dager

betalt fra jobben for å være med på tilvenningen med barnet. Dette utsagnet får meg til å undre på om barnets beste er i fokus når samfunnet rundt krever at barnet skal være tilvent til barnehagen etter tre dager? Bronfenbrenner's modell viser oss at makronivået som styrer hvor lenge foreldrene kan og skal være med. Det er formelle og uformelle institusjoner på samfunnsnivå som sier at foreldrene skal slippe barnet etter tre dager. Dette har liten og nyprosjektet tatt på alvor (Drugli, 2020). Her forteller den ene informanten at de krever at foreldrene er med fem dager, som kanskje er bedre for barnet – men hvordan skal foreldrene gjøre det mulig når samfunnet sier at tre dager er nok? Kanskje er det dermed avgjørende for barnet med det informantene nevner om besøksdager i forkant for å gjøre forarbeidet til tilvenning lengre.

6. Avslutning

I denne masteroppgaven har jeg undersøkt hvordan barnehagepersonalet kan legge til rette for en god barnehagestart for de yngste barna i barnehagen. Ved å gjennomføre en kvalitativ studie prøvde jeg å finne svar på hvordan barnehagelærere jobber med barnehagestart – både før barnet starter og i tilvenningsperioden. Jeg prøvde også å finne ut hva de så på som avgjørende for å skape en god start og hvilke erfaringer de har gjort seg.

Alle barnehagelærerne som ble intervjuet hadde alle en form for rutine eller mal på hvordan de gjennomfører tilvenning. I tilvenningen av de minste barna i barnehagen har det kommet frem at dette er en prosess som krever kompetanse om barn, tilvenning, tilknytning, foreldresamarbeid og ulike ferdigheter som pedagog. Gjennom intervjuprosessen har jeg fått innblikk i prosesser informantene legger til rette for som er med på å gjøre at barna og deres foreldre skal føle seg trygge i det barnet starter i barnehagen. Personalet på avdelingen barnet skal starte på bør tilegne seg ny og oppdatert kunnskap om de minste barna for å kunne forstå de og ha mulighet til å møte barnet der de er. Det er når det legges til rette for å bli kjent med barnet og foreldrene det skapes tillit slik at et er mulig å tilby både omsorg og trygghet. Dette er et viktig steg i arbeidet med relasjonsbygging som oppleves som en svært viktig brikke i tilvenningsprosessen.

Det er stor variasjon på hvordan de ulike barnehagene praktiserer tilvenningsperioden, men felles for alle var bruk av primærkontakt. Hvordan denne primærkontakten ble brukt var dog

ulikt. Noen av informantene hadde fastbestemt primærkontakt før barnet startet uten mulighet for å gjøre om på det, andre hadde fastbestemt med mulighet for å gjøre om på et og den ene informanten la til rette for at barnet selv skulle få velge sin primærkontakt. Som tidligere nevnt mente Bowlby (referert i Drugli, 2017) sier at det er i oppstartsfasen for de minste barna det skal knyttes gode relasjoner mellom barnet, foreldrene og primærkontakten. Dette er med på å fungere som brobygger i arbeidet med å skape tilknytning til det enkelte barnet i oppstartsfasen. Dette gir barnet mulighet til å utforske det nye miljøet med mulighet for å returnere til sin trygge base, dette oppleves som viktig for barnet når livet kan føles overveldende for de minste. Röhle (2015) mener at det er forutsetning for barnet å ha tilknytning til en voksen på avdelingen for å kunne slippe seg løs å leke og skape relasjoner med andre barn på avdelingen.

Jeg opplever at informantene er fornøyde med sin måte å organisere tilvenning på, selv om den er ulik fra avdeling til avdeling. Gjennom mine funn og teori har jeg den oppfatning av at for å kunne skape god barnehagestart for de minste barna i barnehagen er fokus på foreldresamarbeid svært viktig. Når den voksne i barnehagen skaper god relasjon med foreldrene i tilvenningsfasen sender de voksne ut signaler til barnet om at den nye relasjonen er god (Drugli, 2017). Gjennom intervjuene ble overgangsobjekt tatt opp og flere av informantene anbefaler foreldrene å ta med dette når barnet starter i barnehagen. Dette opplever jeg som et element som er med på å skape trygghet for barna.

Tilvenningsperioden sett i tidsperspektiv er varierende. Alt fra at barnehagen krever tre til fem dager tilstedeværelse av foreldrene. Disse dagene skal ikke brukes bare på å trygge barna i oppstarten, men også foreldrene slik at samarbeidet mellom foreldrene og barnehagen skal være preget av tillit og trygghet (Drugli, 2017). Jeg opplever tilvenning som en levende prosess der det finnes få fasitsvar. Når en jobber med mennesker må en gå inn med kontinuerlig kritisk refleksjon over egne handlinger og valg underveis. Både handlingene de ansatte utfører og valg de ansatte gjør er med på å avgjøre hva barnet opplever som god start i barnehagen.

6.1 Videre forskning

Mer forskning på hvordan det tilrettelegges for å skape god start i barnehagen for de minste tenker jeg er med på å skape bevissthet rundt potensialet som er i en småbarnsavdeling. Dette vil også være med på å heve kvaliteten rundt overgangen fra hjem til barnehage, samt sikre at alle barn får en god start i barnehagen.

Slik kapittelet om forskning på barnehagefeltet viser er det forsket svært lite på de minste barna i barnehagen. Mye av forskningen er fra andre land, eller sier lite eller ingenting om det som mange vil tenke er hovedessensen i denne sammenhengen. Det er ønskelig med forskning som sier noe om hvordan en skaper god start i barnehagen for de minste barna. Slik vist i kapittelet om barnehagen i et samfunnsmessig perspektiv vises det at det er et stort press om at alle skal i barnehage, også de minste.

I intervjusituasjonen var spørsmålene som ble stilt utelukkende med fokus på barnehagelærerens erfaringer og ikke fokus på begrunnelser for det arbeidet de gjør. Men underveis i intervjuet begrunnet de deler av hvorfor de tenkte og gjorde som de gjorde uoppfordret. Det kunne vært både lærerikt og interessant å grave dypere om begrunnelser for hvorfor de har gjort valgene de har, på for eksempel primærkontakt og lengden på tilvenningsprosessen. Er for eksempel lengden på tilvenningen og bruk av primærkontakt brukt fordi det alltid har blitt brukt i barnehagen, eller er det barnehagelærerne som har tatt beviste valg på disse punktene.

Et av funnene som overrasket mest i denne studien var forskjellen i svarene informantene gav. Når jeg jobbet med intervjuguiden var jeg veldig klar på at denne studien utelukkende skulle handle om erfaringene deres med god barnehagestart, det skulle ikke handle om faktorene rundt. Ei heller skulle informantene testes i hvor mye de kunne om enkelttema. De forskjellige informantene viste at de hadde ulik kunnskap angående god barnehagestart for de minste barna. Dette ser vi i svarene som ble gitt, noen hadde gode begrunnelser for at de brukte for eksempel trygghetssirkelen, andre hadde ikke hørt om den. Noen tenker at overgang hjem barnehage, også kalt tilvenningsperioden varer i tre dager. Andre mener at den varer i flere måneder. Dette kan være med å skape store forskjeller i det pedagogiske tilbudet som gis når det kommer til å skape god start i barnehagen for de minste barna, samt at det er tilfeldig hvilket tilbud barna får på de ulike avdelingene. En kan ikke si at det ene tilbudet er bedre enn det andre, men en kan se at det er muligheter for at barn ikke får det samme pedagogiske tilbudet i forskjellige barnehager og på forskjellige avdelinger. Dersom en ser på god start i barnehagen for de yngste gjennom hva de forskjellige barnehagelærerne har gjort seg erfaringer med, vil dette være med på å påvirke tilbudet som gis når barnet starter. Statistisk signifikant forskning som sier noe om hvilke rammer som er fordelaktige for de minste barna når de starter i barnehagen hadde kunne gitt mer svar på hva god start i barnehagen er.

Slik teorien og informantene viser er det store forskjeller fra avdeling til avdeling i forhold til hvilke faktorer som kan være viktige i overgangen mellom hjem og barnehage. Forskning som sier noe om hvordan ettåringer har det i barnehagen, hva som skaper en god start for de minste, hvilke faktorer en må tenke på for å gjøre barnehagen til et godt og trygt sted å være og hvordan tilvenning som er best for de aller minste kan være med på å gjøre foreldrene tryggere på valget om å sende ettåringen sin i barnehagen.

Litteraturliste

- Abrahamsen, G. (1997). *Det nødvendige samspillet*. Tano Aschehoug
- Abrahamsen, G. (2015). *Tilknytningsbaserte barnehager*. Universitetsforlaget.
- Ainsworth, M. D., Blehar, M. C., Waters, E., & Wall, S. C. (1978). *Patterns of attachment: A psychological study of the strange situation*. N.J Erlbaum
- Alvestad, M., Gjems, L., Myrvang, E., Storli, J. B., Tunglund, I. B. E., Velde, K. L. & Bjørnestad, E. (11.2019). *Kvalitet i barnehagen*. (Rapport nr. 85). Universitet i Stavanger. https://uis.brage.unit.no/uis-xmloi/bitstream/handle/11250/2630132/Rapport_85.pdf?sequence=3&isAllowed=y
- Alvestad, T. (1999). *0-6: utfordringer og muligheter i barnehagen*. Pedagogisk forum
- Barnehageloven. (2005). *Lov om barnehager LOV-2005-06-17-64*. Lovdata. <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2005-06-17-64>
- Barnehage.no. (2017). *Tryggetssirkelen – COS (Circle of security)*. [Figur]. Barnehage.no. <https://www.barnehage.no/kronikk-laeringsverkstedet-meninger/trygghetssirkelen-som-verktoy-i-tilvenningsperioden/116255>
- Barnekonvensjon. (1989). *Konvensjon om barnets rettigheter (20-11-1989)*. Lovdata. <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1999-05-21-30/bkn>
- Befring, E. (2016). *Forskningsmetoder i utdanningsvitenskap*. Cappelen Damm Akademisk
- Belsky, J. (1986). *Infant day care: A cause for concern? Zero to Three*. Guilford Press
- Belsky, J. (1988). *The “effects” of infant day care reconsidered. Early Childhood Research Quarterly*. Guilford Press
- Belsky, J. (2001). *Developmental risks (still) associated with early child care*. The Association for Child and Adolescent Mental Health. <https://acamh.onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/1469-7610.00782>
- Berg, A., & Kippe, K. (2006). *Småbarnas kroppslige verden*. SEBU forlag.
- Belsky, J. (2009). *Early day care and infant-mother attachment security: Encyclopedia on*

- early childhood development*. [Doktorgradsavhandling, University of California].
Encyclopedia. <http://www.child-encyclopedia.com/documents/BelskyANGxp-Attachment.pdf>
- Bowlby, J. (2005). *A secure base*. Routledge.
- Brandtzæg, I., Smith, L., & Torsteinson, S. (2011). *Mikroseparasjoner, tilknytning og behandling*. Fagbokforlaget
- Brandtzæg, I., Torsteinson, S., & Øiestad, G. (2013). *Se barnet innenfra, hvordan jobbe med tilknytning i barnehagen*. Fagbokforlaget .
- Broberg, M., Hagström, B., & Broberg, A. (2014). *Tilknytning i barnehagen: Hva betyr trygghet for lek og læring* . Oslo: Cappelen Damm Akademisk .
- Bronfenbrenner, U. (1979). *The ecology of human development: Experiments by nature and design*. Harvard University Press.
- Bø, I. (1985). *Barn i miljø: oppvekst i en utviklingsøkologisk sammenheng*. Cappelen.
- Dalland, O. (2017). *Metode og oppgaveskriving*. Gyldendal akademisk
- Den nasjonale forskningsetiske komité for samfunnsvitenskap og humaniora.
(2021). *Forskningsetiske retningslinjer for samfunnsvitenskap og humaniora*. <https://www.forskningsetikk.no/retningslinjer/hum-sam/forskningsetiske-retningslinjer-for-samfunnsvitenskap-og-humaniora/>
- Drugli, M. B. (2014). *Emosjonell utvikling og tilknytning*. I V: Glaser, I. Størksen. & M.B. Drugli, *Utvikling, lek og læring i barnehagen. Forskning og praksis*. Fagbokforlaget.
- Drugli, M. B. (2017). *Liten i barnehagen*. Cappelen Damm
- Drugli, M. B. (2020). *Delrapport for folkehelseprosjektet «Liten og ny i barnehagen»: Evaluering av trinn 2* (Skriftserien til Regionalt kunnskapssenter for barn og unge – Psykisk helse og barnevern, RKBU Midt-Norge ; 11-2020). NTNU ; Regionalt kunnskapssenter for barn og unge - Psykisk helse og barnevern. <https://www.ntnu.no/documents/10293/1263899358/Rapport+11-2020+-+Delrapport+for+folkehelseprosjektet+Liten+og+ny+i+barnehagen+-+Evaluering+trinn+2.pdf/05dc2c67-aad3-6436-c5ad-ad1bdb2f8c05?t=1597666978925>
- Dæhlen, M. & Jakobsen, S. E. (2021). *Barnehageforskning: Hvorfor er forskere så bekymret*

for ettåringene våre? Forskning.no <https://forskning.no/barn-og-ungdom/barnehageforskning-hvorfor-er-forskere-sa-bekymret-for-ettaringene-vare/1876605>

Einarsdottir, J., Purola, A-M., Johansson., E, Brostrøm, S. & Emilson, A. (2015) *Democracy, caring and competence: values perspectives in ECEC curricula in the Nordic countries*. International Journal of Early Years Education, <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/09669760.2014.970521>

Ertesvåg, S. K., & Roland, P. (2015). *Ledelse av endringsarbeid i barnehagen*.

Evertsen-Stanghelle, C. (2018). *Livsmestring og livsglede i barnehagen*. Cappelen Damm Akademisk

Glaser, V. (2018). *Foreldresamarbeid i barnehagen, barnehagen i et mangfoldig samfunn*. Universitetsforlaget.

Gode barnehager for barn i Norge. (u. å). *Om prosjektet*. Hentet 9. april 2023 fra <https://goban.no/om-prosjektet/>

Harrison, L. & Unger, J. (2002). *Maternal employment and infant-mother attachment security at 12 months postpartum*. American Psychological association. <https://psycnet.apa.org/doiLanding?doi=10.1037%2F0012-1649.38.5.758>

Hart, S. & Schwartz, R. (2009). *Fra interaksjon til relasjon, tilknytning hos Winnicot, Bowlby, Stern, Schore & Fonagy*. Gyldendal Akademisk

Imsen, G. (2005). *Elevers verden: Innføring i pedagogisk psykologi*. Universitetsforlaget.

Jacobsen, D. I. (2013). *Forståelse, beskrivelse og forklaring*. Høyskoleforlaget

Johannesen, N. & Sandvik, N. (2008). *Små barn og medvirkning – noen perspektiver*. Cappelen Damm akademisk

Killén, K. (2017). *Forebyggende arbeid i barnehagen – samspill og tilknytning*.

Kommuneforlaget

Kleven, T. A., & Hjordemal, F. (2014). *Innføring i pedagogisk forskningsmetode, en hjelp til kritisk tolkning og vurdering*. Bergen: Fagbokforlaget .

Kunnskapsdepartementet. (2009). *Kvalitet i barnehagen*. (St.meld. nr. 41, 2008-2009). Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/stmeld-nr-41-2008-2009-/id563868/sec1>

Kunnskapsdepartementet. (2013). *Framtidens barnehage* (St.meld. nr 24 (2012-2013)). Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/stmeld-nr-41-2008-2009-/id563868/sec1>

Kunnskapsdepartementet. (2017). *Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver*. Utdanningsdirektoratet.

Kunnskapsdepartementet. (2022). *Kompetanse for fremtidens barnehager*. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/kompetanse-for-fremtidens-barnehage/id2933368/>

Kunnskapsdepartementet (2023). *Barnehagen for en ny tid*. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/barnehagen-for-en-ny-tid/id2959402/>

Kvale, S. & Brinkmann, S. (2015). *Det kvalitative forskningsintervju*. Gyldendal

Kvarv, S. (2021). *Vitenskapsteori: Tradisjoner, posisjoner og diskusjoner*. Novus AS

Løkken, G. (2004). *Toddlerkultur*. Cappelen Akademisk forlag

Marvin, B., Cooper, G., Hoffman, K. & Powell, B. (2002). *The circle of security project*

Attachment based intervention with caregiver-pre-school child dyads. Pubmed.

<https://www.researchgate.net/publication/11309575> The Circle of Security project Attachment-based intervention with caregiver-pre-school child dyads

Merleau.Ponty, M. (2004) *The world of perception*. TJ International Ltd.

- Nilssen, V. (2012). *Analyse i kvalitative studier*. Universitetsforlaget
- Nordli, W., & Thormodsæter, B. M. (2010). *Tilstedeværende voksne – medvirkende barn*
Endringsarbeid i barnehagen. Kristiansand: Høyskoleforlaget.
- Nyeng, F. (2012). *Analyse i kvalitative studier*. Universitetsforlaget
- Ogden, T. (1998). *Elevatferd og læringsmiljø: Læreres erfaringer med og syn på elevatferd*
og læringsmiljø i grunnskolen. Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet.
- Os, E., & Winger, N. (2019). *Blikk for barn. Nordisk barnehageforskning, 18*.
<https://doi.org/10.7577/nbf.3419>
- Postholm, M. (2010). *Kvalitativ metode. En innføring med fokus på fenomenologi, etnografi*
og kasusstudie. Universitetsforlaget
- Powell, B., Cooper, G., Hoffman, K. & Marvin, B. (2015). *Trygghetssirkelen – en*
tilknytningsbasert intervensjon. Gyldendal
- Ropeid, K. (2010). Mistillit til førskolelærerne. *Utdanning, (8)*, 14–15
- Rye, H. (2002). *Tidlig hjelp til bedre samspill*. Gyldendal akademisk forlag
- Rzadkowaska, J. (2023). *Wilfred Bion*. I *Store norske leksikon*. Hentet 29. april 2023 fra
https://snl.no/Wilfred_Bion
- Røknes, O. H. & Hansen, P. H. (2012). *Bære eller briste: Kommunikasjon og relasjon i*
arbeid med andre mennesker. Fagbokforlaget
- Röthle, M. (2015). *Fenomenologiske og estetiske tilnærminger*. Cappelen Damm Akademisk
- Sagi, A., Koren-Karie, N., Gini, M., Ziv, Y & Joels, T. (2003, 28 januar). *Shedding Further*
Light on the Effects of Various Types and Quality of Early Child Care on Infant

Mother Attachment Relationship: The Haifa Study of Early Child Care. Society for Research in Child Development.

<https://srcd.onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/1467-8624.00465>

Sjöblom, K. (1976). *Åtte spedbarn begynner på daghjem.* Gyldendal

Smith, L. & Ulvund, S. E. (1999). *Spedbarnsalderen.* Universitetsforlaget

Smith, L. (2002). *Tilknytning og barns utvikling.* Høyskoleforlaget

Statistisk sentralbyrå. (2015, 19. mars). *Barn i barnehage, etter alder og fylke.*

<https://www.ssb.no/262632/barn-i-barnehager-etter-alder-og-fylke>

Statistisk Sentralbyrå. (2023, 10. april). *Barnehager.*

[https://www.ssb.no/utdanning/statistikker/barnehager.](https://www.ssb.no/utdanning/statistikker/barnehager)

Thagaard, T. (2013). *Systematikk og innlevelse, en innføring i kvalitativ metode.*

Fagbokforlaget

Tetzchner, S. V. (2005). *Utviklingspsykologi, barne- og ungdomsalderen.* Gyldendal

akademisk forlag

Thoresen, I. T. (2010). Et brudd med norsk barnehagetradisjon. *Utdanning nr. 7*, s. 38.

Thoresen, I. (2017). *Foreldresamarbeid i barnehagen, til barnets beste.* Cappelen Damm

Akademisk

Tveitereid, S. (2008). *Hva skal vi med barn.* Kagge forlag

Trondheim kommune. (2017). *Liten og ny i barnehagen: Folkehelseprosjekt i Trondheim*

kommune 2018 – 2023. <https://litenogny.com/>

Utdanningsdirektoratet. (2022). *Andel barnehagelærere per fylke, 2021.* [Tabell].

Utdanningsdirektoratet. <https://www.udir.no/tall-og-forskning/statistikk/statistikk-barnehage/analyser/fakta-om-barnehager/tall-om-barnehagen/>

Utdanningsdirektoratet. (2022). *Fakta om barnehager 2021*.

<https://www.udir.no/tall-og-forskning/statistikk/statistikk-barnehage/analyser/fakta-om-barnehager/tall-om-barnehagen/#4-av-10-ansatte-er-barnehagelarere>

Winger, N. & Eide, B. J. (2018). *Barnehagen som samfunnsinstitusjon*. Cappelen Damm Akademisk.

Winnicott, D. W. (1992). *The CHILD, the FAMILY and the OUTSIDE WORLD*. Perseus publishing.

Østern, A. (2016). *Veiledningspraksiser i bevegelse*. Fagbokforlaget

Vedlegg 1. Intervjuguide

Intervjuguide

Innledning:

Jeg vil først og fremst informere om at jeg her er ute etter dine erfaringer, og at ingen svar er feil. Ingen barn eller familier i prosjektet vil bli gjenkjent. Ingen andre enn meg vil få tilgang til å lytte til intervjuet og materialet vil bli slettet etter bruk.

Problemstilling:

Hvordan kan barnehagepersonalet legge til rette for god barnehagestart for de yngste barna i barnehagen?

Spørsmål:

Bakgrunn:

1. Hvor lang praksis har du som barnehagelærer?
2. Hvilken utdanning har du?
3. Hvor mange ansatte og barn er det på din avdeling nå?

Tilknytningsbegrepet

4. Hvordan ville du beskrive god barnehageoppstart for de minste barna?
5. Hva er vanlige rutiner ved oppstart for de minste på denne avdelingen?
6. Hvordan vil du beskrive et barn som har trygg tilknytning i barnehagen?
7. Hvordan vil du beskrive et barn som har utrygg tilknytning i barnehagen?

Erfaringer med å fremme trygge relasjoner

8. Kan du trekke frem et eksempel der det har vært negative episoder i arbeidet med tilknytning på avdelingen du jobber?
Oppfølgingsspørsmål: Hvordan håndterer dere eventuelle situasjoner der barnet trekker seg vekk og er unnvikende når det kommer til voksenkontakt?
9. Kan du trekke frem et eksempel der det har vært positive episoder i arbeidet med tilknytning på avdelingen du jobber?

10. På hvilken måte vil du si dere jobber med å se alle barna på avdelingen?
Oppfølgingsspørsmål: Hva tenker du om barn som sjeldent trenger voksenstøtte på avdelingen?
11. Dersom barn protesterer og/eller gråter mye ved avlevering i barnehagen, hvordan håndterer dere dette?

Tilvenningsperioden

12. Hvor lenge varer tilvenningsperioden for nye barn på din avdeling?
13. Hvilke rutiner har dere i barnehagen før tilvenningsperioden starter?
14. Bruker dere kontaktperson?
Oppfølgingsspørsmål: Hvordan velger dere hvem som skal være barnets kontaktperson?
Oppfølgingsspørsmål: Har det hendt at dere har måttet bytte kontaktperson underveis?
15. Hva skjer om tilknytningen til barnehageansatt ikke går som ønsket?
16. Dersom et barn har kun trygg tilknytning til en person i personaler, hvordan gjør dere det når denne personen har fri/pause?
17. På hvilken måte har dere fokus på tilvenning og tilknytning utover tilvenningsperioden?
18. På hvilken måte møter dere foreldre og barn ved levering og henting?

Avslutningsvis

19. På hvilken måte føler du studiene du har tatt har gitt deg kompetanse til å fremme trygg tilknytning på småbarnsavdeling?

Oppfølgingsspørsmål: Har du eventuelt kompetanse fra andre steder?

Oppfølgingsspørsmål: Har barnehagen du jobber gjennom f.eks. kurs eller veiledning gitt det høynet kompetanse innenfor temaet tilknytning?

Vedlegg 2. Informasjonsskriv NSD

Vil du delta i forskningsprosjektet

” Hvordan kan barnehagepersonalet legge til rette for en god og trygg start for de yngste barna i barnehagen ”?

Dette er et spørsmål til deg om å delta i et forskningsprosjekt hvor formålet er å undersøke hvordan barnehagelærere legger til rette for trygg og god tilvenning for de minste barna i barnehagen. I dette skrivet gir vi deg informasjon om målene for prosjektet og hva deltakelse vil innebære for deg.

Formål

Denne studien er til en masteroppgave utført ved Nord Universitet. Formålet er å undersøke hvordan barnehagelærere legger til rette for trygg og god tilvenning for de minste barna i barnehagen. Jeg ønsker derfor å se nærmere på hvordan ulike barnehager løser tilvenningsperioden og tiden før/etter. Jeg ønsker også å se dypere hvordan kompetanse barnehagelærerne har om tilknytning for så å løfte frem denne kunnskapen. Videre vil jeg se om det er behov for mer kompetanse rundt tilknytning i tilvenningsperioden på småbarnsavdelinger.

Hvem er ansvarlig for forskningsprosjektet?

Charlotte Toft Liaklev er ansvarlig for prosjektet som gjennomføres via Nord Universitet, master i tilpasset opplæring.

Prosjektansvarlig veileder: Tove Ingebrigtsen, Universitetslektor ved Nord Universitet.

Hvorfor får du spørsmål om å delta?

Du blir forespurt å delta i dette masterprosjektet, fordi din stilling som pedagogisk leder på en småbarnsavdeling vil være nyttig for å belyse studiens problemstilling.

Utvalget til dette masterprosjektet er ikke et tilfeldig utvalg. Utvalget er bestående av informanter som jobber i barnehager jeg har kjennskap til.

Intervjuet skal gjennomføres av 4 barnehagelærere som jobber som pedagogiske ledere i Nordland og Innlandet fylke.

Hva innebærer det for deg å delta?

Dersom du velger å delta i dette prosjektet, innebærer det at du stiller til et personlig intervju. Dette vil ta ca. 45 minutter. Intervjuet vil ta for seg spørsmål om dine erfaringer og din kunnskap om trygg tilknytning og tilvenning på småbarnsavdeling. Dine svar vil bli tatt opp via appen nettskjema, registret og lagret på Microsofts skyløsning OneDrive. Jeg kommer gjennom hele intervjuet til å benytte meg av en semistrukturert intervjuguide og transkribering vil skje elektronisk ved bruk av programmet NVivo.

Det er frivillig å delta

Det er frivillig å delta i prosjektet. Hvis du velger å delta, kan du når som helst trekke samtykket tilbake uten å oppgi noen grunn. Alle dine personopplysninger vil da bli slettet. Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg hvis du ikke vil delta eller senere velger å trekke deg.

Ditt personvern – hvordan vi oppbevarer og bruker dine opplysninger

Vi vil bare bruke opplysningene om deg til formålene vi har fortalt om i dette skrivet. Vi behandler opplysningene konfidensielt og i samsvar med personvernregelverket.

- De som vil ha tilgang til eventuelle personopplysninger vil være meg, Charlotte Toft Liaklev, som intervjuer og transkriberer.
- Eventuelle personopplysninger som navn på deltaker og navn på barnehage vil bli erstattet med kode.
- Nord Universitet har en databehandlingsavtale med Microsoft. Datamaterialet fra intervjuet vil bli lagret på Microsoft sin skyløsning OneDrive der bare jeg, Charlotte Toft Liaklev har tilgang.
- Ingen gjenkjennende informasjon vil bli utlevert i masteroppgaven.

Hva skjer med opplysningene dine når vi avslutter forskningsprosjektet?

Opplysningene anonymiseres når prosjektet avsluttes/oppgaven er godkjent, noe som etter planen er 20.06.2022. Ved prosjektets slutt vil alt datamateriell, lydopptak og transkribering bli slettet.

Hva gir oss rett til å behandle personopplysninger om deg?

Vi behandler opplysninger om deg basert på ditt samtykke.

På oppdrag fra Nord Universitet har NSD – Norsk senter for forskningsdata AS vurdert at behandlingen av personopplysninger i dette prosjektet er i samsvar med personvernregelverket.

Dine rettigheter

Så lenge du kan identifiseres i datamaterialet, har du rett til:

- innsyn i hvilke opplysninger vi behandler om deg, og å få utlevert en kopi av opplysningene
- å få rettet opplysninger om deg som er feil eller misvisende
- å få slettet personopplysninger om deg
- å sende klage til Datatilsynet om behandlingen av dine personopplysninger

Hvis du har spørsmål til studien, eller ønsker å vite mer om eller benytte deg av dine rettigheter, ta kontakt med:

- Nord universitet
- Prosjektansvarlig/veileder: Tove Ingebrigtsen
Tlf: 75517593
Epost: Tove.Ingebrigtsen@nord.no
- Student: Charlotte Toft Liaklev
Tlf: 99312765
Epost: Charlotte_Toft@msn.com
- Vårt personverombud: Toril Irene Kringen
Tlf: 74022750
Epost: personvernombud@nord.no

Hvis du har spørsmål knyttet til NSD sin vurdering av prosjektet, kan du ta kontakt med:

- NSD – Norsk senter for forskningsdata AS på epost (personverntjenester@nsd.no) eller på telefon: 55 58 21 17.

Med vennlig hilsen

Prosjektansvarlig
(Tove Ingebrigtsen)

Student
(Charlotte Toft Liaklev)

Samtykkeerklæring

Jeg har mottatt og forstått informasjon om prosjektet «Hvordan kan barnehagepersonalet legge til rette for en god og trygg start for de yngste barna i barnehagen?» og har fått anledning til å stille spørsmål. Jeg samtykker til:

- å delta i intervju

Jeg samtykker til at mine opplysninger behandles frem til prosjektet er avsluttet

(Signert av prosjektdeltaker, dato)

Vedlegg 3. NSD sin vurdering

Referansenummer

441251

Vurderingstype

Standard

Dato

28.09.2021

Prosjekttittel

Hvordan kan barnehagepersonalet legge til rette for en god og trygg start for de yngste barna i barnehagen

Behandlingsansvarlig institusjon

Nord Universitet / Fakultet for lærerutdanning og kunst- og kulturfag / Logopedi, spesialpedagogikk, tilpasset opplæring

Prosjektansvarlig

Tove Ingebrigtsen

Student

Charlotte Toft Liaklev

Prosjektperiode

01.10.2021 - 22.06.2022

Kategorier personopplysninger

- Almennelige

Lovlig grunnlag

- Samtykke (Personvernforordningen art. 6 nr. 1 bokstav a)

Behandlingen av personopplysningene er lovlig så fremt den gjennomføres som oppgitt i meldeskjemaet. Det lovlige grunnlaget gjelder til 22.06.2022.

Alle personopplysningene ble slettet før angitt dato slettet selv om prosjektet ikke ble avsluttet før mai 2023. Dette er avklart i samtale med Anne Marie Try Laundal fra NSD/SIKT.

Kommentar

Det er vår vurdering at behandlingen av personopplysninger i prosjektet vil være i samsvar med personvernlovgivningen så fremt den gjennomføres i tråd med det som er dokumentert i meldeskjemaet med vedlegg den 28.09.2021, samt i meldingsdialogen mellom innmelder og NSD. Behandlingen kan starte.